

การพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย สำหรับนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนนานาชาติฮาร์โรว์ กรุงเทพมหานคร

สารนิพนธ์
ของ
กิตติยา กิตติมงคล

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการมัธยมศึกษา

เมษายน 2551

การพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย สำหรับนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนนานาชาติฮาร์โรว์ กรุงเทพมหานคร

สารนิพนธ์

ของ

กิตติยา กิตติมงคล

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการมัธยมศึกษา

เมษายน 2551

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย สำหรับนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนนานาชาติฮาร์โรว์ กรุงเทพมหานคร

บทคัดย่อ
ของ
กิตติยา กิตติมงคล

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการมัธยมศึกษา

เมษายน 2551

กิตติยา กิตติมงคล. (2551). การพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนนานาชาติฮาร์โรว์ กรุงเทพมหานคร.
สารนิพนธ์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์:
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ขจรศรี ชาทิกานนท์.

การวิจัยครั้งนี้ มีความมุ่งหมาย เพื่อพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนนานาชาติฮาร์โรว์ กรุงเทพมหานคร และหาประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2551 โรงเรียนนานาชาติฮาร์โรว์ กรุงเทพมหานคร จำนวน 25 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) จำนวน 1 ห้องเรียน

เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ หนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูล t-test Dependent ผลการวิจัย พบว่า

1. หนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย มีประสิทธิภาพ 86.10 / 85.80
2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ประเพณีไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการเรียนโดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย หลังการเรียนสูงกว่าก่อนการเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

DEVELOPMENT OF THAI SUPPLEMENTARY READING BOOKS ON THAI CULTURE FOR
MATHAYOMSUKSA II STUDENTS, HARROW INTERNATIONAL SCHOOL, BANGKOK

AN ABSTRACT

BY

KITTIYA KITTIMONGKOL

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Master of Education Degree in Secondary Education
at Srinakharinwirot University

April 2008

Kittiya Kittimongkol. (2008). *A Development of Thai Supplementary Reading Books on Thai Culture for Mathayomsuksa II Students, Harrow International School, Bangkok*. Master's Project, M.Ed. (Secondary Education). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Project Advisor: Assist Prof. Kachornsri Jatikananda.

The purposes of this research were to develop the supplementary reading books and student's achievement on Thai culture for mathayomsuksa II students at Harrow International School.

The samples were 25 mathayomsuksa II students in the first semester of the 2008 academic year, at Harrow International School. They were randomly selected by cluster random Sampling, and were taught through the supplementary reading books. The instrument used in this study included the Thai supplementary reading books on Thai culture and learning achievement tests. The data were statistically analyzed by t-test Dependent.

The results of this research indicated that

1. The efficiency of the supplementary reading books was 86.10/85.80
2. The students' achievement was significantly increased after the experiment at .01 level.

ประกาศคุณูปการ

สารนิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้ด้วยความกรุณาให้คำปรึกษา และคำแนะนำอย่างดียิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ขจรศรี ขาดิกานนท์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุมานิน รุ่งเรืองธรรม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ บังอร พานทอง รองศาสตราจารย์ อัจฉรา สุขารมณีย์ และ อาจารย์ อรวรรณ สัมมาพันธ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาที่ได้ถ่ายทอดความรู้ ความคิดเห็น และคำแนะนำ ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ เพื่อให้งานวิจัยฉบับนี้สมบูรณ์และเป็นประโยชน์ในการศึกษาต่อไป ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุมานิน รุ่งเรืองธรรม อาจารย์ ขวัญใจ ฮีลีย์ และอาจารย์ วนิชฐา พระวิเศษณ์ ที่กรุณาช่วยเหลือให้คำแนะนำอย่างดีในการตรวจสอบ และแก้ไขเครื่องมือในการวิจัยเป็นผลให้สารนิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณ ท่านผู้อำนวยการโรงเรียนนานาชาติฮาร์โรว์ อาจารย์ เจอร์รี่ คาร์เตอร์ หัวหน้าหมวดวิชาภาษาไทย อาจารย์ทุกท่านในหมวดวิชาภาษาไทย และเพื่อนๆ ทุกคนในโรงเรียนนานาชาติฮาร์โรว์ ที่ให้การสนับสนุน อำนวยความสะดวก และเป็นกำลังใจในการทำวิจัยในครั้งนี้ ขอขอบใจนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ปีการศึกษา 2551 โรงเรียนนานาชาติฮาร์โรว์ ที่ให้ความร่วมมือทำให้งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบพระคุณเจ้าของเอกสารและงานวิจัยทุกท่าน ที่ผู้วิจัยได้นำมาอ้างอิงไว้ในการทำสารนิพนธ์ฉบับนี้

ท้ายสุดขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ และญาติพี่น้อง คุณกานติษฐีย์ สิงหากัน อาจารย์สาวิตรี สิ้นสันธิเทศ และอาจารย์ พัทธวิภา ไทรรรอด ตลอดจนเพื่อนนิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการมัธยมศึกษา (การสอนภาษาไทย) ทุกคนที่มีส่วนในการแนะนำและให้กำลังใจเสมอมา

คุณค่าและประโยชน์ใดๆ ที่พึงมีจากสารนิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณ บิดามารดา ครู อาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน

กิตติยา กิตติมงคล

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร และคณะกรรมการสอบได้
พิจารณาสารนิพนธ์เรื่อง การพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย สำหรับนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนนานาชาติฮาร์โรว์ กรุงเทพมหานคร ของ กิตติยา กิตติมงคล ฉบับนี้แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชา
การมัธยมศึกษา ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

.....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ขจรศรี ชชาติกานนท์)

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร

.....

(รองศาสตราจารย์ ดร. ชูติมา วัฒนะศิริ)

คณะกรรมการสอบ

..... ประธาน

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ขจรศรี ชชาติกานนท์)

..... กรรมการสอบสารนิพนธ์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุมานิน รุ่งเรืองธรรม)

..... กรรมการสอบสารนิพนธ์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บังอร พานทอง)

อนุมัติให้รับสารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษา
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการมัธยมศึกษา ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... รักษาการแทนคณบดีคณะศึกษาศาสตร์

(รองศาสตราจารย์ สุภา ปานเจริญ)

วันที่ เดือน เมษายน พ.ศ. 2551

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย	3
ความสำคัญของการวิจัย	3
ขอบเขตการวิจัย	3
นิยามศัพท์เฉพาะ	4
กรอบแนวคิดในการวิจัย	5
สมมติฐานในการวิจัย	5
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับหนังสืออ่านเพิ่มเติม	7
ความหมายของหนังสืออ่านเพิ่มเติม	7
ความสำคัญของหนังสืออ่านเพิ่มเติม	8
ประเภทของการเขียนหนังสืออ่านเพิ่มเติม	10
ลักษณะของหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่ดี	11
การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม	13
งานวิจัยในประเทศที่เกี่ยวข้องกับหนังสืออ่านเพิ่มเติม	16
งานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับหนังสืออ่านเพิ่มเติม	17
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับประเพณีไทย	18
ความหมายของประเพณี	18
บทบาทและความสำคัญของประเพณี	19
ประเภทของประเพณี	21
ประเพณีี่เป็ง	22
ประเพณีบุญบั้งไฟ	24
ประเพณีผีตาโขน	29
ประเพณีสงกรานต์	32
ประเพณีบวช	38

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2 (ต่อ)	
ประเพณีแต่งงาน	42
ประเพณีตักบาตรเทโว	48
ประเพณีกวนข้าวยาคุ	49
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	51
ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	51
จุดประสงค์ของการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	52
ประเภทของการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	53
ขั้นตอนการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	59
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	63
3 วิธีดำเนินการวิจัย	67
การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง	67
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	67
ขั้นตอนในการสร้างและหาคุณภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติม	68
ขั้นตอนการสร้างและหาคุณภาพแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วย หนังสืออ่านเพิ่มเติม	71
การเก็บรวบรวมข้อมูล	74
การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล	75
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	80
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	80
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	81
5 สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ	84
ความมุ่งหมายของการวิจัย	84
ความสำคัญของการวิจัย	84

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5 (ต่อ)	
สมมติฐานของการวิจัย	84
ขอบเขตการวิจัย	84
วิธีดำเนินการทดลอง	85
การวิเคราะห์ข้อมูล	88
สรุปผลการวิจัย	89
การอภิปรายผล	89
ข้อเสนอแนะ	91
บรรณานุกรม	92
ภาคผนวก	99
ภาคผนวก ก.	100
ภาคผนวก ข.	102
ภาคผนวก ค.	127
ภาคผนวก ง.	130
ภาคผนวก จ.	134
ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์	136

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 แสดงแบบแผนการวิจัยในการทดสอบสมมติฐาน	74
2 การพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ประเพณีไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 2 โรงเรียนนานาชาติฮาร์โรว์ ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80	82
3 แสดงการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนนานาชาติฮาร์โรว์ ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ประเพณีไทย	83
4 สรุปค่าการประเมินความคิดเห็นของคุณภาพหนังสืออ่านเพิ่มเติม วิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย โดยผู้เชี่ยวชาญ	128
5 ค่าประสิทธิภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย	131
6 ค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย จำนวน 50 ข้อ	132
7 คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ประเพณีไทย ของนักเรียนก่อนเรียนและ หลังเรียนที่ได้รับจากการอ่านหนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย	135

ภาพประกอบ

ภาพประกอบ

หน้า

1 กรอบแนวคิดในการวิจัย	5
------------------------------	---

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การเรียนการสอนภาษาไทยในโรงเรียนนานาชาติเป็นสิ่งที่สำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่งเนื่องจากนักเรียนไทยที่เรียนในโรงเรียนนานาชาติจำเป็นต้องเรียนรู้เกี่ยวกับภาษาไทย รวมถึงประเพณีและวัฒนธรรมไทยซึ่งเป็นเอกลักษณ์ที่แสดงถึงความเป็นไทย แต่นักเรียนส่วนใหญ่จะมีความสามารถในการอ่านและการเขียนภาษาไทยไม่ดีพอ ทั้งนี้เพราะการจัดการเรียนการสอน จะเน้นการใช้ภาษาอังกฤษในการพูด การอ่าน และการเขียน นอกจากนี้การจัดระบบตารางเวลาเรียนภาษาไทยมีน้อย ซึ่งมีประมาณ 2 คาบ/สัปดาห์ ส่งผลให้นักเรียนไม่สามารถที่จะฝึกฝนการอ่าน และการเขียนภาษาไทยได้เพียงพอ

นอกจากการเรียนด้านทักษะภาษาไทยแล้ว การศึกษาเรื่องประเพณีไทยก็เป็นส่วนหนึ่งในหลักสูตรการเรียนการสอนภาษาไทยที่โรงเรียนนานาชาติจะต้องบรรจุไว้ ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมและประเพณีไทยซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่รอบข้างและใกล้ตัวนักเรียนมากที่สุด แต่เนื่องจากการจัดระบบตารางเวลาเรียนภาษาไทยมีน้อย จึงทำให้นักเรียนไม่สามารถที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับประเพณีไทยได้เพียงพอ ดังนั้น การให้นักเรียนได้มีโอกาสแสวงหาความรู้เพิ่มเติมโดยการอ่านหนังสือจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นการพัฒนา และส่งเสริมให้นักเรียนรักการอ่าน และทราบประเพณีไทยที่อยู่คู่กับคนไทยมาเป็นเวลาช้านาน

ในขณะที่สังคมมีความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว การเรียนรู้ทางด้านวิทยาการสมัยใหม่จึงเป็นสิ่งจำเป็น ทั้งนี้ เพื่อให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในขณะเดียวกันคนไทยจำเป็นต้องเรียนรู้เกี่ยวกับความเป็นไทย เพื่อให้เกิดสำนึกในความเป็นไทยและกลมกลืนกับวิถีชีวิตของคนไทย อันจะทำให้การเรียนรู้นั้นเป็นการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิต ดังนั้น การเรียนรู้เรื่องประเพณีไทยจึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ทราบถึงความเชื่อ วิถีชีวิต และสิ่งที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาของคนไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นั้นแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ประเพณีไทยถือเป็นเครื่องสะท้อนความเป็นอยู่ของคนไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยมีบรรพบุรุษไทยเป็นผู้คิดค้นและปฏิบัติสืบทอดกันมา ซึ่งถือเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและมีความสำคัญต่อจิตใจของคนไทยที่ควรค่าแก่การรักษาไว้เพื่อให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้และปฏิบัติสืบไป

จะเห็นได้ว่า การอ่าน เป็นหัวใจสำคัญของการศึกษา และเป็นเครื่องมือสำคัญในการแสวงหาความรู้ ความเพลิดเพลิน ตลอดจนเป็นทักษะหนึ่งในการใช้ภาษา ยิ่งอ่านมากก็ยิ่งเกิดความชำนาญมาก และยังได้รับประโยชน์มาก ดังที่ สมถวิล วิเศษสมบัติ (2525) กล่าวว่า การอ่าน

ทำให้สามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้ว่า การอ่านมีประโยชน์และมีความสำคัญเพราะเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ ทำให้ผู้อ่านมีความรอบรู้ สามารถปรับตัวและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมปัจจุบันได้อย่างเป็นสุข ซึ่งสอดคล้องกับที่ จวีลักษณ์ บุญญาญจน์ (2523) กล่าวไว้ว่า การอ่านเปรียบเสมือนกุญแจไขไปหาความรู้ที่มีอยู่มากมายในโลก และถ้านำความรู้จากการอ่านมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการแก้ปัญหาให้แก่สังคมแล้ว บุคคลเหล่านี้ จะเป็นพลเมืองดีของสังคม สังคมใดมีบุคคลที่มีประสิทธิภาพในการอ่านอยู่มาก สังคมนั้นก็ย่อมเจริญอย่างรวดเร็วนั่นเอง

เมื่อการอ่านเป็นสิ่งที่มีความสำคัญดังที่กล่าวมาแล้ว สิ่งที่ตามมาและมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีอยู่คู่กัน คือ หนังสือ เพราะหนังสือถือเป็นเครื่องมือและอุปกรณ์สำคัญในการฝึกทักษะการอ่าน ดังที่ แม้นมาศ ขวลิขิต (2530: 7) ได้กล่าวว่า สิ่งจำเป็นสำหรับการรณรงค์เพื่อให้รู้หนังสือและให้อ่านเป็นกิจนิสัยก็คือ หนังสือ ซึ่งจะต้องมีมากจนเพียงพอแก่ความต้องการของผู้อ่าน ต้องมีหนังสือในสาขาวิชาต่าง ๆ ทุกวิชา มีหนังสือซึ่งให้ความจริงใจ มีรสนิยมนดี และช่วยพัฒนากล่อมเกลาร่างกายและแนวทางการคิดที่ถูกต้องด้วยศีลธรรม เหตุผล และมนุษยธรรม เช่นเดียวกับคำกล่าวของ ก่อ สวัสดิปาณิชย์ (2532) เสนอไว้ในเรื่องชุมนุมทรัพย์ในหนังสือว่า หนังสือแต่ละเล่มเป็นชุมนุมทรัพย์ แต่มีใช้ทรัพย์ที่เป็นเงินทอง ทรัพย์ในหนังสือเป็นทรัพย์ทางปัญญา ใครอ่านมากคนนั้นได้ทรัพย์ทางปัญญา มาก ยิ่งได้อ่านหนังสือที่มีคุณภาพสูงเป็นประจำแล้ว คุณสมบัติทางปัญญาที่ได้ก็จะดีตามไปด้วย

การที่จะส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กสนใจอ่านหนังสือและมีนิสัยรักการอ่านนั้น ควรจัดหาหนังสือที่เหมาะสมกับความต้องการ ความสนใจและวัยของเด็ก ตลอดจนความหลากหลายของหนังสือที่เด็กสามารถเลือกอ่านได้ ดังเช่น ทศนิย์ ศุภเมธี (2527: 17) เสนอว่า ไม่ควรยึดหนังสือเรียนเพียงเล่มเดียวในการสอนภาษาไทย กระทรวงศึกษาธิการจึงกำหนดให้มีหนังสืออ่านประกอบ หรือหนังสืออ่านเพิ่มเติมขึ้นในหลักสูตรวิชาภาษาไทย นอกจากนี้ จินตนา ไบกาชูยี (2522) กล่าวว่า หลักสูตรได้กำหนดให้เด็กมีนิสัยรักการอ่าน รู้จักเลือกหนังสืออ่าน และใช้เวลาว่างในการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากหนังสือและแหล่งความรู้อื่น ๆ ดังนั้น หนังสืออ่านอื่น ๆ นอกเหนือจากหนังสือเรียนหรือหนังสืออ่านประกอบที่กำหนดให้แล้ว อาทิเช่น หนังสืออ่านเพิ่มเติม หนังสือส่งเสริมการอ่าน หนังสืออ้างอิง เป็นต้น หนังสือเหล่านี้ไม่บังคับให้เด็กซื้อ แต่เป็นหนังสือที่จัดหาไว้ในห้องสมุดหรือตามมุมหนังสือในห้องเรียนเพื่อให้เด็กมีโอกาสอ่าน อันเป็นการส่งเสริมการศึกษาหาความรู้ รายชื่อหนังสืออ่านเพิ่มเติม หนังสือส่งเสริมการอ่าน หนังสืออ้างอิงนี้ กรมวิชาการได้กำหนดหรือได้จัดทำส่งไปจากส่วนกลางจำนวนหนึ่งแล้ว กรมวิชาการ ยังได้ส่งเสริมให้ท้องถิ่นและเอกชนเขียนหนังสือเหล่านี้เพิ่มเติมให้มากขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสอ่านหนังสือที่มีสาระเกี่ยวกับประสบการณ์จริงในท้องถิ่นของตนและมีความรู้กว้างขวางตลอดไป

จากเหตุผลดังกล่าว จะเห็นได้ว่า หนังสือมีความสำคัญในการพัฒนาการอ่าน ของนักเรียน ผู้วิจัยจึงได้พัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เพื่อเพิ่มจำนวนหนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย และเพื่อให้นักเรียนได้เพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจในประเพณีไทย ซึ่งเป็นเรื่องที่อยู่ใกล้ตัวนักเรียน อันจะนำไปสู่ความรักและความภูมิใจในชาติไทย นอกจากนี้ ยังเป็นการสร้างนิสัยรักการอ่าน พัฒนาทักษะการอ่าน อันเป็นพื้นฐานทางการศึกษา และแสวงหาความรู้ในด้านต่างๆ ซึ่งเป็นการวางพื้นฐานนิสัยรักการอ่าน เพื่อการค้นคว้าในระดับต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ประเพณีไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนนานาชาติฮาร์โรว์ กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อหาประสิทธิภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่สร้างขึ้นตามเกณฑ์ 80/80
3. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อน และหลังการเรียนด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย

ความสำคัญของการวิจัย

1. ได้หนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80
2. เป็นแนวทางให้ครูผู้สอนวิชาภาษาไทย สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการสอนวิชาภาษาไทย เรื่อง วัฒนธรรมและประเพณีไทย
3. เน้นการส่งเสริมให้นักเรียนมีความเข้าใจในประเพณีไทยทั้ง 4 ภาค มากขึ้น

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากร

ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนนานาชาติฮาร์โรว์ กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2551 จำนวน 7 ห้องเรียน จำนวนนักเรียน 187 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนนานาชาติฮาร์โรว์ กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2551 จำนวน 1 ห้องเรียน นักเรียนจำนวน 25 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling)

2.1 ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

2.1.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ การเรียนด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย

2.1.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ประเพณีไทย

2.2 ระยะเวลาในการทดลอง ใช้เวลาในการทดลองทั้งสิ้น 18 คาบๆ ละ 50 นาที ใช้เวลาสอน 6 สัปดาห์ๆ ละ 3 คาบ ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2551

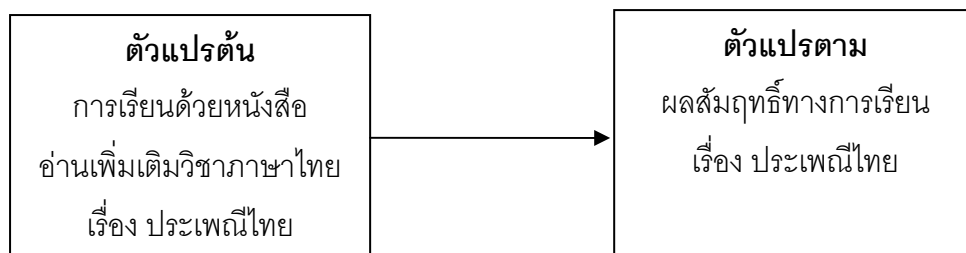
3. เนื้อหาที่ใช้ในการทดลอง เนื้อหาในหนังสืออ่านเพิ่มเติมเรื่อง ประเพณีไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในหลักสูตรสถานศึกษา ได้แก่ ประเพณียี่เป็ง ประเพณีบุญบั้งไฟ ประเพณีผีตาโชน ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีบวช ประเพณีแต่งงาน ประเพณีตักบาตรเทโว และประเพณีกวนข้าวยากู

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. หนังสืออ่านเพิ่มเติม หมายถึง หนังสือที่สร้างขึ้น เพื่อส่งเสริมการอ่านและให้ผู้เรียนได้หาความรู้เพิ่มเติม สามารถศึกษาได้ด้วยตนเอง โดยเรียบเรียงให้เหมาะสมกับวัย และความสามารถในการอ่านของนักเรียน
2. หนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย หมายถึง หนังสือที่มีสาระเกี่ยวกับประเพณีไทยทั้ง 4 ภาค อันได้แก่ ประเพณียี่เป็ง ประเพณีบุญบั้งไฟ ประเพณีผีตาโชน ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีบวช ประเพณีแต่งงาน ประเพณีตักบาตรเทโว ประเพณีกวนข้าวยากู อีกทั้งเป็นหนังสือที่ส่งเสริมให้นักเรียนพัฒนาทักษะในการอ่านและได้ศึกษา หาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง โดยเนื้อหาจากหนังสือและเอกสารต่างๆ
3. การพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติม หมายถึง การนำหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปทดลองใช้และนำมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ได้ประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80
  - 80 ตัวแรก หมายถึง ค่าเฉลี่ยของคะแนนที่นักเรียนทั้งหมดทำแบบฝึกหัด ในระหว่างเรียนถูก คิดเป็นร้อยละ 80
  - 80 ตัวหลัง หมายถึง ค่าเฉลี่ยของคะแนนที่นักเรียนทั้งหมดทำทดสอบหลังเรียน ถูก คิดเป็นร้อยละ 80
4. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ประเพณีไทย หมายถึง ผลที่ได้จากการอ่าน เพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนหลังจากเรียนด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่องประเพณีไทย ซึ่งวัดได้จากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ
5. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์เรื่อง ประเพณีไทย หมายถึง เครื่องมือวัดผลสัมฤทธิ์ การเรียนด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อวัดความรู้-ความจำ ความเข้าใจ และ

การนำไปใช้ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย เป็นข้อสอบปรนัยชนิดเลือกตอบมี 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานในการวิจัย

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนรู้ด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่องประเพณีไทย หลังการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการเรียนรู้

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามหัวข้อต่อไปนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหนังสืออ่านเพิ่มเติม
  - 1.1 ความหมายของหนังสืออ่านเพิ่มเติม
  - 1.2 ความสำคัญของหนังสืออ่านเพิ่มเติม
  - 1.3 ประเภทของการเขียนหนังสืออ่านเพิ่มเติม
  - 1.4 ลักษณะของหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่ดี
  - 1.5 การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม
  - 1.6 งานวิจัยในประเทศที่เกี่ยวข้องกับหนังสืออ่านเพิ่มเติม
  - 1.7 งานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับหนังสืออ่านเพิ่มเติม
2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับประเพณีไทย
  - 2.1 ความหมายของประเพณี
  - 2.2 บทบาทและความสำคัญของประเพณี
  - 2.3 ประเภทของประเพณี
  - 2.4 ประเพณียี่เป็ง
  - 2.5 ประเพณีบุญบั้งไฟ
  - 2.6 ประเพณีผีตาโขน
  - 2.7 ประเพณีสงกรานต์
  - 2.8 ประเพณีบวช
  - 2.9 ประเพณีแต่งงาน
  - 2.10 ประเพณีตักบาตรเทโว
  - 2.11 ประเพณีกวนข้าวยากู
3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
  - 3.1 ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
  - 3.2 จุดประสงค์ของการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
  - 3.3 ประเภทของการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
  - 3.4 ขั้นตอนการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
  - 3.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับหนังสืออ่านเพิ่มเติม

หนังสืออ่านเพิ่มเติมเป็นสื่อการสอนชนิดหนึ่งที่ใช้ประกอบการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาผู้อ่านทั้งทางด้านสติปัญญา สังคม อารมณ์และจิตใจ ได้มีผู้ให้ความหมายของหนังสืออ่านเพิ่มเติมไว้ดังนี้

1.1 ความหมายของหนังสืออ่านเพิ่มเติม

นิตา ชูโต และคณะ (2524: 69) ได้กล่าวถึง หนังสืออ่านเพิ่มเติม สรุปได้ว่า หนังสืออ่านเพิ่มเติม เป็นแบบเรียนอีกประเภทหนึ่งแต่ไม่บังคับใช้ เพียงแต่กระทรวงศึกษาธิการระบุรายชื่อไว้ในคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง การกำหนดแบบเรียนสำหรับเลือกใช้ สำหรับให้โรงเรียนจัดหาไว้สำหรับห้องสมุดโรงเรียน หนังสือประเภทนี้เคยเรียกว่า หนังสืออ่านประกอบ หนังสืออ่านเพิ่มเติมนี้จะมีเนื้อหาอ้างอิงหลักสูตร แต่มีรายละเอียดมากกว่า เขียนชวนอ่านมากกว่าแบบเรียน เพื่อให้ นักเรียนได้อ่านเพิ่มเติมด้วยตนเอง หนังสืออ่านเพิ่มเติมจะมีระบุไว้ว่า สำหรับเด็กระดับใด วิชาใด หนังสือประเภทนี้โรงเรียนจะไม่บังคับให้นักเรียนซื้อ

บันลือ พุกษะวัน (2524: 58 – 59) ได้ให้ความหมายไว้ว่า เป็นวัสดุการอ่านประเภทหนึ่งที่มีใช้แบบเรียน แต่เป็นหนังสือเพิ่มเติมที่เด็กสามารถเลือกอ่านได้ ทั้งในและนอกเวลาเรียน นักเรียนอาจใช้ได้หลายลักษณะ เช่น อ่านเพื่อค้นคว้าหาคำตอบ อ่านเพื่อขยายประสบการณ์ให้ลึกซึ้งเฉพาะเรื่อง อ่านเพื่อความเพลิดเพลิน เพื่อใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

ชม ภูมิภาค (2524: 129) ได้ให้ความหมายของหนังสืออ่านประกอบไว้ว่า หนังสืออ่านประกอบ หมายถึง นวนิยาย หรือไม่ใช่นวนิยายก็ได้ที่ใส่เพิ่มเติม หนังสือเรียน เพื่อเพิ่มพูนความสมบูรณ์แก่ประสบการณ์ในชั้นเรียน เพื่อสนองความแตกต่างของบุคคลในด้านความสามารถในการอ่าน ความสนใจ และประสบการณ์

ปราณี เชียงทอง (2526: 76) และ ภิญญาพร นิตยะประภา (2534: 39) ได้กล่าวถึง หนังสืออ่านเพิ่มเติมไว้ตรงกันสรุปได้ว่า หนังสืออ่านเพิ่มเติม เป็นแบบเรียนอีกชนิดหนึ่ง ตามที่กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดไว้ แต่เป็นหนังสือที่มีเนื้อหาสาระเพิ่มเติมไปจากหนังสือแบบเรียน หรือเพิ่มเพื่อประกอบหนังสือแบบเรียนให้สมบูรณ์ขึ้น เป็นหนังสือที่มีประโยชน์อย่างยิ่ง เพราะนอกจากจะให้ความรู้เพิ่มเติมแล้ว การเสนอเรื่องหรือการเขียนนำอ่าน และอ่านเพลินกว่าหนังสือแบบเรียน ซึ่งส่วนใหญ่มักจะมีแต่ข้อเท็จจริง สำหรับเด็กเริ่มอ่านหนังสืออ่านเพิ่มเติม จะช่วยให้ การอ่านแตกฉานขึ้น

ฉวีวรรณ คูหาภินันท์ (2527: 3) ได้ให้ความหมายของหนังสืออ่านเพิ่มเติม สรุปได้ว่า หนังสืออ่านเพิ่มเติม คือ หนังสือที่นักเรียนอ่านแล้วได้ความรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างลึกซึ้ง และกว้างขวางยิ่งขึ้น เป็นการเสริมเนื้อหาที่มีอยู่ในหนังสือเรียน หนังสือเหล่านี้ อาจเขียนขึ้นตาม

หลักสูตร หรือบางเล่มเป็นหนังสือที่มีในท้องตลาด แต่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวข้อง และเสริมหลักสูตร ก็อาจใช้เป็นหนังสืออ่านเพิ่มเติมได้ หนังสือเล่มใดเล่มหนึ่ง อาจใช้ได้กับหลายชั้นและหลายกลุ่ม ประสพการณ์

ศิวกภ โควศวนนธ์ (2533: 13) ได้สรุปความหมายของหนังสืออ่านประกอบว่า เป็นหนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการ กำหนดให้นักเรียนเลือกอ่านตามความสนใจ และความสามารถ เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้ค้นพบความสามารถ และความสนใจในการอ่านของตน

กรมวิชาการ (2534: 67) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับหนังสืออ่านเพิ่มเติมไว้ว่า หนังสืออ่านเพิ่มเติม หมายถึง หนังสือที่มีสาระอิงหลักสูตร สำหรับให้นักเรียนอ่าน เพื่อศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง ตามความเหมาะสมกับวัย และความสามารถในการอ่านของแต่ละบุคคล หนังสือประเภทนี้ เคยเรียกว่า หนังสืออ่านประกอบ

ถวัลย์ มาศจรัส (2538: 3) กล่าวถึงหนังสืออ่านเพิ่มเติมไว้ว่า หนังสืออ่านเพิ่มเติม เป็นหนังสือที่มีสาระอิงหลักสูตร สำหรับให้นักเรียนอ่าน เพื่อศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง ตามความเหมาะสมของวัย และความสามารถในการอ่านของแต่ละบุคคล

จากความหมายของหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า หนังสืออ่านเพิ่มเติมเป็นหนังสือที่จัดทำขึ้น เพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้กว้างขวางขึ้น นอกเหนือจากหนังสือเรียน และมีเนื้อหาสาระที่น่าสนใจเหมาะสมกับวัย ผู้อ่านสามารถเลือกอ่านได้ตามความสามารถ และความสนใจ โดยที่ผู้อ่านสามารถศึกษาเพิ่มเติมด้วยตนเองทั้งในเวลา และนอกเวลาเรียน

1.2 ความสำคัญของหนังสืออ่านเพิ่มเติม

หนังสืออ่านเพิ่มเติมมีความสำคัญช่วยเสริมคุณค่าในการอ่านหนังสือ เนื่องด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติมเป็นเครื่องมือส่งเสริมการเรียนการสอนให้ลึกซึ้ง และกว้างขวางยิ่งขึ้น

กองวิจัยทางการศึกษา (2529) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหนังสือส่งเสริมการอ่าน หรือหนังสืออ่านเพิ่มเติมไว้โดยสรุปว่า หนังสือส่งเสริมการอ่านจะช่วยส่งเสริมความเจริญอกงาม ทั้งทางด้านปัญญา ทางด้านอารมณ์ และทางด้านสังคม ตลอดจนการปลูกฝังอุดมคติอันดีงามในการดำรงชีวิต

บุญเทือง สิงห์สี (2533) ได้กล่าวถึงหนังสืออ่านประกอบในแง่ของความสำคัญว่า ช่วยให้นักเรียนมีอิสระในการเลือกอ่านหนังสือตามความสามารถของตน คือ ช่วยเหลือนักเรียนที่เรียนอ่อนให้หาความรู้ให้ทันเพื่อนได้ด้วยการอ่านหนังสือที่มีความรู้ระดับต่ำกว่าชั้นเรียน เสริมความรู้ให้นักเรียนที่เรียนเก่งให้กว้างขวางขึ้นด้วยการอ่านหนังสืออ่านประกอบที่มีระดับสูงขึ้นไป ซึ่งนอกจากจะเป็นการเรียนด้วยตนเองแล้ว ยังช่วยให้นักเรียนรู้จักหาความเพลิดเพลินยามว่างด้วยการอ่านหนังสือ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2531: 5 – 6) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหนังสืออ่านเพิ่มเติมไว้ 2 ประเด็น ดังนี้

1. สำหรับครู ที่ทำหน้าที่สอน และช่วยนักเรียนให้มีความรู้ตามที่หลักสูตรกำหนด หรือตามเนื้อหาที่มีในหนังสือเรียน จำเป็นที่ครูจะต้องมีความรู้มากกว่าที่ปรากฏในหนังสือเรียน ครูจะต้องหาความรู้เพิ่มเติมจากหนังสืออื่นๆ เพื่อเตรียมการสอน เพื่อตอบคำซักถาม ตลอดจน เพื่อแนะนำให้นักเรียนไปศึกษาเพิ่มเติม ในเรื่องราวต่างๆ เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองให้กว้างขวางขึ้นตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ครูจึงต้องรู้จักหนังสืออื่นๆ ดังกล่าวให้มากพอที่จะทราบว่า หนังสือเล่มใดมีความยากง่าย เหมาะสมแก่นักเรียนที่จะอ่าน และทำความเข้าใจได้เอง

2. สำหรับนักเรียน ถ้านักเรียนอ่านหนังสือสำหรับวิชาหนึ่งเพียงเล่มเดียว ความรู้ที่ได้คงจะแคบไป เพราะหนังสือบรรจุเนื้อหา สารประโยชน์ ตามที่หลักสูตรกำหนด เพื่อหวังผลให้เกิดแก่นักเรียนในระดับปานกลางเท่านั้น การได้มีโอกาสศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ตลอดจนการได้แลกเปลี่ยนความรู้ที่ได้ศึกษามาถ่ายทอดความคิดระหว่างกัน จะช่วยให้นักเรียนบรรลุเป้าหมายของหลักสูตรได้ดีขึ้น

นอกจากนี้ กรมวิชาการ (2534: 68) กล่าวว่า หนังสืออ่านเพิ่มเติม นอกจากจะเป็นเครื่องมือส่งเสริมการเรียนการสอนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการแล้ว ยังมีบทบาทที่สำคัญคือ

1. ส่งเสริมความรู้ และประสบการณ์ต่าง ๆ ให้กว้างขวาง และลึกซึ้ง มีเนื้อหาสาระที่เกี่ยวกับความรู้ หรือทักษะ ความคิดรวบยอด หลักการหรือทฤษฎีเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่อง ซึ่งเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านในการดำเนินชีวิต การศึกษาหาความรู้ รวมทั้งก่อให้เกิดความเจริญงอกงาม และพัฒนาการในด้านต่าง ๆ

2. ส่งเสริมสติปัญญา มีลักษณะที่ส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญา การส่งเสริมหรือเปิดโอกาสให้ผู้อ่านได้พัฒนาทักษะในการสังเกต การตีความ การเปรียบเทียบ การใช้เหตุผล การจำแนกแจกแจง การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การประเมินค่า ตลอดจนนำความรู้และทักษะเหล่านั้นไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ

3. ส่งเสริมเจตคติที่เหมาะสม สอดแทรกแนวความคิดที่ช่วยให้ผู้อ่านเกิดเจตคติที่เหมาะสมในการนำความรู้ไปใช้ ตามแนวทางที่พึงประสงค์ให้เป็นประโยชน์แก่ตน และส่วนรวม

4. ส่งเสริมความเข้าใจ เป็นการเสนอเนื้อหาสาระในลักษณะที่ส่งเสริมให้ผู้อ่านสามารถทำความเข้าใจเรื่องราวได้ การใช้ภาษาที่ถูกต้องเหมาะสมกับความรู้ และประสบการณ์ทางด้านการใช้ภาษาของผู้อ่าน เสนอเนื้อหาตามลำดับขั้นตอนของความรู้ และตามพัฒนาการทางสติปัญญาของผู้อ่าน การให้ตัวอย่างที่เหมาะสม ตลอดจนใช้เทคนิควิธี หรือเครื่องส่งเสริม

ความเข้าใจอื่นๆ เช่น ภาพประกอบ แผนภูมิ ตาราง คำถาม อภิธานศัพท์ เป็นต้น

5. ส่งเสริมการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง มีลักษณะที่กระตุ้นให้ผู้อ่านเกิด ความสนใจ และกระตือรือร้นที่จะศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เขียนควรพิจารณาเสนอเรื่องราว ที่เด็กแต่ละวัยสนใจ เน้นให้เห็นความสำคัญและประโยชน์ของเรื่องราวที่เสนอ ซึ่งสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับ ผู้เรียน สอดแทรกคำถามย่อยต่างๆ ตลอดจนเสนอแนะหนังสืออื่นๆ ที่ผู้อ่านอาจจะไปศึกษาให้ กว้างขวาง และลึกซึ้งขึ้นตามความสนใจของตนเองได้

จากความสำคัญของหนังสืออ่านเพิ่มเติม หรือดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า หนังสืออ่านเพิ่มเติม เป็นสื่อการสอนที่สำคัญทั้งต่อผู้เรียนและผู้สอน เป็นหนังสือที่ช่วยส่งเสริมให้ ผู้อ่านมีความรู้มากขึ้น ช่วยการเรียนของนักเรียนที่เรียนอ่อน เสริมความรู้ของนักเรียนที่เรียนเก่ง อีกทั้ง ยังช่วยให้ผู้อ่านพัฒนาทั้งสติปัญญา อารมณ์และสังคม และช่วยปลูกฝังนิสัยรักการอ่านอีกด้วย

1.3 ประเภทของการเขียนหนังสืออ่านเพิ่มเติม

หนังสืออ่านเพิ่มเติมมีจุดประสงค์ให้ผู้อ่านได้อ่านเนื้อหาสาระ ความรู้ และความเพลิดเพลิน ได้มีผู้แบ่งประเภทของการเขียนหนังสืออ่านเพิ่มเติม ดังนี้

กรมวิชาการ (2534: 70) ได้แบ่งประเภทของการเขียนหนังสืออ่านเพิ่มเติม คือ

1. รูปแบบเรียงความ สามารถแบ่งเป็นประเภทย่อยๆ ได้ ดังนี้
  - 1.1 การเขียนอธิบาย
  - 1.2 การเขียนบรรยาย
  - 1.3 การเขียนอภิปราย
  - 1.4 การเขียนเปรียบเทียบ
  - 1.5 การเขียนสืบค้น
  - 1.6 การเขียนแก้ปัญหา
  - 1.7 การเขียนวิเคราะห์
  - 1.8 การเขียนพรรณนา
2. รูปแบบนิทาน
3. รูปแบบนิยาย
4. รูปแบบคำประพันธ์

ส่วนใหญ่หนังสือที่มุ่งเสนอความรู้ ความคิดรวบยอด หลักการ และทฤษฎีเกี่ยวกับ เรื่องใดเรื่องหนึ่ง มักจะนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบเรียงความมากกว่ารูปแบบอื่น และโดยทั่วไปแล้ว หนังสือเล่มหนึ่ง มักจะเสนอเนื้อหามากกว่ารูปแบบเดียว

ลมุล รัตตากร (2529: 48) ได้สรุปประเภทของการเขียนหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่เด็ก และเยาวชนชอบอ่าน ดังนี้

1. การเขียนสารคดี
2. การเขียนบันเทิงคดี
  - 2.1 การเขียนนวนิยาย
  - 2.2 การเขียนเรื่องสั้น
3. การเขียนนิทาน
4. การเขียนร้อยกรอง

นอกจากนี้ จินตนา ไบกาซุยี (2533: 24) ได้แบ่งประเภทหนังสือสำหรับเด็กออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. หนังสือเรียน ซึ่งใช้เรียนในโรงเรียน มุ่งให้ความรู้ตามหลักสูตรเป็นหลักใหญ่
2. หนังสืออ่านทั่วไป ที่มีใช้หนังสือเรียน ซึ่งมุ่งหมายให้ความรู้ หรือความเพลิดเพลินอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือให้ทั้งความรู้และความเพลิดเพลินควบคู่กันไป แบ่งออกได้หลายลักษณะ เช่น หนังสือภาพ หนังสือภาพประกอบเรื่อง นิทาน นิยาย สารคดีประเภทต่างๆ
3. นิตยสาร วารสารและการ์ตูน ซึ่งเป็นหนังสือที่มุ่งหมายให้ผู้อ่านได้รับความเพลิดเพลินและสาระความรู้ควบคู่กันไป โดยมีเนื้อหาเป็นเรื่องสั้นๆ อาจจบในตัวเอง ในฉบับเดียว กัน หรือต่อเป็นตอนๆ ในแต่ละฉบับก็ได้

จากแนวคิดต่างๆ ในการแบ่งประเภทของการเขียนหนังสืออ่านเพิ่มเติม ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น สรุปได้ว่า ประเภทของการเขียนหนังสืออ่านเพิ่มเติมมี 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ การเขียนร้อยแก้ว ซึ่งอยู่ในรูปของสารคดี นิทาน บันเทิงคดี ประเภทที่สอง คือ การเขียนแบบร้อยกรอง เป็นการแต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทร้อยกรอง เช่น คำคล้องจอง กลอน กาพย์ เป็นต้น ซึ่งผู้เขียนจะใช้รูปแบบใดในการเขียนนั้นขึ้นอยู่กับความชำนาญ วัตถุประสงค์ และลักษณะของเนื้อหา โดยคำนึงถึงความเหมาะสม และความสนใจของผู้อ่านเป็นสำคัญ

1.4 ลักษณะของหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่ดี

หนังสืออ่านเพิ่มเติมที่ดีนั้นจะต้องเป็นหนังสือที่มีส่วนช่วยสร้างสรรค์และพัฒนาผู้อ่าน ซึ่ง สุพัตรา ชุมเกตุดู (2522) ได้กล่าวไว้ว่า หนังสืออ่านประกอบที่ดีจะต้องมีเนื้อหาทางวิชาการแทรกอยู่ในเนื้อที่สร้างขึ้นในลักษณะของเรื่องสั้น โดยไม่รู้สึกรู้ว่า เป็นหนังสือเรียน ใช้ชื่อเรื่องที่น่าสนใจ และมีภาพประกอบ และ ประภิต วัฒนานุกิจ (2533) ได้กล่าวถึง ลักษณะของหนังสืออ่านประกอบที่ดีว่า จะต้องมีการพิมพ์ภาพและตัวอักษรชัดเจน ชื่อเรื่องและภาพให้ดึงดูดความสนใจ ขนาดของตัวอักษรและรูปเล่มเหมาะสมกับอายุ จัดหน้าหนังสือโปร่งตา ภาพกับตัวอักษรไม่ทับกัน คุณภาพ

ของกระดาษดี เนื้อหาถูกต้อง สนุกเข้าใจ ไม่ยาวหรือสั้นเกินไป ภาพประกอบประณีต สีสวย สอดคล้องกับเรื่อง และขนาดของรูปเล่ม

ทัศนีย์ ศุภเมธิ (ม.ป.ป.: 159 – 190) ยังได้กล่าวถึงลักษณะของหนังสืออ่านประกอบ ที่ดีที่สามารถนำมาใช้พัฒนานักเรียนได้ มีลักษณะ ดังนี้

1. เนื้อหาของหนังสืออ่านประกอบ ผู้เขียนจะต้องให้อยู่ในขอบข่ายของหลักสูตร โดยมีความมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมทักษะด้านการอ่าน และเสริมความรู้ในวิชาใดวิชาหนึ่ง โดยเฉพาะหนังสืออ่านประกอบควรมีรูปภาพประกอบ โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษาควรมีรูปภาพมากๆ การมีรูปภาพประกอบ เพื่อช่วยให้นักเรียนเกิดความเพลิดเพลินในการอ่านไปด้วยและรูปภาพ ยังเป็นเครื่องมือในการตีความจากเนื้อหาของแต่ละหน้า และรูปภาพที่ดีต้องเป็นการสร้างเสริมความคิดสร้างสรรค์ให้แก่ผู้อ่านด้วย

3. หนังสืออ่านประกอบในแต่ละระดับชั้นควรมีเนื้อหาที่มีความยากง่ายเหมาะสมกับวัยและความสามารถในระดับชั้นนั้นๆ และเนื้อหาควรมีความสนุกสนาน โดยมีความเคลื่อนไหว เช่น เขียนให้เป็นลักษณะที่มีตัวละครดำเนินเรื่องราว จึงจะทำให้หน้าสนใจชวนอ่าน

4. ภาษาแต่ละคำที่ใช้ในหนังสืออ่านประกอบ ถ้าเป็นระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 2 ควรใช้ประโยคสั้นๆ ใช้คำสั้นๆ ใช้คำซ้ำๆ กันให้มาก เพื่อเป็นการส่งเสริมการจำคำ และคำที่ใช้ควรเป็นคำพื้นฐาน และคำที่มีอยู่ในหนังสือแบบเรียนของเด็ก ส่วนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 – 4 ควรใช้ประโยคยาวขึ้น ใช้วลีขยายประโยค หรือใช้ประโยคซ้อนที่พอเข้าใจง่ายได้บ้าง ส่วนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 – 6 การใช้ภาษาแต่ละเรื่องยาวที่เขียนติดต่อกันยาวได้มากขึ้น

5. หนังสืออ่านประกอบ ควรมีรูปเล่มกะทัดรัด เหมาะมือ และทนทาน ชื่อเรื่องต้องน่าสนใจ และสอดคล้องกับเนื้อเรื่อง

6. เนื้อหาและรูปภาพควรมีความสัมพันธ์กัน และจะต้องแสวงหาความเป็นจริง ทั้งนี้แล้วแต่ชนิดของเนื้อหาและจุดมุ่งหมาย

7. หนังสืออ่านประกอบควรมีกิจกรรมท้ายเล่ม เพื่อให้เด็กได้ทำกิจกรรมต่างๆ หลังจากได้อ่านหนังสือแล้ว เช่น การตั้งคำถาม การวาดภาพ ระบายสี เป็นต้น

จากข้อความดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า ลักษณะของหนังสืออ่านประกอบที่ดีนั้น ต้องมีเนื้อหาตรงกับความสนใจและความต้องการของเด็ก มีการเขียนเรื่องให้แตกต่างจากหนังสือเรียน ให้ความเพลิดเพลินในการอ่าน เหมาะสมกับวัย ขนาดของเรื่องไม่สั้นหรือยาวเกินไป มีการจัดพิมพ์และการจัดรูปเล่มที่ดี มีภาพประกอบและชื่อเรื่องที่สอดคล้องกัน และดึงดูดความสนใจได้ดี นอกจากนี้ตัวอักษรที่ใช้ควรเหมาะสมกับเด็กแต่ละวัย

1.5 การสร้างหนังสืออ่านอ่านเพิ่มเติม

การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมจะต้องมีเกณฑ์สร้างที่เหมาะสม และเอื้อประโยชน์ต่อผู้อ่านมากที่สุด นอกจากนี้ ควรคำนึงถึงความเหมาะสมกับเด็กแต่ละวัย ให้ความรู้ ความเพลิดเพลิน ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการ ซึ่งมีผู้ศึกษา และตั้งเกณฑ์ในการสร้างหนังสือ เพื่อนำมาใช้เป็นหนังสืออ่านเพิ่มเติมไว้ ดังนี้

บันลือ พุกษะวัน (2524: 83) ได้ให้หลักเกณฑ์ในการพิจารณาหนังสือสำหรับเด็กไว้ ดังนี้

1. ลักษณะรูปเล่ม ขนาดรูปเล่มใหญ่สุดมีขนาด 10" x 13" และขนาดเล็กสุด 5" x 8" การเย็บเล่ม เข้าปกควรมั่นคงแข็งแรงทนทานต่อการใช้ การจัดหน้ากระจ่างชัดเจน มีช่องว่างดูสวยงาม ลักษณะตัวอักษรเรียบไม่มีการผิดพลาดในการพิมพ์ตัวอักษร ไม่ควรพิสดาร มีภาพประกอบ เพื่อดึงดูดใจและช่วยสร้างความเข้าใจ
2. การวางโครงเรื่อง ต้องติดต่อสืบเนื่องเป็นเรื่องราว มีเหตุผลเป็นไปตามธรรมชาติ เรื่องราวควรสัมพันธ์กับพื้นฐานและประสบการณ์ของเด็ก และช่วยพัฒนาในด้านความสนใจ มุ่งความรู้สึกร่วม และสอนให้เกิดความรู้สึกนึกคิดไปในตัว การดำเนินเรื่อง ควรเต็มไปด้วยความรัก ความอบอุ่นในครอบครัว ความเท่าเทียมกัน ควรมีตลกขบขัน หรือความร่าเริง สนุกสนาน สอดแทรกแสดงถึงความสำเร็จ สุข สมหวัง ชี้ผลความพยายาม คุณธรรม สอดคล้องทั้งในด้านเหตุผล สถานการณ์ ประเพณี

3. การใช้ภาษา เหมาะกับวัย เข้าใจง่าย เป็นภาษาที่นิยมใช้ในสังคม ตรงตามสมัยของเรื่อง สอดแทรกอารมณ์ขัน

4. การจัดภาพ ต้องกระจ่างชัด ตัวละครน้อย สามารถเน้นให้เห็นเด่นชัด ไม่ซับซ้อน ภาพแสดงอาการเคลื่อนไหว มีชีวิตชีวา การเคลื่อนไหวตรงกับความเป็นจริง ไม่ก่อให้เกิดความเข้าใจผิดได้ การบรรยายภาพ คำนึงถึงความถูกต้องตามเนื้อหา และภาพต้องถูกส่วนสัมพันธ์กัน คือ คงบุคลิกที่แสดงจุดเด่น ด้อย ของตัวละคร

ฉวีวรรณ คูหาภินันท์ (2527: 21) ได้กล่าวไว้ว่า หนังสือสำหรับเด็กวัย 10 – 20 ปี (ก่อนวัยรุ่นจนถึงวัยรุ่น) เด็กวัยนี้อ่านหนังสือได้คล่องแล้ว ฉะนั้นหนังสือสำหรับเด็กวัยนี้ ควรมีลักษณะ ดังนี้

1. ตัวอักษรขนาดตัวพิมพ์ธรรมดา
2. มีภาพสีและขาวดำตามความเหมาะสม (ลดจำนวนลงได้) เรื่องประมาณ 70% รูปภาพประมาณ 30%
3. ใช้ภาษาง่าย ๆ สำนวนง่าย ๆ ภาษาวัยรุ่นนิยมใช้ แต่ไม่ใช่คำแสลง

4. เนื้อเรื่องดี มีความสมจริงมากขึ้น เป็นเรื่องของเด็กในวัยเดียวกัน หนังสือควรมีทั้งประเภทให้ความรู้ และความเพลิดเพลิน เนื้อหาอยู่ในความสนใจของเด็กวัยรุ่น ไม่เป็นการสั่งสอน แต่แนะและยกตัวอย่างให้เห็นจริง

5. มุ่งให้สร้างจินตนาการและเกิดความคิดสร้างสรรค์

6. เป็นลักษณะหนังสือฉบับกระเป๋า

7. หน้าปก ภาพวาดน่าสนใจ

8. ความยาว 150 – 200 หน้า ขึ้นไป

ภิญญาพร นิตยประภา (2534: 92 – 95) เสนอแนะขั้นตอนการทำหนังสือสรุปได้ว่า

1. ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการทำหนังสือสำหรับเด็ก โดยศึกษาจากหนังสือที่ชนะการประกวด หาความรู้จากตำรา เอกสารต่างๆ ผลงานวิจัย ความสนใจในการอ่านของเด็ก ลักษณะหนังสือที่เด็กชอบ ผลงานของนักเขียนต่างๆ เข้าศึกษา อบรม สัมมนา เกี่ยวกับการสร้างหนังสือ ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเนื้อเรื่องที่จะเขียน เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง

2. เลือกเนื้อหา อาจนำเนื้อเรื่องมาจากสภาพของท้องถิ่น หรือมาจากหลักสูตร นอกจากนี้ยังสามารถหาเนื้อหาได้จากการศึกษาความสนใจและความต้องการอ่านของเด็กวัยต่างๆ และต้องตัดสินใจให้แน่นอนว่าจะเขียนให้เด็กวัยใดอ่าน เพราะเนื้อหาสาระ บทสนทนา ภาษาที่ใช้ และตัวละคร ต้องให้สมจริงกับวัยของเด็ก

3. เขียนโครงเรื่อง ก็คือ การวางแผนเบื้องต้นโดยการเขียนหัวข้อเรื่องตามขั้นไว้ก่อน เพื่อให้เรื่องดำเนินไปอย่างมีระบบระเบียบตามลำดับขั้นไม่สับสน เมื่อลงมือเขียนเรื่องให้สมบูรณ์ผู้เขียนอาจเปลี่ยนแปลงโครงเรื่องได้ตามความเหมาะสม การเขียนโครงเรื่องแบ่งออกเป็น 2 แบบ

3.1 การเขียนโครงเรื่องหนังสือสารคดีสำหรับเด็ก คือ การเขียนหัวข้อเรื่องตามลำดับขั้น แบ่งบท ให้ทราบว่าจะหนังสือเรื่องนี้มีกี่บท แต่ละหัวข้อเรื่องอะไรบ้าง ซึ่งเปรียบเสมือนหน้าสารบัญของหนังสือนั่นเอง เพื่อจะได้ใช้เป็นแนวทางในการเขียนเนื้อหาต่อไป

3.2 การเขียนโครงเรื่องหนังสือบันเทิงคดีสำหรับเด็ก คือ การเขียนเนื้อเรื่องย่อให้เห็นว่าเนื้อเรื่องเป็นไปในแนวใด มีตัวละครเช่นไร มีใครบ้าง มีการดำเนินเรื่องอย่างไร จบอย่างไร เป็นการเขียนสั้นๆ ข้อสำคัญ คือจะต้องมีแก่นของเรื่องหรือสาระแนวคิด โครงเรื่องมีส่วนสำคัญต่อเนื้อเรื่องกันดังนี้ เริ่มจุดเริ่มต้น เนื้อหาการดำเนินเรื่อง และจุดจบของเรื่อง

4. เนื้อเรื่องย่อ เป็นการเขียนเพื่อบอกใจความสำคัญของเรื่อง

5. การเขียนบทสคริปต์ เป็นการนำเรื่องราวที่ได้จากเค้าโครง หรือเนื้อเรื่องย่อมาเขียนบอกขั้นตอนเนื้อเรื่อง โดยบอกแต่ละหน้าของหนังสือตั้งแต่หน้าปกจนถึงหน้าสุดท้ายเป็น

อย่างไร การเขียนบทสคริปต์นี้จะเป็นแนวทางในการจัดวางภาพและรูปเล่มของหนังสือได้ว่า หนังสือเรื่องนี้ในแต่ละหน้าจะมีภาพอะไรบ้าง คำบรรยายอะไรบ้าง และมีกี่หน้า

6. การทำดัมมี่ คือ การทำหนังสือจำลองของหนังสือเด็กที่จะทำขึ้นมาอาจนำรายละเอียดที่ได้จากการเขียนบทสคริปต์นำมาเขียนและวาดรูปประกอบ

7. การทำรูปเล่ม คือ ทำหนังสือจริงๆ ได้แก่ วาดภาพ คำบรรยาย การวางหน้า การจัดภาพให้เหมาะสม สำหรับขนาดของรูปเล่มมีหลายขนาดที่นิยม คือ ขนาดเล็ก 13.0 x 18.5 เซนติเมตร หรือ 16 หน้ายก ขนาดกว้าง 14.6 x 21.0 เซนติเมตร หรือหน้ายกใหญ่ ลักษณะรูปเล่มมี 2 ลักษณะ คือ แบบแนวตั้งและแบบแนวนอน การเย็บเล่มได้ 2 วิธี คือ เย็บข้าง โดยเรียงหน้า แล้วเจาะรูข้างๆ 3 – 4 และเย็บตรงกลางหนังสือ

8. การตั้งชื่อเรื่องที่น่าสนใจ น่าตื่นเต้น น่าติดตามอ่านและทำให้เดาได้ว่า เป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร รู้จักใช้ถ้อยคำสำนวนที่ชวนคิดใจ ซึ่งเป็นกลวิธีอย่างหนึ่ง ต้องตั้งให้เด็กเกิด ภาพพจน์ ซึ่งมีขบวนการตั้งตั้งนี้ ตั้งจากชื่อตัวละครของเรื่อง จำนวนตัวละคร เนื้อเรื่อง สถานที่ และจากลักษณะรูปร่างหนังสือ

นอกจากนี้ จินตนา ไบกาซุยี (2542: 10) ได้กล่าวถึง สิ่งที่ต้องรู้สำหรับการเขียนเรื่องสำหรับเด็ก สรุปได้ ดังนี้

1. เนื้อหา วัตถุประสงค์ชัดเจนเพียงเรื่องเดียว เรื่องชัดเจน ไม่สับสนยุ่งยาก ความยากง่ายให้เหมาะสมกับวัยของเด็ก เนื้อหาสนุกสนานเพลิดเพลิน ตัวละครแสดงความเคลื่อนไหวใช้ตัวละครไม่มาก ใช้ภาพดำเนินเรื่องแทน ไม่มีบทบรรยายมากเกินไป

2. รูปแบบการเขียนเนื้อหามีทั้งนิทาน นิยาย นิทานพื้นเมือง เรื่องสั้น สารคดี บทความ บทละคร บทกวีเรื่อง เรียงความ รวมทั้งฉันทลักษณ์ทุกรูปแบบ จะมีเรื่องราวอยู่ด้วย และใช้รูปแบบอย่างเหมาะสมกลมกลืน อ่านเข้าใจง่ายและรู้เรื่องเร็ว

3. รูปภาพเป็นสิ่งสำคัญ เด็กเล็กควรมีรูปภาพ อาจเป็นภาพการ์ตูน คือ ภาพลายเส้น ภาพถ่าย หรือภาพวาดเหมือนจริง ภาพจะต้องเน้นภาพสี โดยเฉพาะเด็กเล็ก ๆ ภาพจะต้องชัดเจนถูกต้องไม่เลอะเลือน

4. ภาษาและสำนวนที่เข้าใจง่าย ประโยคสั้นๆ คำซ้ำช่วยในการเรียนภาษา ใช้ภาษาที่ถูกต้องตามอักขรวิธีภาษาไทย ไม่ใช่ภาษาเขียน

5. ขนาดตัวอักษร ตัวโต ชัดเจนไม่ใช่ตัวประดิษฐ์ ควรประมาณ 32.5 – 24.3 มม.

6. รูปเล่ม กะทัดรัด ไม่ใหญ่หรือเล็กเกินไป วัยเด็ก ป.1 – ป.4 ควรมีความหนา ระหว่าง 10 – 30 หน้า มีการจัดหน้าให้เหมาะสมกับรูปเล่ม

7. เทคนิคการเขียนเรื่องให้สนุกสนาน ให้ความสุขใจ เสริมสร้างจินตนาการ ในทางสร้างสรรค์ ให้ความรู้ หรือได้อารมณ์ที่พึงปรารถนา มีจุดคิดที่แน่นอน คำโครงเรื่องชวนติดตาม สำนวนภาษาดีตรงกับรสนิยมของเด็ก นอกจากนี้ ควรตั้งชื่อเรื่องที่น่าสนใจสั้น ๆ มีความหมายสมบูรณ์ในตัว การสร้างฉาก ระยะเวลาตัวละครเหมาะสม

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าว จะเห็นได้ว่า การจัดทำหนังสือสำหรับเด็กต้องคำนึงถึง ลักษณะหลายประการที่จะใช้เป็นหลักในการเขียน ซึ่งลำดับแรกต้องทราบก่อนว่าจะเขียนเรื่องอะไร ให้ใครอ่าน และเพื่อให้ผู้อ่านได้รับประโยชน์อะไร การผูกเรื่องควรมีความสมจริง ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้จากการอ่านหนังสือนั้น ๆ นอกจากนี้ ยังต้องพิจารณาเกี่ยวกับการใช้ภาษา ภาพ ตัวอักษร ขนาดรูปเล่มให้เหมาะสมกับวัยของผู้อ่านด้วย

1.6 งานวิจัยในประเทศที่เกี่ยวข้องกับหนังสืออ่านเพิ่มเติม

นภาลักษณ์ สุวรรณธาดา (2524) ได้สร้างหนังสืออ่านประกอบวิชาภาษาไทย เรื่อง หิโตปเทศคำกลอน สำหรับระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยเรียบเรียงใหม่ จากหนังสือ หิโตปเทศ ฉบับแปลโดย เสถียรโกเศศ แล้วนำไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 100 คน ผลปรากฏว่า หนังสือที่สร้างขึ้นทำให้นักเรียนเข้าใจเนื้อเรื่องได้ดีขึ้น อีกทั้งยังได้ความเพลิดเพลินจากการอ่านด้วย

ฤดีมล ปรีดีสนิท (2524) และ สมศรี ทองชั้น (2524) ได้สร้างหนังสือส่งเสริมการอ่าน สำหรับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย โดยใช้เนื้อเรื่องจากนิทานพื้นบ้านถิ่นอีสาน สร้างเป็นร้อยกรอง และร้อยแก้ว ตามลำดับ เพื่อให้แตกต่างกัน นำไปทดลองหาประสิทธิภาพกับนักเรียน และครูภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากการให้ตอบแบบสอบถามภายหลังการอ่านหนังสือที่สร้างขึ้น ผลปรากฏว่า หนังสือทั้งสองเรื่องมีประสิทธิภาพที่เหมาะสมและมีส่วนประกอบต่างๆ ดี นักเรียนให้ความเห็นว่า หลังจากอ่านหนังสือนี้แล้ว ต้องการอ่านหนังสือประเภทอื่นๆ ต่อไป

บุญเทือง สิงห์สี (2533) ได้สร้างหนังสืออ่านประกอบจากจารีต “ฮีต 12” ของอีสาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา โดยสำรวจความเห็นจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ หรือผู้เชี่ยวชาญทางหนังสือสำหรับเด็ก ครูภาษาไทย และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอบัวใหญ่ ผลการวิจัยพบว่า หนังสือเรื่อง “ฮีต 12” เป็นหนังสือที่มีประสิทธิภาพ อยู่ในระดับดี เหมาะสมที่จะเป็นหนังสืออ่านประกอบสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในภาคอีสาน และหลังจากที่นักเรียนอ่านหนังสือแล้ว นักเรียนชอบเพราะเห็นว่าเป็นความรู้แปลกใหม่ เนื้อเรื่องสนุก นอกจากนี้ ยังช่วยส่งเสริมและเผยแพร่ให้เห็นความสำคัญของประเพณี ทำให้รักและภูมิใจในประเพณีท้องถิ่นของตน

อรวรรณ กลิ่นเทียน (2534) ทำการวิจัยเรื่อง การสร้างหนังสืออ่านประกอบวิชาภาษาไทย ชุด วัฒนธรรมพื้นเมือง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 4 เรื่อง คือ ชีวิตใหม่ของต้น พาดผ้า... พาไปเหยย ลำปลาบึก และเรือไฟของนาง พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านก่อนเรียน และหลังเรียนของนักเรียน ซึ่งเรียนด้วยหนังสืออ่านประกอบ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนให้ความเห็นว่า หนังสืออ่านประกอบชุด วัฒนธรรมพื้นเมือง มีความเหมาะสมที่จะใช้เป็นหนังสืออ่านประกอบของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

กรกนก ลัทธนันท์ (2539: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาโดยพัฒนาและทดลองใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมสิ่งแวดล้อม เรื่อง “เรื่องของป่า” สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 พบว่า คะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองหลังการอ่านหนังสืออ่านเพิ่มเติมสูงกว่าก่อนการอ่านหนังสืออ่านเพิ่มเติม และสูงกว่ากลุ่มควบคุม

ชนัญฐดา ฤทธิ์แดง (2542: 88) ได้สร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ประเพณีท้องถิ่นสมุทรปราการ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า หนังสือส่งเสริมการอ่านที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ 87.78/86.67 เป็นไปตามเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80 ที่กำหนดไว้ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ประเพณีท้องถิ่นสมุทรปราการ หลังการอ่านสูงกว่าก่อนการอ่าน

นุจรินทร์ ถิ่นทัพไทย (2547: 83) ได้ศึกษาการพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง “เห็ดในระบบนิเวศป่าสะแกราช” สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองหลังอ่านหนังสืออ่านเพิ่มเติมสูงกว่าก่อนอ่านหนังสืออ่านเพิ่มเติม คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองหลังอ่านหนังสืออ่านเพิ่มเติม ครั้งที่ 2 สูงกว่า ก่อนอ่านหนังสืออ่านเพิ่มเติม ครั้งที่ 1 และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง “เห็ดในระบบนิเวศของป่าสะแกราช” อยู่ในเกณฑ์ดีมาก

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหนังสืออ่านเพิ่มเติม หนังสือส่งเสริมการอ่าน และหนังสืออ่านประกอบ สรุปได้ว่า หนังสืออ่านเพิ่มเติมเป็นสื่อการเรียนการสอนชนิดหนึ่งที่ทำให้ความรู้ด้านเนื้อหา การใช้ภาษา ช่วยเพิ่มพูนประสบการณ์ ทำให้การอ่านและการเรียนรู้ของนักเรียนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และยังทำให้นักเรียนรักการอ่าน นอกจากนี้ยังเป็นสื่อที่มีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นต่าง ๆ ตลอดจนการเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจ การปลูกฝังค่านิยม และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

1.7 งานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับหนังสืออ่านเพิ่มเติม

ฟัสโก (Fusco. 1983) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการ ตามระดับการเรียนรู้ และปฏิกริยาตอบสนองต่อวรรณกรรมของเด็ก โดยใช้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างจาก Shorchan Wading River Middle School ให้นักเรียนอ่านหนังสือที่คัดเลือกไว้แล้วอย่างอิสระ

แล้วนำหนังสือที่นักเรียนเลือกอ่านมาวิเคราะห์ด้วยแบบวิเคราะห์วรรณกรรม เพื่อการศึกษาและหลังจากเก็บรวบรวมข้อมูล เปรียบเทียบการปฏิบัติงานของกลุ่มพบว่า นักเรียนมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อเรื่องต่างกัน คือ จะตอบสนองต่อเรื่องที่จัดคู่การเรียนรู้ได้ดีกว่า อายุและเพศสัมพันธ์กับการเรียนรู้ของนักเรียนน้อยมาก เรื่องที่มีความหมายต่อการเรียนรู้ของนักเรียนมากที่สุด คือ เรื่องที่นักเรียนอ่านแล้วประสบความสำเร็จ และการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนจากการอ่านวรรณกรรมนั้นขึ้นอยู่กับระดับสติปัญญาของนักเรียนด้วย

คาร์เตอร์ (Carter. 1996) ได้ทำการค้นคว้า เรื่อง อิทธิพลของหนังสือการ์ตูนที่มีผลต่อพฤติกรรมของเด็ก กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นนักเรียนหญิง ระดับประถมศึกษา โดยให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างอ่านหนังสือการ์ตูน ที่มีเนื้อหาก้าวร้าวรุนแรง ผลการค้นคว้าพบว่า นักเรียนหญิงที่ได้อ่านหนังสือการ์ตูนที่มีเนื้อหาก้าวร้าวรุนแรง จะมีพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรงมากกว่านักเรียนหญิงที่ไม่ได้อ่านหนังสือการ์ตูนที่มีเนื้อหาก้าวร้าวรุนแรง

จากผลงานวิจัยที่กล่าวมานี้ เป็นแนวทางการสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม โดยต้องสร้างให้ตรงกับความสนใจ เหมาะสมกับวัยและระดับสติปัญญาของนักเรียน มีเนื้อหาที่ส่งเสริมจินตนาการ และเป็นสิ่งที่อยู่รอบตัว นอกจากนี้ หนังสืออ่านเพิ่มเติม ยังเป็นสื่อที่ช่วยส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้ถึงลักษณะของคน และวัฒนธรรมของชนชาติต่าง ๆ และหากมีการนำหนังสือที่มีภาพการ์ตูน เป็นภาพประกอบ รวมทั้งมีเนื้อหาที่เหมาะสมมาใช้ จะช่วยลดพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กได้ อีกทางหนึ่งด้วย

2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับประเพณีไทย

ประเพณีเป็นเครื่องสะท้อนความเป็นอยู่ของคนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยมีบรรพบุรุษไทย เป็นผู้คิดค้นและปฏิบัติสืบทอดกันมา ซึ่งถือเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและมีความสำคัญต่อจิตใจของคนไทยที่ควรค่าแก่การรักษาไว้เป็นอย่างดีที่สุด เพื่อให้บุคคลรุ่นหลังได้เรียนรู้และปฏิบัติสืบไป

2.1 ความหมายของประเพณี

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้ความหมายของประเพณีไว้ว่า ประเพณี หมายถึง สิ่งที่นิยมถือประพฤติปฏิบัติสืบๆ กันมาจนเป็นแบบแผน ขนบธรรมเนียม หรือจารีตประเพณี

นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ความหมายของประเพณีไว้หลายท่าน ดังนี้

สมชัย ใจดี และ ยรรยง ศรีวิริยาภรณ์ (2528 : 6) ได้กล่าวถึงความหมายของประเพณีไว้ว่า ประเพณี หมายถึง ความประพฤติที่คนส่วนใหญ่ปฏิบัติต่อกันมาจนเป็นแบบอย่างเดียวกัน เป็นระเบียบแบบแผนที่เห็นว่าถูกต้อง หรือเป็นที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่ และมี

การปฏิบัติสืบทอดกันมา เช่น ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด หมั้นหมาย แต่งงาน ตาย บวช ปลูกบ้าน เป็นต้น

มณี พยอมยงค์ (2529: 23) ได้กล่าวถึงความหมายของประเพณีไว้ว่า ความประพฤติสืบทอดกันมาจนเป็นที่ยอมรับของส่วนร่วม ซึ่งเรียกว่า เอกนิยม หรือพหุนิยม เช่น การแต่งงาน การเกิด การตาย การทำบุญ การรื่นเริง การแต่งกาย เป็นต้น หรือความประพฤติที่เรา นำของชาติอื่นมาปรับปรุงให้เข้ากับความเป็นอยู่ของเรา เพื่อความเหมาะสมกับกาลสมัย และลักษณะของคนไทย ซึ่งเรียกว่า สัมพันธนิยม ตามธรรมดาเรื่องของประเพณีนั้น บางอย่างต้องคงรักษาไว้ เพื่อความเป็นเอกลักษณ์ของชาติ บางอย่างต้องปรับปรุงเพื่อให้เหมาะสมกับกาลสมัย และบางอย่างต้องถือเป็นแบบสากล

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2542: 750) ได้ให้ความหมายของประเพณีไว้ 2 นัย ดังนี้

1. ความหมายของประเพณีที่เป็นนามธรรม คือ แนวทางแห่งความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และหลักเกณฑ์ในการประพฤติปฏิบัติ ซึ่งเป็นตัวกำหนดแบบแผนความประพฤติ หรือ กิจกรรมของคนในสังคม

2. ความหมายของประเพณีที่เป็นรูปธรรม เป็นความหมายด้านคติชนวิทยาและสังคมวิทยา หมายถึง การแสดงออกเป็นรูปพิธีรีตอง นั่นคือ กิจกรรมหรือพิธีการซึ่งปฏิบัติสืบทอดกันมา โดยกิจกรรมหรือการกระทำนั้นถูกกำหนดด้วยแนวความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ตลอดจนแบบแผนการประพฤติปฏิบัติที่สังคมกำหนดไว้

อุดม เขยกีวงศ์ และคณะ (2548: 195) ได้กล่าวว่า ประเพณี หมายถึง การประพฤติปฏิบัติของบุคคล ซึ่งได้เรียนรู้หรือยึดถือสืบทอดกันมา เพื่อให้เหมาะสมเป็นที่ยอมรับของสังคม

จากความหมายของประเพณีที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สรุปได้ว่า ประเพณี คือ ความประพฤติปฏิบัติที่เป็นที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่ เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตร่วมกันในแต่ละสังคม ซึ่งได้ยึดถือสืบทอดกันมา และสามารถเปลี่ยนแปลงปรับปรุงให้เหมาะสมกับกาลเวลาได้ การส่งเสริม สืบสานประเพณีอันดีงามให้คงอยู่จะช่วยให้คนในสังคมดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข

2.2 บทบาทและความสำคัญของประเพณี

ประเพณีไทย เป็นสมบัติของสังคมที่มีความสัมพันธ์กับชีวิต และสังคมมาโดยตลอด อีกทั้งยังเป็นสัญลักษณ์ซึ่งแสดงถึงความหมายและคุณค่าของวัฒนธรรมอันดีงามของไทย สมควรที่คนไทยจะรับรู้และเข้าใจในความหมายและคุณค่า เพื่อความภาคภูมิใจในความเป็นไทย

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช (2542: 760) ได้กล่าวถึงบทบาทของประเพณีไว้ ดังนี้

1. เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เช่น การทำขวัญ 3 วัน เป็นการทำให้ขวัญเด็กแรกเกิดจัดเป็นพิธีทำให้พ่อแม่และญาติผู้ใหญ่เกิดความสบายใจว่า เด็กจะมีชีวิตรอดปลอดภัย
2. เป็นสิ่งควบคุมการประพฤติปฏิบัติของคนในสังคม ทำให้การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมเป็นไปอย่างเรียบร้อยและปกติสุข เพราะคนประพฤติปฏิบัติตามข้อตกลงหรือระเบียบแบบแผนที่สังคมนั้นๆ วางไว้
3. เป็นเครื่องผูกพันความเป็นพวกเดียวกัน เช่น การจัดประเพณีต้านภัยสลากรของชาวเหนือ หรือการจัดประเพณีทำบุญสารทเดือนสิบของชาวใต้
4. เป็นเครื่องมือผสมผสานความเชื่อต่างๆ เข้าด้วยกัน ความเชื่อต่างๆ ที่คนไทยยึดถือมา รวมกับความเชื่ออันเนื่องมาจากศาสนาที่รับมาใหม่เหล่านี้ ถูกผสมผสานเข้าด้วยกัน ดังจะเห็นได้จากประเพณีโกนจุก ที่สะท้อนให้เห็นความเชื่อเกี่ยวกับ ขวัญ และมีพรหมณ์ เป็นเจ้าพิธี รวมทั้งมีการทำบุญเลี้ยงพระ อาจกล่าวได้ว่า พิธีโกนจุกเป็นประเพณีหนึ่งที่รวมพิธีกรรมอันเนื่องมาจากความเชื่อหลายประการเข้าด้วยกัน
5. เป็นสัญลักษณ์ซึ่งนำไปเข้าใจสาระสำคัญของชีวิต ประเพณีแต่ละอย่างย่อมมีแนวคิดที่แฝงอยู่ในพิธีการ หรือในแบบแผนการปฏิบัติ และมีบทบาทซึ่งนำไปเข้าใจสาระสำคัญของชีวิตอย่างลึกซึ้ง เช่น การไว้จุก เป็นเครื่องหมายแสดงให้เป็นที่ เป็นเด็ก ผู้ใหญ่ก็จะได้เมตตาอุปการะ หรือการบวชก็เป็นสัญลักษณ์ของวิถีรักษาตัวให้อิสระต่อไปภายหน้า

อุดม เศยกวีวงศ์ และคณะ (2548: 63) ได้สรุปความสำคัญของประเพณีไว้ ดังนี้

1. ประเพณีมีส่วนในการสนับสนุนให้ชาติบ้านเมืองเจริญรุ่งเรืองในทศวรรษที่ดี และถูกต้อง ประเพณีใดถ้าดีอยู่แล้วก็ควรรักษาไว้มิให้ประเพณีอื่นมามีอิทธิพลที่เหนือประเพณีของไทย
2. ชาติไทยมีประเพณีเป็นเอกลักษณ์ การมีประเพณีเป็นของตนเองเป็นสิ่งที่น่าภูมิใจอย่างยิ่ง เพราะเป็นตัวเชื่อมความรู้สึกของชุมชนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งส่วนมากจะเป็นเรื่องที่แสดงอดีตและปัจจุบันของสังคมไทย
3. ประเพณีเป็นวัฒนธรรมประจำชาติ แสดงถึงความเป็นมาอันเกิดจากความเจริญของสังคมมาช้านาน จึงควรภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง

จากบทบาท และความสำคัญของประเพณีที่กล่าวไปแล้วข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ประเพณีเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ให้คนประพฤติปฏิบัติอยู่ในครรลองครองธรรม สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ อีกทั้งยังแสดงถึงเอกลักษณ์ของสังคมนั้น ๆ และมีส่วนช่วยให้บ้านเมืองมีความเจริญรุ่งเรือง สร้างความภาคภูมิใจให้กับคนที่อยู่ในสังคม

2.3 ประเภทของประเพณี

ประเพณีสามารถแบ่งออกเป็น 3 อย่างด้วยกัน ดังที่ สมชัย ใจดี; และ ยรรยง ศรีวิริยาภรณ์ (2528: 6); มณี พยอมยงค์ (2529: 23); มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2542: 750) ; และ อุดม เขยกีวงศ์ และคณะ (2548: 61 – 63) สรุปได้ ดังนี้

1. แบ่งตามลักษณะของบุคคลที่ปฏิบัติตามประเพณีนั้นๆ ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1.1 ประเพณีส่วนตัว ได้แก่ ประเพณีเนื่องในการเกิด การเลี้ยงดู โภชนาการ บวชนาค แต่งงาน และการปลูกสร้างบ้าน เป็นต้น

1.2 ประเพณีส่วนชุมชน ได้แก่ ประเพณีท้องถิ่น หรือประเพณีของชาติ ประเพณีเนื่องด้วยศาสนา และประเพณีของโลก เช่น การแต่งกายประจำชาติ และการแต่งกายสากล เป็นต้น

2. แบ่งตามลักษณะบุคคลที่ปฏิบัติตามประเพณีนั้น ๆ แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

2.1 ประเพณีของราษฎร ได้แก่ ประเพณีเกี่ยวกับชีวิตของประชาชน ทั้งในด้านที่เกี่ยวกับชีวิตครอบครัว เช่น การทำขวัญเรือน การบวช การแต่งงาน การตาย การทำบุญ ขึ้นบ้านใหม่ การสะเดาะเคราะห์ เป็นต้น และเกี่ยวกับส่วนรวมอันเนื่องด้วยเทศกาลต่างๆ เช่น เทศกาลตรุษจีน สารท สงกรานต์ เข้าพรรษา การเทศน์มหาชาติ และการลอยกระทง เป็นต้น

2.2 ประเพณีของหลวง ได้แก่ พระราชพิธีสำหรับพระมหากษัตริย์ โดยเฉพาะ เช่น พระราชพิธีบรมราชาภิเษก พระราชพิธีฉัตรมงคล พระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา พระราชกุศลถวายผ้าจํานำพรรษา พระราชกุศลมาฆบูชา พระราชกุศลฉลองเทียนพรรษา และ รัฐพิธีที่รัฐบาลเป็นผู้จัดถวายพระมหากษัตริย์เนื่องในโอกาสต่าง ๆ เช่น พิธีวางศิลาฤกษ์ เป็นต้น

3. แบ่งตามจุดมุ่งหมายของประเพณี ซึ่งแบ่งได้ 3 ประเภท คือ

3.1 จารีตประเพณี ได้แก่ ประเพณีที่คนในสังคมใช้เป็นแนวทางประคองข้อบังคับทางจรรยา หรือศีลธรรม และสวัสดิภาพ ของสังคมส่วนรวม มีลักษณะบังคับให้คนในสังคมต้องปฏิบัติตาม ถ้าไม่ทำก็จะถูกลงโทษหรือถูกประณาม เช่น การจับมือถือแขนด้วยความละฉาบ ละฉว่งฉว่งเกิน หรือถือว่า ผิดผีผิดประเพณีทางจรรยาหรือศีลธรรมของชาวภาคเหนือ จะต้องเสียผี หรือ ลูกควรมีความกตัญญูทวดที่ต่อบิดามารดา ใครอกตัญญูก็จะเป็นที่สาปแช่งของคนทั่วไป เป็นต้น จารีตประเพณีในสังคมแต่ละสังคมจะแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับค่านิยมของแต่ละสังคม ที่ปฏิบัติกันมา เนื่องจากสังคมและสภาพแวดล้อมจะมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป

3.2 ขนบประเพณี เป็นประเพณีที่สังคมหรือสถาบันต่างๆ ตั้งขึ้นเป็นระเบียบแบบแผนแล้วปฏิบัติสืบกันมา ทั้งที่เป็นระเบียบแบบแผนโดยตรง หรือวางเป็นระเบียบแบบแผนไว้โดยชัดเจน หรือโดยปริยาย คือ รู้กันเองไม่ได้วางเป็นระเบียบแบบแผนไว้

โดยตรง เป็นประเพณีที่มีการวางระเบียบแบบแผนสำหรับปฏิบัติในสังคมอย่างชัดเจน บุคคลต้องปฏิบัติตามแบบแผนที่กำหนดไว้ เช่น พิธีการแต่งงาน ต้องเริ่มจากการทาบตามสู้อ หรือพิธีไหว้ครู ต้องทำพิธีตามขั้นตอนที่กำหนดไว้

โดยอ้อม เป็นพิธีที่บุคคลรู้กันทั่วไป ไม่ได้มีการวางระเบียบแบบแผน หรือกฎเกณฑ์ที่แน่นอน แต่ปฏิบัติกันมาได้ เพราะมีการบอกเล่าสืบต่อกันมา เช่น การตักบาตร การไหว้เจ้า การแห่นางแมว หรือการจุดบั้งไฟของอีสาน

ชนบประเพณี จึงเป็นลักษณะของการวางระเบียบแบบแผนปฏิบัติทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งแต่ละสังคมได้วางกฎระเบียบแบบแผนที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม ชนบประเพณี จึงเป็นเรื่องที่กำหนดให้ปฏิบัติต่อมาจนกลายเป็นประเพณี แต่อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลาและสภาพของสังคม เช่น การแต่งงานในปัจจุบัน ส่วนมากไม่นิยมจัดชั้นหมากแบบมีพิธีรีตองมากอย่างแต่ก่อน เพื่อประหยัดเวลาและสะดวกต่อการจัด

3.3 ธรรมเนียมประเพณี ได้แก่ ประเพณีที่คนในสังคมใช้เป็นแนวทางต่างๆ ไปในการประพฤติปฏิบัติต่อกัน เป็นแนวทางที่คนในสังคมนิยมกันว่าเป็นสิ่งดีและประพฤติตามๆ กัน หรือได้รับการยอมรับสรรเสริญกันว่าเป็นสมบัติของผู้ดี มักประพฤติกันอยู่ภายในหมู่คณะหรือชั้นของสังคม เป็นประเพณีที่เกี่ยวกับการวางตนในสังคม หากมีผู้ฝ่าฝืนหรือทำผิดประเพณี ก็จะถือเพียงว่าเป็นผู้เสียมารยาทไม่สุภาพ ไม่ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญอะไร ไม่มีระเบียบกฎเกณฑ์และแบบแผนเหมือนชนบประเพณี ไม่มีผิดหรือถูกเหมือนจารีตประเพณี เป็นเรื่องที่ปฏิบัติกันมาจนเกิดความเคยชิน ถ้าทำผิดบ้างก็ไม่ใช่เรื่องร้ายแรงอะไร นอกจากเห็นว่า เป็นผู้ไม่ถูกกาลเทศะ เช่น การนั่ง การยืน การเดิน การกล่าวคำทักทาย การรับประทานอาหาร การแต่งกาย และการต้อนรับแขกผู้มาเยือน เป็นต้น

ทั้งจารีตประเพณี ชนบประเพณี และธรรมเนียมประเพณี ได้เปลี่ยนไปตามสภาพของสังคมเพื่อความเหมาะสม เช่น จารีตประเพณีบางอย่างที่เมื่อก่อนเห็นว่าดี เช่น ผู้หญิงควรอยู่บ้าน แต่ปัจจุบันผู้หญิงออกไปนอกบ้านทำงานเช่นเดียวกับผู้ชาย จารีตประเพณีนี้จึงกลายเป็นธรรมเนียมประเพณี จะเห็นได้ว่า ประเพณีสมัยใดก็เหมาะกับสมัยนั้น ประเพณีจึงเปลี่ยนได้ตามกาลเวลา เพื่อให้เข้ากับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

2.4 ประเพณียี่เป็ง

ประเพณียี่เป็ง เป็นประเพณีลอยกระทงตามประเพณีล้านนา นิยมทำกันในวันเพ็ญเดือน 12 คำว่า "ยี่เป็ง" เป็นภาษาคำเมืองในภาคเหนือ คำว่า "ยี่" แปลว่า สอง และคำว่า "เป็ง" มีความหมายตรงกับคำว่า "เพ็ญ" หรือพระจันทร์เต็มดวง ซึ่งชาวไทยภาคเหนือ จะนับเดือนทางจันทรคติเร็วกว่าไทยภาคกลาง 2 เดือน ทำให้เดือนสิบสองของไทยภาคกลาง ตรงกับเดือนยี่ หรือ

เดือน 2 ของไทยล้านนา ซึ่งหมายถึงวันเพ็ญ เดือน 12 ตามปฏิทินพุทธศาสนา

ประเพณียี่เป็ง จะเริ่มตั้งแต่วันขึ้น 13 ค่ำ ซึ่งถือว่าเป็น “วันดา” หรือวันจ่ายของเตรียมไปทำบุญเลี้ยงพระที่วัด ครั้นถึงวันขึ้น 14 ค่ำ ชาวบ้านจะพากันไปถือศีล ฟังธรรม และทำบุญเลี้ยงพระที่วัด มีการทำกระทงขนาดใหญ่ตั้งไว้ที่ลานวัด ในกระทงจะใส่ของกินของใช้ ใครจะเอาของมาร่วมสวดด้วยก็ได้ เพื่อเป็นทานแก่คนยากจน ในวันขึ้น 15 ค่ำ จึงนำกระทงใหญ่ที่วัดและกระทงเล็กๆ ของส่วนตัวไปลอยในลำน้ำ

ก่อนจะถึงวันยี่เป็ง 2 – 3 วัน ชาวบ้านจะนำเอาก้านมะพร้าว ต้นกล้วย ต้นอ้อย ดอกไม้ มาทำเป็นขุ่มประตู่ที่หน้าบ้าน ตามประตู่วัด เรียกว่า ประตู่ป่า และทำความสะอาดบ้านเรือน เมื่อถึงตอนเช้าวันยี่เป็งก็จะมีการทำบุญและนำข้าวปลาอาหารถวายพระสงฆ์เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว เรียกว่า ตานขันข้าว จากนั้นก็ฟังเทศน์ พอหัวค่ำก็จะนำกระทงเทียนหรือ ขี้ผึ้ง เรียกว่า ผางปะตี๊บ มาจุดเรียงไว้หน้าบ้านหรือตามรั้วบ้านหรือจุดโคมแขวนไว้ตามหน้าบ้าน และจะมีการจุดโคมลอย การจุดโคมลอย มี 2 แบบ คือ แบบที่ใช้ปล้อยในตอนกลางคืนเรียกว่า ว่าว จะเน้นที่ตัวโคม ทำด้วยกระดาษหลากสีส้นให้เห็นได้ชัด จะใช้การมควันในการทำให้โคมลอยขึ้นไปบนท้องฟ้า

การจุดโคมลอยในตอนกลางวัน มักจะนำเงินหรือสิ่งของ หรือเขียนข้อความว่าผู้ใดเก็บโคมนี่ได้ก็นำไปรับของรางวัลจากผู้จุด ส่วนโคมลอยที่ปล้อยในตอนกลางคืน จะเรียกว่า โคมไฟ ตัวโคมจะทำด้วยกระดาษสีขาว เพื่อให้เห็นแสงไฟที่ใช้จุด รมเอาไอร้อนเพื่อให้โคมลอยขึ้น ทำให้เห็นเป็นแสงไฟลอยขึ้นไปบนท้องฟ้า ดูสวยงามยิ่งนัก การจุดโคมลอยนี้ ตามตำนานกล่าวว่า ทำเพื่อบูชาพระเกษแก้วจุฬามณี และในช่วงค่ำๆ ก็จะพากันนำเอากะทงที่ได้จัดทำไว้ไปลอยในแม่น้ำ

แต่เดิมนั้นพิธีสำคัญของเทศกาลนี้ อยู่ที่พิธีกรรม ตั้งธรรมาหลวงหรือฟังเทศน์มหาชาติ จุดเด่นของงานนี้อยู่ที่การปล้อยโคมลอยขึ้นไปบนท้องฟ้า ในยามค่ำคืนตามความเชื่อที่ว่าโคมเหล่านี้จะนำโชคร้ายต่างๆ ออกไป ชาวบ้านเชื่อว่าถ้าหากได้ทำโคมแล้วนำไปถวายพระ พวกเขา ก็จะได้รับ ความฉลาดเป็นสิ่งตอบแทน เพราะกล่าวกันว่า เปลวไฟในโคมเป็นสัญลักษณ์ของความรู้ และแสงสว่างที่ได้รับจากโคมจะนำพวกเขาไปในทางที่ถูกต้องของการดำเนินชีวิต ชาวบ้านจะมีการประดับประดาวัดวาอารามบ้านเรือนด้วยประทีปโคมไฟ โคมระย้า ทำอุบะดอกไม้ออกไปถวายวัด ทำขุ่มประตู่ป่าด้วยต้นกล้วย อ้อยก้านมะพร้าว เตรียมข้าวปลาอาหารเป็นพิเศษ เช่น ห่อหนึ่ง แกง่อม แกงฮังเล ลาบ และขนมต่างๆ ไปทำบุญ บางแห่งมีพิธีกวนข้าวมธุปายาส หรือบ้างเรียก ข้าวพระเจ้าหลวง ถวายเป็นพุทธบูชาในตอนเช้ามีดของวันเพ็ญเดือน 12 นี้ด้วย จากนั้น ก็จะมีการทานขันข้าว หรือสำรับอาหารไปถึงบรรพชนคนตาย ถวายอาหารและกัณฑ์เทศน์แต่พระภิกษุสงฆ์ และมีการฟังธรรมมหาชาติ ตั้งแต่เช้าถึงกลางคืน บางแห่งก็มีการสืบชะตาด้วย จะมีการปล้อยโคมลอย

เรียกว่า "ว่าวสม" หรือ "ว่าวควีน" ในช่วงพลบค่ำจะมีการเทศน์ธรรมชื่อ "อานิสงส์ผางประทีป" และชาวบ้านจะมีการจุดประทีป หรือประทีป โคมหุกระต่าย โคมแขวน เป็นพุทธบูชากันทุกครัวเรือน สว่างไสว หนุ่มสาวก็จะมีการเล่นบอไฟ แข่งขันบอไฟ และปล่อยว่าวไฟกันอย่างสนุกสนาน

ตามวัฒนธรรมของล้านนาจะแบ่งโคมไฟออกเป็น 4 แบบ คือ

1. **โคมตี้ว** หรือโคมไฟเล็กที่ห้อยอยู่กับซีกไม้ไผ่ ซึ่งผู้คนจะถือไปในขบวนแห่ และนำไปแขวนไว้ที่วัด
2. **โคมแขวน** ที่ใช้แขวนบูชาพระพุทธรูปแบบด้วยกัน เช่น รูปดาว รูปตะกร้า โดยปกติจะใช้แขวนตามวัด หรือตาม หิ้งพระก็ได้
3. **โคมพัด** ทำด้วยกระดาษสาเป็นรูปกรวยสองอันพันรองแกนเดียวกัน ด้านนอก จะไม่มีลวดลายอะไรส่วนด้านในจะตัดแต่งเป็นรูปทรงต่างๆ ในทางพุทธศาสนา เมื่อจุดโคมด้านใน แสงสว่าง จะทำให้เกิดเงาบนกรวย ด้านนอกก็จะเคลื่อนไหวคล้ายตัวหนังตะลุง
4. **โคมลอย** เป็นโคมใหญ่ มีรูปร่างคล้ายบอลลูก ตัวโครงทำจากซีกไม้ไผ่หุ้มด้วยกระดาษสา เมื่อจุดโคม ความร้อนจากเปลวไฟ จะทำให้โคมลอยตัวขึ้น การปล่อยโคมลอยนี้ จะทำกันที่วัดหรือตามบ้านคน โดยเชื่อกันว่าโชคร้ายทั้งหลายจะลอยไปกับโคม เพื่อร่วมฉลอง โอกาสอันเป็นมงคลชาวบ้านจะช่วยกันจุดโคมลอย โดยเชื่อว่าโชคร้ายทั้งหลายจะลอยไปกับโคม ถ้าหาก บัลลูนของพวกเขาขึ้นไปได้สูง และลอยไปได้ไกลมาก แสดงว่า เขาจะประสบความสำเร็จรุ่งเรือง กล่าวกันว่า บัลลูนที่ใช้ความร้อนชนิดนี้ สามารถลอยขึ้นได้สูงถึง 1,250 เมตร และลอยไปได้ไกลได้ถึงแม้กระทั่งอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ของภาคใต้

ในงานบุญยี่เป็งนอกจากจะมีการปฏิบัติธรรม ฟังเทศน์มหาชาติตามวัดวาอาราม ต่างๆและการจุดโคมลอยขึ้นสู่ท้องฟ้า เพื่อบูชาพระเกตุแก้วจุฬามณีบนสรวงสวรรค์ชั้นดาวดึงส์แล้วยังมีการตกแต่งประกวดวัด บ้านเรือน และถนนหนทางด้วยต้นกล้วย ต้นอ้อย ทางมะพร้าว ดอกไม้ ตุ๊ก ซ่อประทีป และซอกโคมยี่เป็งแบบต่างๆ ขึ้นเป็นพุทธบูชา พอตกลงกลางคืน ก็จะมีมหรสพ และการละเล่นมากมาย มีการแห่โคมทอง พร้อมทั้งมีการจุดถ้วยประทีป (การจุดแบบผางปะตี๊ป) เพื่อบูชาพระรัตนตรัย การจุดบอไฟ การจุดโคมประดับตกแต่งวัดวาอาราม

2.5 ประเพณีบุญบั้งไฟ

การทำบุญบั้งไฟมีจุดมุ่งหมายสำคัญ คือ การขอฝนของชาวบ้านในภาคอีสาน ถือว่าบุญบั้งไฟเป็นพิธีกรรมที่มีความสำคัญมาก เพราะเชื่อว่า หากหมู่บ้านใดไม่จัดงานบั้งไฟ ก็อาจก่อให้เกิดภัยพิบัติ เช่น โรคภัยไข้เจ็บ หรือทุกข์ภัยแก่ชุมชนได้ ในขณะที่ช่วงจัดงานนี้เป็นช่วงที่ชาวบ้านมีงานต้องทำมาก เนื่องจากเป็นฤดูของการทำนาปี ฉะนั้นที่ประชุม ผู้ใหญ่บ้านจึงต้องปรึกษารือกัน เพื่อตัดสินใจว่าจะจัดหรือไม่ในปีนั้น หากตัดสินใจว่าจะไม่จัดแล้วก็จำเป็นต้องไป

ทำพิธีที่ศาลปู่ตาของบ้านเพื่อขออนุญาตเลื่อนงานบุญนี้ไปในปีหน้า ตั้งแต่เริ่มงานจนถึงเสร็จงาน ใช้เวลาประมาณ 3 วัน แต่ปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงเป็น 4 หรือ 5 วัน เนื่องจากมีบั้งไฟเข้าทำการแข่งขันประมาณ 200 – 300 บั้ง ทางคณะกรรมการจึงได้เพิ่มวันจุดขึ้น ในงานมีการละเล่น สนุกสนานร้องรำทำเพลงกันเป็นคุ่มๆ เป็นหมู่บ้าน งานประเพณีบุญบั้งไฟนี้มีประจำทุกปี โดยงานนี้จะจัดขึ้นระหว่างเดือน 6 คือ ในวันขึ้น 14 - 15 ค่ำ หรือแรม 1 - 2 ค่ำของเดือน 6 ชาวบ้านบางคน จึงเรียกว่า บุญเดือนหก ซึ่งตรงกับวันออกพรรษานั้นเอง

บั้งไฟ หมายถึง บั้งหรือกระบอกที่ตอกด้วยหม้อ คำว่า “หม้อ” หมายถึง การนำเอากำมะถันคั่วตำกับดินประสิว และถ่านไฟเรียกว่า หม้อ แล้วตอกให้แน่นเต็มบั้ง มีชื่อเรียกกันไปหลายอย่างเช่น บั้งไฟ โบตม่า ต้อ พลุ ตะไล จินาย ดอกไม้ หมิ่นแสน

ตำนานเรื่องเล่า

ตำนานของประเพณีบุญบั้งไฟ ผูกพันกับนิทานพื้นบ้านสองเรื่อง คือ เรื่อง ท้าวผาแดงนางไอ่ และเรื่องสงครามระหว่างพญาคันคากกับพญาแถน ซึ่งเป็นเรื่องที่กล่าวถึงที่มาของการยิงบั้งไฟ ตำนานเรื่องนี้เริ่มจากพระโพธิสัตว์เสวยชาติเป็นพญาคันคาก (คางคก) อาศัยอยู่ใต้ต้นไม้ใหญ่ครั้งนั้น พญาแถนเทพผู้เป็นใหญ่ในสวรรค์ผู้ดลบันดาลให้ฝนตก เกิดไม่พอใจชาวโลก จึงบันดาลให้ฝนไม่ตกเลย ตลอด 7 ปี 7 เดือน 7 วัน ชาวเมืองทนไม่ไหว จึงคิดทำสงครามกับพญาแถน แต่สู้พญาแถนกับกองทัพเทวดาไม่ได้ ถูกไล่ล่าหนีมาถึงต้นไม้ใหญ่ที่พญาคันคากอาศัยอยู่ ในที่สุดพญาคันคากตกลงใจเป็นจอมทัพของชาวโลกต่อสู้กับพญาแถน พญาคันคากให้พญาปลวกก่อจอมปลวกขึ้นไปจนถึงสวรรค์ ให้พญามอดไม้ไปทำลายด้ามอาวุธของทหาร และอาวุธ พญาแถน และให้พญาผึ้ง ต่อกันไปต่อยทหารและพญาแถน ฝ่ายเทวดาพ่ายแพ้ พญาแถนจึงให้คำมั่นว่าหากมนุษย์ยิงบั้งไฟขึ้นไปเดือนเมื่อไรจะรีบบันดาลให้ฝนตกลงมาทันทีและถ้าบั้งไฟขาดก็ถือ เป็นสัญญาณว่าฝนได้ตกลงถึงพื้นแล้ว และเมื่อใดที่ชาวเมืองเล่นบั้งไฟก็เป็นสัญญาณแห่งการหมดสิ้นฤดูฝน จากนั้นพญาแถนก็จะบันดาลให้ฝนหยุดตก

วัตถุประสงค์ของการทำบุญบั้งไฟ

1. เป็นการบูชาคุณของพระพุทธเจ้า ชาวอีสานส่วนมากนับถือพระพุทธศาสนา เมื่อถึงเทศกาลเดือนหก ซึ่งเป็นวันประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพานของพระพุทธเจ้า ชาวอีสานจะพากันทำการจัดดอกไม้ธูปเทียนมาบูชาพระพุทธรูป ชาวอีสานถือว่า การทำบุญบั้งไฟเป็นการบูชาพระพุทธเจ้า ด้วยอย่างหนึ่ง
2. เป็นการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา การทำบุญบั้งไฟ จะมีการบวชพระเถระ เพื่อสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา ผู้จะสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา คือ พระและเถระ ซึ่งเป็นคนใกล้ชิดกับพระพุทธเจ้า และพระธรรม

3. เพื่อขอน้ำฝน การทำนาของชาวอีสานต้องอาศัยน้ำฝน ดังนั้นจึงทำบุญบั้งไฟ เพื่อขอน้ำฝนจากเทพ

4. เป็นการเชื่อมความสามัคคี ในการทำบั้งไฟนั้นจะต้องใช้คนจำนวนมากเพื่อช่วยกันทำ ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าการทำบุญบั้งไฟเป็นการเชื่อมความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชนและบ้านเมือง

5. เป็นการแสดงการละเล่น การแห่บั้งไฟนั้นทั้งชาวบ้าน และคณะเซ็งบั้งไฟ จะมาร่วมขบวนแห่ พร้อมทั้งร้องรำกันอย่างสนุกสนาน

การเตรียมงานบุญบั้งไฟ

ชาวบ้านในคุ้มจะแบ่งงานกันว่าใครจะทำอะไร นับตั้งแต่การจัดทำบั้งไฟ การฝึกหัดการฟ้อนรำประกอบขบวนแห่บั้งไฟ การเตรียมสถานที่ให้แขกจากคุ้มอื่นมาร่วมงาน การเตรียมอาหารไว้ทำบุญและเลี้ยงแขกในงาน ในวันงานพระอุปัชฌาย์จะเตรียมข้อมนาค เพื่อบวชในงาน ส่วนการบรรจุบั้งไฟจะเลือกเอาหญิงสาวพรหมจารีมาตอกบั้งไฟเป็นคนแรก เพราะมีความเชื่อว่า จะทำให้บั้งไฟขึ้นสูง

การทำบั้งไฟ

การทำบั้งไฟนั้น ต้องมีการศึกษาและเรียนรู้ มีครูและศิษย์สืบทอดกันมา คนที่เป็นช่างทำบั้งไฟเรียกว่า “ช่างบั้งไฟ” โดยทั่วไปจะถ่ายทอดต่อกันมาในครอบครัว จากพ่อสู่ลูก ลูกสู่หลาน หรือครูกับลูกศิษย์ การทำบั้งไฟมีส่วนประกอบ 2 ส่วน ดังต่อไปนี้

1. ส่วนที่เป็นดินปืน ประกอบไปด้วย
  - 1.1 ถ่าน (ทำจากไม้สะเดางดคายต้นเปลือย)
  - 1.2 ดินประสิว
  - 1.3 น้ำ
  - 1.4 ตัวบั้งไฟ
  - 1.5 ท่อพีวีซี หรือท่อเหล็ก
  - 1.6 ไม้ไผ่ (สำหรับทำหาง)
2. ขนาดของบั้งไฟมี 4 ขนาด คือ
  - 2.1 บั้งไฟขนาดเล็ก บรรจุนดินประสิวไม่เกิน 12 กิโลกรัม
  - 2.2 บั้งไฟขนาดกลาง เรียกว่า บั้งไฟหมื่น ใช้ดินประสิวตั้งแต่ 12 กิโลกรัมขึ้นไป
  - 2.3 บั้งไฟขนาดใหญ่ เรียกว่า บั้งไฟแสน บรรจุนดินประสิว 120 กิโลกรัม
  - 2.4 บั้งไฟล้าน มีน้ำหนักดินปืนหรือดินดำประมาณ 500 กิโลกรัม

บั้งไฟที่เล่นกันปัจจุบัน มี 3 แบบ คือ

1. แบบมีหาง หรือเรียกว่า บั้งไฟหาง เป็นแบบมาตรฐานที่นิยมทำกันทั่วไป เวลาจุดจะพุ่งขึ้นไปบนฟ้าสูงมาก
2. แบบไม่มีหาง หรือบั้งไฟก่องข้าว จะรูปทรงคล้ายก่องข้าวเหนียว คือมีขาตั้งเป็นสามแฉก ดูแล้วคล้ายจรวด
3. บั้งไฟตะไล จะมีรูปร่างกลมคล้ายกงจักร มิใช่ทำเป็นวงกลมครอบหัวท้ายของบั้งไฟ

นอกจากนี้ยังมีบั้งไฟอื่นๆ ที่แตกย่อยออกไปอีก เช่น บั้งไฟม้า บั้งไฟราว บั้งไฟพะเนียง บั้งไฟกระแต้ตอ

ขั้นตอนการทำบั้งไฟ

1. การทำดินปืนโดยนำถ่านและดินประสิวมาผสมให้เข้ากันเติมน้ำลงไปเล็กน้อย
2. นำดินปืนที่ได้อัดลงในท่อที่เป็นตัวบั้งไฟให้แน่นพอสมควร บั้งไฟธรรมดาจะอัดดินปืนลงไป 34 ชัด (1 ชัด = 3 ชิด) ส่วนบั้งไฟหมื่นจะใช้ดินปืน 54 ชัดสำหรับบั้งไฟแสน และบั้งไฟล้าน
3. จากนั้นนำหางบั้งไฟไปต้มน้ำจนเดือดเพื่อให้หางเบาไม่ถ่วงตัวบั้งไฟเวลาจุด
4. นำตัวบั้งไฟและส่วนหางมาผูกติดกันจากนั้นตกแต่งให้สวยงามเป็นอันเสร็จขั้นตอนการทำ

พิธีแห่บั้งไฟ

ประเพณีในการแห่บั้งไฟกำหนดไว้ 3 วันด้วยกัน คือ วันสุกดิบ วันประทุมรีนเริง และวันจุดบั้งไฟ

ในวันแรก หรือวันสุกดิบ คณะแห่บั้งไฟแต่ละคุ้ม แต่ละคณะจะนำบั้งไฟของตนพร้อมด้วยขบวนแห่ไปรวมกันที่วัด ทำบุญเลี้ยงพระ และเลี้ยงแขก ตลอดจนญาติพี่น้องที่มาร่วมงาน ถ้าบ้านใดมีนาคที่จะบวชก็จะทำพิธีในวันนี้

ครั้นวันที่สองของงาน ตอนเช้าจะมีการถวายภัตตาหารแด่พระภิกษุสงฆ์ที่วัด จากนั้นขบวนแห่จะเคลื่อนไปคารวะเจ้าพ่อปู่ตา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้านแล้ว จึงแห่ไปตามเส้นทาง ที่คณะกรรมการกำหนดไว้ ในขบวนแห่บั้งไฟจะมีตัวบั้งไฟที่ตกแต่ง (แฉ่) อย่างสวยงาม บั้งไฟแต่ละขบวนจะประกอบไปด้วย ขบวนแห่ซึ่งจะนำหน้าขบวนแสดงความยินดี และสุดท้ายเป็นขบวนตลกขบขัน

ในวันจุดบั้งไฟ หรือวันที่สามของงาน เวลาเช้า จะมีการทำบุญเลี้ยงพระ ตักบาตรถวายภัตตาหาร แล้วแห่บั้งไฟไปรอบพระอุโบสถ เพื่อถวายแก่เทพาอารักษ์และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ แล้วนำบั้งไฟไปเตรียมไว้ที่ฐานจุดบั้งไฟ

การจุดบั้งไฟ จะจุดบั้งไฟเสี่ยงทายก่อน เพื่อเป็นการเสี่ยงทายพืชผลการเกษตรประจำปี กล่าวคือ ถ้าบั้งไฟที่เสี่ยงทายจุดไม่ขึ้น ทายว่าน้ำประจำปีจะมาก และทำให้พืชไร่ในที่ลุ่มเสียหาย ถ้าจุดขึ้นแล้วไประเบิดแตกกลางอากาศทายว่า แผ่นดินจะเกิดความแห้งแล้ง แต่ถ้าบั้งไฟจุดขึ้นสวยงามและสูงทายว่า ข้าวกล้าและพืชไร่จะให้ผลบริบูรณ์ หลังจากนั้นจึงจะจุดบั้งไฟที่นำมาแข่งขัน ถ้าบั้งไฟขึ้นสูงมากก็จะร้องยินดี และจะแบกช่างทำบั้งไฟเดินไปมา แต่ถ้าบั้งไฟคณะใดไม่ขึ้นหรือแตกเสียก่อน ซึ่งเรียกบั้งไฟประเภทนี้ว่า บั้งไฟซุก ก็จะมีคนนำตัวช่างคนทำบั้งไฟนั้นไปโยนลงโคลน

ในบางแห่งอาจจัดงานสี่ถึงห้าวัน ซึ่งวันหลังๆ จะเป็นการมอบรางวัลแก่ขบวนแห่บั้งไฟ ต่อจากนั้นก็จะเป็นการจุดแข่งขันบั้งไฟตลอดวัน พอถึงตอนค่ำก็จะเป็นการมอบรางวัลบั้งไฟที่เข้าแข่งขันตามลำดับหลังจากนั้นก็เป็นการเสร็จพิธีบุญบั้งไฟ

การแข่งบั้งไฟ

การแข่งบั้งไฟ เป็นการขั้บร้องเป็นกาพย์ เป็นกลอน ประกอบ เครื่องดนตรีพวกกลอง แคน ฉิ่ง เป็นหมู่คณะ เพื่อความสนุกสนาน สามารถแบ่งประเภทของพวกแข่ง เป็น 3 แบบ

1. พวกแข่งธรรมชาติ เป็นพวกที่เรียบง่าย เป็นคณะและมีผู้กล่าวนำ มีการฟ้อนแบบต่างๆ ตามที่หัวหน้าคณะจะสั่ง กาพย์แข่งก็เป็นคติธรรมสอนใจไปด้วย
2. พวกแข่งกินเหล้า เป็นพวกคอสุรา ไม่มีขบวน จับกลุ่มกันเล่นแข่ง ไม่เป็นระเบียบกาพย์ ก็ตลกไปกษา ทั้งคำสุภาพ คำหยาบ (แต่ไม่ถือว่าเสียหาย)
3. พวกแข่งขอเงิน เป็นพวกที่ไม่อยู่ในอันดับ คือ ไม่มีบท ไม่มีทำนอง กลุ่มละ 4-5 คน ตีกลอง ตีปี่บ เคาะไม้ แล้วแต่นึกออก พวกหลังนี้ เล่นเพื่อขอเงินเท่านั้นเอง เพราะประเพณีนี้ มีการแข่งขอสุรา ขอขนม ขอเงินซื้อสุรา ก็เลยตั้งคณะขึ้นขอบ้าง ส่วนมากเป็นพวกวัยรุ่นและเด็กเล็ก

การเอ้บั้งไฟ

เมื่อเอารูเสร็จแล้วก็ใส่หาง ใส่โหวดรอบตัวบั้งไฟ ตัดกระดาษปิดเป็นสี่ เป็นรูปต่างๆ ประดับให้สวยงาม การประดับบั้งไฟเขาเรียกว่า "เอ้บั้งไฟ" การประดับ มีการประกวดความสวยงามด้วย ถ้าบั้งไฟเล็กก็แบกหางไป ถ้าบั้งไฟใหญ่ใส่ล้อเกวียน หรือเกวียนที่ประดับไว้สวยงาม ปัจจุบันใช้รถแทนเกวียน

นอกจากนี้ การตกแต่งตัวบั้งไฟจะตกแต่งด้วยกระดาษสีตัดเป็นลวดลายงาม ระเบียบระยับตาเรียกว่าการเอ้บั้งไฟ บางทีก็นางฟ้าบั้งไฟนั่งมาด้วย ตัวบั้งไฟ นอกจากจะสวยแล้ว รถที่ใช้แห่ก็จะต้องตกแต่งให้สวยงามด้วยจึงจะใจกรรมการ บั้งไฟที่ชนะเลิศต้องเอ็งามตัวรถตกแต่ง ด้วยรูปนางฟ้า เทวดา พระอินทร์ คนตรีประกอบการพ้อนรำ มีหลายอย่าง กลองยาว ฉิ่งฉับ พิณ จะผสมผสมเข้ากับจังหวะรำอย่างดี การพ้อนรำบุญบั้งไฟนี้ คล้ายคลึงกับการพ้อนเล็บ ทางภาคเหนือ แต่จังหวะจะเร็วกว่าการพ้อนเล็บ การพ้อนรำจะขาดไม่ได้ในงานบุญบั้งไฟ เพราะเป็นการรำวงสรรวาทะ เพื่อให้เห็นตักต้อมตามฤดูกาล ความสนุกสนานคือหัวใจของบุญบั้งไฟ รถ ขบวนแห่จะจัดรีวิวประกอบที่เห็นในรถ คือ ประเพณีการเข็นฝ้ายของสาวอีสาน บุญบั้งไฟเป็นบุญ ในรอบ 12 เดือน ของไทยอีสาน หรือเรียกกันว่า “ฮีตสิบสอง” ที่ชาวอีสานถือปฏิบัติมาบางที่ก็จะ พูดว่า “บุญเดือนหก” ปัจจุบันนี้ได้กำหนดว่าบั้งไฟของใครที่ขึ้นสูงท้องฟ้ามากที่สุดก็จะเป็นผู้ชนะ และได้รับรางวัลหรือถ้วยเกียรติยศตามที่คณะกรรมการกำหนดไว้

2.6 ประเพณีผีตาโขน

ผีตาโขน เป็นประเพณีการเล่นพื้นบ้านที่แสดงออกถึงศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม นำภาคภูมิใจอย่างหนึ่งของชาวอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ซึ่งได้ยึดถือสืบทอดมาตั้งแต่ครั้งอดีต เทศกาลงานบุญผีตาโขนนี้เป็นส่วนหนึ่งของ “งานบุญหลวง” ซึ่งถือเป็นงานบุญใหญ่ ประจำปีของท้องถิ่น โดยรวมเอา “งานบุญพระเวส” (ฮีตเดือนสี่) และ “งานบุญบั้งไฟ” (ฮีตเดือนหก) เข้าไว้เป็นงานบุญเดียวกัน งานบุญพระเวสนั้น เป็นงานบุญที่จัดขึ้น เพื่อฟังเทศน์มหาชาติทั้ง 13 กัณฑ์ ซึ่งเชื่อว่า จะได้อันสิงส์แรงกล้า บันดาลให้พบพระศรีอาริย์เมตไตรย ในชาติหน้า ส่วนงาน บุญบั้งไฟ เป็นงานบุญที่จัดขึ้น เพื่อบูชาอารักษ์หลักเมืองและถือเป็นประเพณีการแห่ขอฝนให้ตกต้อง ตามฤดูกาลในงานบุญหลวงนี้ จะมี “ผีตาโขน” ออกวาดลวดลายทั่วเมืองด่านซ้าย ร่วมสร้างความ สนุกสนานครื้นเครงไปในขบวนแห่ด้วย

ที่มาของคำว่า “ผีตาโขน” นั้นเพี้ยนมาจากคำว่า “ผีตามคน” คือ เป็นผีที่ติดตามคน มาร่วมพิธีงานบุญ เพื่อรอการแผ่เมตตาอุทิศส่วนบุญกุศลให้ตนหลังเสร็จสิ้นงานบุญ โดยยึดถือ ความเชื่อในมหาเวสสันดรชาดก ที่ว่า เมื่อพระเจ้าสุทนต์แห่งนครสีพีได้เสด็จไปยังเขาวงกตพร้อมกับชาวเมืองเพื่อทูลเชิญพระเวสสันดรและพระนางมัทรีให้ลาผนวชเพื่อกลับไปครองราชย์สมบัติ พระเวสสันดรทรงย้อนระลึกถึงอดีตที่ทรงใช้ชีวิตอย่างยากเข็ญในป่า จึงทรงประกาศให้ชาวเมืองที่มา อยู่ในบริเวณป่าจัดงานมหรสพรื่นเริงกันให้เต็มที่ ด้วยเดชพระบารมีเมตตาธรรมแห่งพระองค์ บันดาลถึงสรรพสัตว์และดวงวิญญาณที่เร่ร่อนต่างพากันอาลัยที่พระองค์จะเสด็จนิวัตสู่นคร จึง ติดตามขบวนมาส่งเสด็จ

คำว่า “ผีตามคน” จึงเกิดขึ้นนับแต่นั้น ซึ่งต่อมาก็เพี้ยนเป็น “ผีตามชน” และ “ผีตาโชน” มาจนกระทั่งทุกวันนี้

ประเพณีงานบุญพระเวส ของชาวด่านซ้าย จังหวัดเลย จัดขึ้นที่วัดโพนชัย กำหนดให้มีงาน 3 วัน เช่นเดียวกับจังหวัดอื่นๆ ในภาคอีสาน เพียงแต่มีผีตาโชนเพิ่มเข้ามาสร้างสีสัน และความสนุกสนานครื้นเครง ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่ไม่มีใครสามารถเลียนแบบได้

วันแรกของงานบุญพระเวส

พิธีในวันแรก เริ่มเวลาประมาณ 4 – 5 นาฬิกา ด้วยพิธีเบิกพระอุปคุต โดยคณะของแสน ผู้เป็นบิรवारของเจ้าพ่อกวน จะนำอุปคุตที่เตรียมไว้ ได้แก่ มีด ดาบ หอก ฉัตร พว้อม พานดอกไม้ธูปเทียน ขันห้า ขันแปด ถือนำขบวนจากวัดโพนชัย ไปริมแม่น้ำหมัน เพื่อเชิญพระอุปคุต (คือ ก้อนกรวดสีขาว) ในแม่น้ำ เล่าขานกันว่า เมื่อมีงานบุญใหญ่มักจะมีพวกมารมา ผจญ จึงต้องเชิญพระอุปคุตมาเพื่อช่วยปราบมารให้ราบคาบ เมื่อได้พระอุปคุตมาแล้วจะนำใส่พานหรือถาดแล้วแห่กลับไปประดิษฐานที่หอพระอุปคุตวัดโพนชัย

ในตอนรุ่งเช้า จะมีการทำบุญตักบาตรที่วัดโพนชัย หลังจากนั้น ตอนสายจะมีขบวนแห่ไปบ้านเจ้าพ่อกวน เพื่อทำพิธีบายศรีสู่ขวัญให้แก่ เจ้าพ่อกวน และเจ้าแม่นางเทียม เมื่อได้เวลาอันสมควร เจ้าพ่อกวน เจ้าแม่นางเทียม คณะแสน นางแตง รวมถึงบรรดาผีตาโชนใหญ่ ผีตาโชนน้อยทั้งหลาย ตลอดจนขบวนซึ่งจะร่วมกันเคลื่อนขบวนแห่ไปยังวัดโพนชัย เวียนรอบอุโบสถ 3 รอบ ซึ่งจะมีผีตาโชนเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ เทียวหยอกล้อผู้ที่มาร่วมงามอย่างสนุกสนาน

วันที่สองของงานเป็นพิธีแห่พระเวส

วันที่สอง บรรดาผีตาโชนจะเริ่มเล่นกันตั้งแต่เช้า ส่วนใหญ่จะรวมกลุ่มกันอยู่ที่วัดโพนชัยเดินตามจังหวะดนตรี จนถึงเวลาประมาณเวลา 15 นาฬิกา จะเป็นพิธี “แห่พระเวสสันดรเข้าเมือง” (แห่พระ) ในขบวนแห่นี้ประกอบด้วย แสนด่าน (หัวหน้า คณะแสน) ถือนพานบายศรีนำหน้า ตามด้วยขบวนพระพุทธรูป 1 องค์ พระสงฆ์ 4 รูป และเจ้าพ่อกวนนั่งบนบั๊งไฟ โดยมีเจ้าแม่นางเทียม แสน นางแตง และประชาชนทั่วไปเดินตามขบวนที่ขาดไม่ได้ก็คือ ผีตาโชนน้อยใหญ่ทั้งหลาย ผีตาโชนบางตัวก็แต่งกายเป็นสัตว์ชนิดต่างๆ เช่น เสือ สิงโต ลิง ฯลฯ เพื่อให้เข้ากับเหตุการณ์วันที่รับเสด็จพระเวสสันดร พระนางมัทรี พระกัณหา และพระชาติ เมื่อขบวนแห่ถึงวัดโพนชัยจะเดินเวียนรอบโบสถ์ 3 รอบ ในระหว่างเคลื่อนขบวน จะมีการโปรยกล้วยพุกฤษ์ (เป็นเงินเหรียญห่อกระดาษเงิน กระดาษทอง) ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ จะแย่งกันเก็บ เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตัวเองเป็นที่สนุกสนาน และที่บริเวณด้านหลังของวัดโพนชัยจะเป็นพิธีจุดบั้งไฟ เพื่อขอฝน เมื่อเสร็จแล้วต่างก็แยกย้ายกันกลับบ้าน และออกมาฟังเทศน์พระมาลัยหมื่นพระมาลัยแสนที่วัดโพนชัย

ในตอนค่ำ

หลังจากนั้นบรรดาผู้เล่นผีตาโขน จะนำชุดและอุปกรณ์ที่ใช้เล่นไปทิ้งลงแม่น้ำหมัน ถือเป็นกรนำความทุกข์ยาก และสิ่งเลวร้ายให้ไหลไปกับสายน้ำ ไม่ให้หวนคืนมาสู่ผู้เล่นผีตาโขนอีก ปัจจุบันหน้ากากและเครื่องแต่งกายผีตาโขนเป็นนิยมของนักท่องเที่ยว ด้วยเห็นคุณค่าของความงามทางศิลปะที่ชาวพื้นเมืองเป็นสร้างสรรค์ขึ้นจากความศรัทธาในประเพณีท้องถิ่นของตน

เครื่องแต่งกายผีตาโขนนี้ ชาวด่านซ้ายถือกันมาก โดยเฉพาะผู้เฒ่าผู้แก่ คือ ห้ามนำเครื่องแต่งกายผีตาโขนที่ใส่แล้วเข้าบ้านเป็นอันขาด ถ้าต้องการเก็บตังไปอธิษฐานต่อองค์พระธาตุศรีสองรักก่อน นอกจากนี้หากใครเคยเล่นผีตาโขนแล้วครั้งหนึ่ง ผู้ใหญ่จะอนุญาตให้เล่นติดต่อกันนาน 3 ครั้ง หรือ 3 ปี จึงจะถือว่าเป็นชาวด่านซ้ายโดยสมบูรณ์

วันที่สามเป็นวันเทศน์มหาชาติ หรือวันบุญหลวง

วันที่สาม จะเป็นการฟังเทศน์มหาชาติตลอดทั้งวัน ชาวบ้านจะมานั่งฟังธรรมภายในพระอุโบสถวัดโพธิ์ชัยจนครบ 13 กัณฑ์ เพื่อสร้างบุญกุศล เป็นมงคลแก่ชีวิต และกล่อมเกลาคิดใจ อาจกินเวลาตั้งแต่เช้าจนถึงเย็นหรือค่ำเมื่อตึกตื่น หากใครฟังได้ครบทุกกัณฑ์ถือว่าได้อานิสงส์อย่างแรงกล้า

ประเภทของผีตาโขน

ผีตาโขน ในชวอนแห่แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. **ผีตาโขนน้อย** หน้ากากผีตาโขนน้อยหรือหน้ากากผีตาโขนเล็กเป็นหน้ากากที่ชาวบ้านนิยมทำกันมากที่สุด เนื่องจากมีรูปแบบดั้งเดิมที่ทำต่อๆ กันมา ทั้งยังสามารถสร้างสรรค์ลวดลายและสีสันได้อย่างไม่จำกัด หน้ากากผีตาโขนน้อยยังสามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1.1 หน้ากากผีตาโขนน้อยชนิดหวดคว่า เป็นหน้ากากที่ขึ้นรูปด้วยหวด ชาวเหนียวคว่าลงแล้วใช้สวมศีรษะ จากนั้นจึงค่อยเจาะตา ตัดจมูก ตัดปาก แล้วตกแต่งด้วยผ้าหรือสีสันต่างๆ

1.2 หน้ากากผีตาโขนน้อยชนิดหวดหางย หน้ากากรูปแบบนี้เป็นที่นิยมมากกว่าชนิดหวดคว่า เพราะผู้ทำสามารถแสดงฝีมือทางศิลปะได้อย่างเต็มที่ หน้ากากผีตาโขนน้อยชนิดหวดหางยนี้ ต้องใช้หวดหนึ่งข้างเหนียวหางยเย็บติดกับทางมะพร้าวขึ้นรูป แล้วตัดจมูก แกะสลักปากหรือเขียนปาก สามารถทำได้ทั้งแบบปากอ้าและปากหุบ และตกแต่งด้วยผ้า และสี ส่วนชุดแต่งกายของผีมักมีสีฉูดฉาดบาดตา โดยอาจเย็บเศษผ้าเป็นเส้นดัดวงแกงตัวหรือเย็บเป็นชุดติดกันตลอดตัวก็ได้ ข้อสำคัญคือต้องคลุมร่างกายให้มิดชิด

เครื่องแต่งตัวประกอบที่เป็นเอกลักษณ์ของผีตาโขน คือ

หมากกะແหล່ງ มีลักษณะคล้ายกระดิ่ง หรือกระดิ่งแขวนคอวัว หรือ กระพรวน กระป๋อง ผูกติดกับเอว แขนงคอก หรือถือเขย่า เพื่อให้เกิดจังหวะ ผีตาโขนจะใช้หมากกะແหล່ງแขวนติดบนเอวเมื่อเดินโยกตัว หรือเต้นเป็นจังหวะ ขย่มตัวสายสะโพกเสียงหมากกะແหล່งก็จะดังเสียงนำฟังและนำสนุกสนาน

ดาบไม้หรือง้าว เป็นอาวุธประจำกายผีตาโขน ไม่ได้เอาไว้รบกัน แต่เอาไว้ควงหลอกล่อ และไล่จี้กันสาว ๆ ซึ่งก็จะหนีกันจ้าละหวั่น แต่ไม่มีใครถือสาเพราะเป็นประเพณีที่ปฏิบัติกันมา เหตุที่วิ่งหนีเพราะปลายดาบนั้นแกะสลักเป็นรูปอวัยวะเพศชายแถมทาสีแดง ให้เห็นอย่างเด่นชัด การเล่นเกมนี้ไม่ถือเป็นเรื่องหยาบ หรือลามก เพราะมีความเชื่อกันว่า หากเล่นตลก และนำอวัยวะเพศชายหญิงมาเล่นมาโชว์ในพิธีแห่ และงานบุญบั้งไฟ จะทำให้พญาแถนพอใจ ฝนจะตกต้องตามฤดูกาล พืชพันธุ์ธัญญาหารจะอุดมสมบูรณ์

2. ผีตาโขนใหญ่ มีลักษณะเป็นหุ่นขนาดใหญ่ สูงประมาณ 2.5 เมตร ขึ้นรูปด้วยการสานไม้ไผ่ทั้งตัว ใบหน้ากว้างประมาณ 60 – 70 เซนติเมตร เป็นรูปไข่ ประกอบด้วยตา จมูก ปาก และผม แล้วตกแต่งด้วยสีและผ้าทั้งตัว ประดับตกแต่งรูปร่างหน้าตาด้วยเศษวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น ผีตาโขนใหญ่จะต้องทำเป็นคู่ชายหญิงเสมอ สำหรับผีตาโขนฝ่ายหญิงต้องใช้กะลาเย็บติดทำเป็นหน้าอกด้วย เวลาแห่คนเล่นจะต้องเข้าไปอยู่ข้างในตัวหุ่น แต่ละปีจะทำผีตาโขนใหญ่เพียง 2 ตัว ผีตาโขนชาย 1 ตัว หญิง 1 ตัว สังเกตจากเครื่องเพศปรากฏชัดเจนที่ตัวหุ่น ผู้มีหน้าที่ทำผีตาโขนใหญ่ จะมีเฉพาะกลุ่มเท่านั้น เพราะคนอื่นไม่มีสิทธิ์ทำต้องได้รับอนุญาตจากผี หรือเจ้าก่อน ถ้าได้รับอนุญาตแล้วต้องทำทุกปี หรือทำติดต่อกันอย่างน้อย 3 ปี

2.7 ประเพณีสงกรานต์

สงกรานต์ เป็นประเพณีปีใหม่ของไทย ลาว พม่า กัมพูชา เนื่องจากได้แบบอย่างมาจากประเทศอินเดีย สงกรานต์ เป็นคำภาษาสันสกฤต หมายถึง การผ่าน หรือ การเคลื่อนย้าย ซึ่งเป็นการอุปมาถึงการขึ้นปีใหม่ในความเชื่อของไทย ในที่นี้หมายถึง เป็นวันที่พระอาทิตย์ผ่าน หรือเคลื่อนย้ายจากราศีมีน เข้าสู่ราศีเมษ โดยวันแรกของเทศกาล ซึ่งเป็นวันที่พระอาทิตย์ยกขึ้นสู่ราศีเมษ (ย้ายจากราศีมีนไปราศีเมษ) เรียกว่า “วันมหาสงกรานต์” วันถัดมาเรียกว่า “วันเนา” และวันสุดท้ายซึ่งเป็นวันเปลี่ยนจุลศักราช เรียกว่า “วันเถลิงศก” จากหลักการข้างต้นนี้ ทำให้ปัจจุบันเทศกาลสงกรานต์มักตรงกับวันที่ 14 – 16 เมษายน (ยกเว้นบางปี เช่น พ.ศ. 2551 และ พ.ศ. 2555 ที่สงกรานต์กลับมาตรงกับวันที่ 13 – 15 เมษายน) อย่างไรก็ตาม ปฏิทินไทยในขณะนี้กำหนดให้เทศกาลสงกรานต์ตรงกับวันที่ 13 – 15 เมษายน ของทุกปี และเป็นวันหยุดราชการ

สงกรานต์ เป็นประเพณีเก่าแก่ของไทย ซึ่งสืบทอดมาแต่โบราณคู่มากับประเพณีตรุษ จึงมีการเรียกรวมกันว่า ประเพณีตรุษสงกรานต์ หมายถึง ประเพณีส่งท้ายปีเก่า และต้อนรับปีใหม่ คำว่า ตรุษ เป็นภาษาทมิฬ แปลว่า การสิ้นปี พิธีสงกรานต์ เป็นพิธีกรรมที่เกิดขึ้นในสมาชิกในครอบครัว หรือชุมชนบ้านใกล้เรือนเคียง แต่ปัจจุบันได้เปลี่ยนไปสู่สังคมในวงกว้าง และมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนทัศนคติและความเชื่อไป ในความเชื่อดั้งเดิมใช้สัญลักษณ์เป็นองค์ประกอบหลักในพิธี ได้แก่ การใช้น้ำเป็นตัวแทนแก้กันกับความหมายของฤดูร้อน ช่วงเวลาที่พระอาทิตย์เคลื่อนเข้าสู่ราศีเมษ ใช้น้ำรดให้แก่กันเพื่อความชุ่มชื่น มีการขอพรจากผู้ใหญ่ การรำลึกและกตัญญูต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับ ในชีวิตสมัยใหม่ของสังคมไทยเกิดประเพณีกลับบ้านในเทศกาลสงกรานต์ นับวันสงกรานต์เป็นวันครอบครัว ในพิธีเดิมมีการสงฆ์น้ำพระที่นำสิริมงคล เพื่อให้เป็นการเริ่มต้นปีใหม่ที่มีความสุข ปัจจุบันมีพัฒนาการและมีแนวโน้มว่า ได้มีการเสริมจนคลาดเคลื่อนบิดเบือนไป เกิดการประชาสัมพันธ์ในเชิงการท่องเที่ยวว่าเป็น Water Festival เป็นภาพของการใช้น้ำ เพื่อแสดงความหมายเพียงประเพณีการเล่นน้ำ การที่สังคมเปลี่ยนไป มีการเคลื่อนย้ายที่อยู่เข้าสู่เมืองใหญ่ และถือวันสงกรานต์เป็นวัน กลับบ้าน ทำให้การจราจรคับคั่งในช่วงวันก่อนสงกรานต์ วันแรกของเทศกาล และวันสุดท้ายของเทศกาล เกิดอุบัติเหตุทางถนนสูง นับเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นตามการเปลี่ยนแปลงหลายด้านของสังคม นอกจากนี้ เทศกาลสงกรานต์ยังถูกใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ทั้งต่อคนไทย และต่อนักท่องเที่ยวต่างประเทศ

ประวัติวันสงกรานต์

มีนิทานเก่าแก่เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของวันสงกรานต์ กล่าวว่ ในสมัยโบราณกาล มีเศรษฐีคนหนึ่ง ร่ำรวยทรัพย์สิน แต่อาภัพไม่มีบุตรไว้สืบสกุล ตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้กับบ้านนักเลงสุรา ซึ่งมีบุตรสองคน วันหนึ่งนักเลงสุราเมามาได้กล่าววาจาหยาบคายต่อเศรษฐีว่า “ตัวท่านแม้มีทรัพย์มากมาย แต่ไม่สามารถมีบุตรไว้สืบสกุล แต่ตัวเราถึงแม้ยากจนแต่มีบุตรไว้สืบสกุลถึงสองคน” เศรษฐีได้ยินดังนั้นก็เกิดความละอาย จึงได้บวงสรวงต่อพระอาทิตย์ พระจันทร์ ตั้งจิตอธิษฐานอยู่ถึงสามปี แต่ก็ไม่สมปรารถนา อยู่มาวันหนึ่งพอถึงช่วงที่พระอาทิตย์ยกขึ้นสูราศีเมษ เศรษฐีได้พาบริวารไปยังต้นไทรริมน้ำ พอถึงก็ได้เอาข้าวสารลงล้างในน้ำเจ็ดครั้ง แล้วหุงบูชาอธิษฐานขอบุตรกับรุกขเทวดา ณ ต้นไทรนั้น รุกขเทวดาเห็นใจเศรษฐี จึงเหาะไปเฝ้าพระอินทร์ ไม่ช้าพระอินทร์ก็มีเมตตาประทานให้เทพบุตรองค์หนึ่งนาม ธรรมบาล ลงไปปฏิสนธิในครรภ์ภรรยาเศรษฐี ไม่ช้าก็คลอดออกมา เศรษฐีตั้งชื่อให้กุมารน้อยนี้ว่า ธรรมบาลกุมาร และได้ปลุกปราสาทอยู่ใกล้กับต้นไทรริมน้ำให้กุมารนี้อยู่อาศัย เมื่อเจริญวัยขึ้นก็ได้เรียนรู้ซึ่งภาษานก และเรียนไตรภทจบ เมื่ออายุได้เจ็ดขวบ ธรรมบาลกุมารได้เป็นอาจารย์บอกมงคลต่างๆ แก่คนทั้งหลาย

อยู่มาวันหนึ่ง ท้าวอภิสิทธิ์ หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ท้าวมหาสงคราม ทราบว่า ธรรมบาลกุมารเป็นผู้มีชื่อเสียง และเป็นพี่น้องของมนุษย์ทั้งหลาย จึงได้ลงมาถามปัญหาเกี่ยวกับ ธรรมบาลกุมาร 3 ข้อ หากธรรมบาลกุมารตอบได้ก็จะตัดเศียรบูชา แต่ถ้าตอบไม่ได้จะตัดศีรษะ ธรรมบาลกุมารเสีย

ปัญหาทั้ง 3 ข้อ มีดังนี้

1. เวลาเช้า ราศีอยู่ที่ไหน
2. เวลาเที่ยง ราศีอยู่ที่ไหน
3. เวลาค่ำ ราศีอยู่ที่ไหน

ธรรมบาลกุมาร จึงขอผิดผ่อนกับท้าวอภิสิทธิ์เป็นเวลา 7 วัน เพื่อคิดค้นหา คำตอบ ล่วงเข้าวันที่ 6 ธรรมบาลกุมารก็ลงจากปราสาทมานอนอยู่ใต้ต้นตาล เขาคิดว่า ขอตาย ในที่ลับยังดีกว่าไปตายด้วยอาญาท้าวอภิสิทธิ์ บังเอิญบนต้นไม้มีนกอินทรี 2 ตัวผัวเมียเกาะ ทำรังอยู่ และกำลังคุยกันถึงเรื่องของตน

นางนกอินทรีถามสามีว่า พรุ่งนี้ เราจะไปหาอาหารแห่งใด สามีตอบนางนกว่า เราจะไปกินเนื้อธรรมบาลกุมาร ซึ่งท้าวอภิสิทธิ์จะฆ่าเสีย ด้วยแก้ปัญหามาไม่ได้ นางนกจึงถามว่า คำถามที่ท้าวอภิสิทธิ์ถามคืออะไร สามีก็เล่าให้ฟัง ซึ่งนางนกก็ไม่สามารถตอบได้ สามีจึงเฉลยว่า

1. เวลาเช้า ราศีอยู่ที่หน้า คนทั้งหลายจึงเอาน้ำล้างหน้า
2. เวลาเที่ยง ราศีจะอยู่ที่อก คนทั้งหลายจึงเอาแป้งและเครื่องหอมประพรม

หน้าอก

3. เวลาค่ำ ราศีจะอยู่ที่เท้า คนทั้งหลายจึงต้องล้างเท้าก่อนเข้านอน

ธรรมบาลกุมารได้ยินดังนั้น เกิดความดีใจ จึงจดจำคำเฉลยไว้ ด้วยเหตุนี้

ท้าวอภิสิทธิ์ จึงพ่ายแพ้ต้องตัดหัวถวายธรรมบาลกุมารตามสัญญา แต่ศีรษะของท้าวอภิสิทธิ์ นั้น ถ้าตั้งไว้บนแผ่นดิน ไฟก็จะไหม้โลก ถ้าโยนขึ้นไปบนอากาศฝนก็จะแล้ง ถ้าทิ้งในมหาสมุทรน้ำก็จะแห้ง ดังนั้น ท้าวอภิสิทธิ์ จึงให้ธิดาทั้งเจ็ดนำพานมารองรับศีรษะของตน และสั่งให้คอย ผลัดเปลี่ยนกันดูแลรักษา จากนั้นจึงตัดเศียรให้นางทงษะ ผู้เป็นธิดาองค์โต นางทงษะก็อัญเชิญ พระเศียรท้าวอภิสิทธิ์ เวียนขวารอบเขาพระสุเมรุ 60 นาที แล้วเก็บรักษาไว้ในถ้ำคันธุลี ในเขา ไกรลาส จากนั้นมาทุกๆ 1 ปี ธิดาของท้าวอภิสิทธิ์ทั้ง 7 ก็ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนมาทำหน้าที่ อัญเชิญพระเศียรท้าวอภิสิทธิ์ ไปรอบเขาพระสุเมรุ เป็นเวลา 60 นาที แล้วประดิษฐาน ตามเดิม ในแต่ละปีนางสงกรานต์แต่ละนางจะทำหน้าที่ผลัดเปลี่ยนกันตามวันมหาสงคราม ดังนี้

1. ถ้าวันอาทิตย์ เป็นวันมหาสงคราม นางสงกรานต์นาม ทงษะเทวี ทรงพาหุรัดทัดดอกทับทิม อาภรณ์แก้วปัทมราค ภักษาหารอุทุมพร (ผลมะเดื่อ) พระหัตถ์ขวาทรงจักร

พระหัตถ์ซ้ายทรงสังข์ เสด็จมาบนหลังครุฑ

2. **ถ้าวันจันทร์** เป็นวันมหาสงกรานต์ นางสงกรานต์นาม โคระกะเทวี ทรงพาหุรัดทัดดอกปีป อาภรณ์แก้วมุกดา ภัทษาหารเตลัง (น้ำมัน) พระหัตถ์ขวาทรงขรรค์ พระหัตถ์ซ้ายทรงไม้เท้า เสด็จมาบนหลังพยัคฆ์ (เสือ)

3. **ถ้าวันอังคาร** เป็นวันมหาสงกรานต์ นางสงกรานต์นาม รากษสเทวี ทรงพาหุรัดทัดดอกบัวหลวง อาภรณ์แก้วโมรา ภัทษาหารโลหิต พระหัตถ์ขวาทรงตรีศูล พระหัตถ์ซ้ายทรงธนู เสด็จมาบนหลังวราหะ (หมู)

4. **ถ้าวันพุธ** เป็นวันมหาสงกรานต์ นางสงกรานต์นาม มณฑาทิพย์ ทรงพาหุรัดทัดดอกจำปา อาภรณ์แก้วไพฑูรย์ ภัทษาหารนมนาย พระหัตถ์ขวาทรงเข็ม พระหัตถ์ซ้ายทรงไม้เท้า เสด็จมาบนหลังคัทรภะ (ลา)

5. **ถ้าวันพฤหัสบดี** เป็นวันมหาสงกรานต์ นางสงกรานต์นาม กิริณีเทวี ทรงพาหุรัดทัดดอกมณฑา อาภรณ์แก้วมรกต ภัทษาหารถ้วงา พระหัตถ์ขวาทรงขอช้าง พระหัตถ์ซ้ายทรงปิ่น เสด็จมาบนหลังคชสาร (ช้าง)

6. **ถ้าวันศุกร์** เป็นวันมหาสงกรานต์ นางสงกรานต์นาม กิมิทาเทวี ทรงพาหุรัดทัดดอกจงกลนี อาภรณ์แก้วบุษราคัม ภัทษาหารกล้วยน้ำ พระหัตถ์ขวาทรงขรรค์ พระหัตถ์ซ้ายทรงพิณ เสด็จมาบนหลังมเหิงสา (ควาย)

7. **ถ้าวันเสาร์** เป็นวันมหาสงกรานต์ นางสงกรานต์นาม มโหทรเทวี ทรงพาหุรัดทัดดอกสามหาว (ดอกตบชวา) อาภรณ์แก้วนิลรัตน์ ภัทษาหารเนื้อทราย พระหัตถ์ขวาทรงจักร พระหัตถ์ซ้ายทรงตรีศูล เสด็จมาบนหลังมยุรา (นกยูง)

ข้อสังเกตเกี่ยวกับวันสงกรานต์

ในแต่ละปีนางสงกรานต์จะมาในเวลาต่างกัน และประทับบนพาหนะในลักษณะท่าทางแตกต่างกัน เช่น บางทีนางสงกรานต์ขี่พาหนะมา บางปียืนมา และบางกั้้นออกมา มีหลักให้พิจารณา ดังนี้

ถ้านางสงกรานต์ ยืนมาบนหลังพาหนะ แสดงว่า มาในตอนเช้า

ถ้านางสงกรานต์ ขี่มาบนพาหนะ แสดงว่า มาในตอนบ่ายเลยเที่ยงวันไปแล้ว

ถ้านางสงกรานต์ นอนมาบนหลังพาหนะ แสดงว่า มาในตอนกลางคืน แต่ยังไม่ถึงเที่ยงคืน

ถ้านางสงกรานต์ นอนหลับมาบนหลังพาหนะ แสดงว่า มาในตอนกลางคืนเลยเที่ยงคืนไปแล้ว

ความสำคัญของวันสงกรานต์

1. เป็นวันหยุดพักผ่อนประจำปีตามประเพณีไทย และถือเป็นวันหยุดประกอบการงาน หรือธุรกิจทั่วไป
2. เป็นวันทำบุญตักบาตร บังสุกุลกระดูกบรรพบุรุษ กรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติผู้ล่วงลับ
3. เป็นวันแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ ในวันนั้นจะมีการโปรยน้ำดำหัวขอพรจากพ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ และยังเป็นวันผู้สูงอายุแห่งชาติ
4. เป็นวันรวมญาติมิตรที่จากไปอยู่แดนไกลเพื่อประกอบภาระหน้าที่การงานของตน เมื่อถึงวันสงกรานต์ทุกคนจะกลับมาพร้อมทำบุญสร้างกุศล จึงถือเอาวันสงกรานต์เป็นวันครอบครัว
5. เป็นวันอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย และส่งเสริมการเล่นตามประเพณีไทย เช่น มีการทำบุญตักบาตร รดน้ำดำหัว ชักคะเย่อ มอญซ่อนผ้า ฯลฯ
6. เป็นวันประกอบพิธีทางศาสนา เช่น มีการทำบุญตักบาตร การสงฆ์ พระพุทธรูป สงฆ์พระสงฆ์ ขนทรายเข้าวัด (ก่อพระเจดีย์ทราย) รับศีล ปฏิบัติธรรม

กิจกรรมในวันสงกรานต์

1. การทำบุญตักบาตร ถือว่า เป็นการสร้างบุญสร้างกุศลให้ตัวเอง และอุทิศส่วนกุศลนั้น แก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว โดยการนำอาหารไปตักบาตรถวายพระภิกษุที่ศาลาวัด ซึ่งจัดเป็นที่รวมสำหรับทำบุญ ในวันนี้หลังจากที่ได้ทำบุญเสร็จแล้ว ก็จะมีการก่อพระเจดีย์ทราย ซึ่งเป็นการขนทรายเข้าวัด สำหรับไว้ใช้ในการก่อสร้างโบสถ์วิหาร กล่าวว่าการขนทรายเข้าวัด เพื่อเป็นนิมิตโชคลาภ ให้มีความสุขความเจริญ เงินทองไหลมาเทมาดุจทรายที่ขนเข้าวัด การปล่อยนกปล่อยปลา ถือเป็นการล้างบาปที่ทำไว้ เป็นการสะเดาะเคราะห์ร้าย ให้มีแต่ความสุข ความสบายในวันขึ้นปีใหม่ใหม่
2. การสงฆ์พระพุทธรูป จะนำดอกไม้ธูปเทียนไปบูชา แล้วเอาน้ำอบประพรมที่องค์พระ เพื่อความเป็นสิริมงคล บางแห่งมีการอัญเชิญพระพุทธรูปแห่รอบหมู่บ้าน เพื่อให้ชาวบ้านได้มีโอกาสสงฆ์กันอย่างทั่วถึง หรือจะอัญเชิญพระพุทธรูปที่บ้าน มาทำพิธีสงฆ์กันในห้องญาติพี่น้องก็ได้
3. การสงฆ์พระสงฆ์ ชาวบ้านจะไปชุมนุมกันที่วัด นิมนต์พระในวัดมายังสถานที่ประกอบพิธี โดยรดน้ำที่มือของพระ น้ำที่ใช้ต้องเป็นน้ำสะอาดผสมน้ำอบไทย เมื่อสงฆ์แล้วพระท่านก็จะให้ศีลให้พรเพื่อความเป็นสิริมงคล

4. การร่อนน้ำญาติผู้ใหญ่และผู้ที่เคยรพณ์บ่ถือ คือ การไปขอขมาในสิ่งที่ได้ล่วงเกินไปแล้ว หรือขอศีลขอพรจากผู้ใหญ่ที่เคยรพณ์บ่ถือ ซึ่งหมายรวมถึง บิดามารดา ปู่ย่า ตายาย ครูบาอาจารย์ หรือญาติผู้ใหญ่ การร่อนน้ำจะเชิญผู้ใหญ่นั่งลงแล้วผู้ที่รดก็จะเอาน้ำหอม น้ำอบเจือกับน้ำรดที่มือท่าน ท่านจะให้ศีลให้พร ซึ่งถือว่า เป็นการแสดงความเคารพผู้มีอาวุโส และผู้มีพระคุณตามธรรมเนียมอันดีงามของไทย

5. การเล่นสาดน้ำสำหรับหนุ่มสาว หลังจากทำพิธีสงฆ์น้ำพระพุทธรูป สงฆ์น้ำพระสงฆ์ และรพณ์น้ำขอพรจากญาติผู้ใหญ่แล้ว พวกหนุ่มๆ สาวๆ ก็จะเล่นสาดน้ำกันอย่างสนุกสนาน น้ำที่นำมาสาดกันนั้นต้องเป็นน้ำสะอาดผสมน้ำอบมีกลิ่นหอม แต่เด็กบางคนไม่เข้าใจถึงวัฒนธรรม หรือจุดประสงค์ของการเล่นสาดน้ำในวันสงกรานต์ จึงเอาน้ำผสมสี ผสมเมล็ดแมงลัก ผสมน้ำแข็ง หรือน้ำน้ำใส่ถุงพลาสติกขว้างปาใส่กัน ซึ่งเป็นการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้อง

สงกรานต์ 4 ภาค

1. **สงกรานต์ภาคเหนือ** (สงกรานต์ล้านนา) หรือ ประเพณีปีใหม่เมือง อันโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ เริ่มตั้งแต่ วันสังขารล่อง (13 เม.ย.) ที่มีการทำความสะอาดบ้าน เพื่อความเป็นสิริมงคล วันเนา หรือ วันเนา (14 เม.ย.) วันที่ห้ามใครด่าทอว่าร้าย เพราะจะทำให้โชคร้ายไปตลอดทั้งปี วันพญาวัน หรือ วันเถลิงศก (15 เม.ย.) วันนี้ชาวบ้านจะตื่นแต่เช้าทำบุญ ตักบาตร เข้าวัดฟังธรรม ก่อนจะไปรดน้ำดำหัวขอขมาญาติผู้ใหญ่ในช่วงบ่าย วันปากปี (16 เม.ย.) ชาวบ้านจะพากันไปรดน้ำเจ้าอาวาสตามวัดต่างๆ เพื่อขอขมาคารวะ และ วันปากเดือน (17 เม.ย.) เป็นวันที่ชาวบ้านส่งเคราะห์ต่างๆ ออกไปจากตัวเพื่อปิดฉากประเพณีสงกรานต์ล้านนา

2. **สงกรานต์ภาคอีสาน** นิยมจัดกันอย่างเรียบง่าย แต่ว่ามากไปด้วยความอบอุ่น โดยคนอีสานจะเรียกประเพณีสงกรานต์ว่า บุญเดือนห้า หรือ ตรุษสงกรานต์ และจะถือฤกษ์ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5 เวลาบ่าย 3 โมง เป็นเวลาเริ่มงานโดยพระสงฆ์จะตีกลองโหม เปิดศักราช จากนั้นญาติโยมจะจัดเตรียมน้ำอบหาบไปรวมกันที่ศาลาวัดเพื่อสงฆ์น้ำพระพุทธรูป แล้วต่อด้วยการรดน้ำดำหัว ปู่ ย่า ตา ยาย และญาติผู้ใหญ่ เพื่อขอขมาลาโทษจากนั้นก็จะเป็นการเล่นสาดน้ำ สงกรานต์กันอย่างสนุกสนาน

3. **สงกรานต์ภาคใต้** ตามความเชื่อของประเพณีสงกรานต์แบบดั้งเดิมที่ภาคใต้แล้ว สงกรานต์เป็นช่วงเวลาแห่งการผลัดเปลี่ยนเทวดาผู้รักษาดวงชะตาบ้านเมือง พวกเขาจึงถือเอาวันแรกของสงกรานต์ (13 เม.ย. เป็น วันส่งเจ้าเมืองเก่า โดยจะทำพิธีสะเดาะเคราะห์สิ่งไม่ดีออกไป ส่วน วันว่าง (14 เม.ย.) ชาวนครจะไปทำบุญตักบาตรที่วัด และสงฆ์น้ำพระพุทธรูป และวันสุดท้ายเป็น วันรับเจ้าเมืองใหม่ (15 เม.ย.) จะทำพิธีต้อนรับเทวดาองค์ใหม่ด้วยการแต่งองค์ทรงเครื่องอย่างสวยงามส่งท้ายประเพณีสงกรานต์

4. **สงกรานต์ภาคกลาง** เริ่มขึ้นในวันที่ 13 เมษายน เป็นวัน มหาสงกรานต์ วันที่ 14 เป็น วันกลาง หรือ วันเนา วันที่ 15 เป็น วันเถลิงศก ทั้ง 3 วันประชาชนจะประกอบพิธีทางศาสนา มีการทำบุญตักบาตร ปล่อยนกปล่อยปลา การกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติผู้ล่วงลับ การสงฆ์พระ และการขนทรายเข้าวัดก่อพระเจดีย์ทราย

2.8 ประเพณีบวช

การบวช เป็นประเพณีที่สำคัญอย่างหนึ่งของไทย และถือว่าเป็นการทดแทนคุณบิดามารดา นอกจากนี้ ยังเป็นหน้าที่ของชายไทยที่นับถือศาสนาพุทธทุกคนต้องถือปฏิบัติ ซึ่งชายใดที่ได้ผ่านการบวชเรียนมาแล้ว ถ้าจะไปสู่ขอหญิงใดเพื่อแต่งงานพ่อแม่ของฝ่ายหญิงก็คงจะไม่ปฏิเสธ เพราะไว้ใจได้ว่า ชายนั้นได้ผ่านการบวชเรียนมาแล้ว ก็พอที่จะอนุมานได้ว่าชายนั้นเป็นคนดีพอสมควรและไว้ใจที่จะฝากชีวิตและอนาคตของหญิงสาวนั้นให้ฝ่ายชายดูแลต่อไป แต่ถ้าฝ่ายชายยังไม่ได้ผ่านการบวชมาก่อน การเจรจาคงจะสำเร็จได้โดยยาก

การบวชเป็นพระภิกษุในพุทธศาสนานั้น เป็นคุณประโยชน์ต่อตัวผู้บวชเอง และต่อสังคมอยู่หลายประการเป็นต้นว่า

1. ผู้บวชได้มีโอกาสที่จะเรียนรู้ธรรมะต่างๆ เพื่อนำไปปฏิบัติให้เกิดความสุขและความเจริญแก่ตนเอง และครอบครัว
2. ผู้บวชได้มีโอกาสปฏิบัติธรรมจริงๆ ซึ่งเป็นการอบรมกายวาจาใจให้อยู่ในศีลธรรม และเป็นประโยชน์แก่ตนเองทั้งโลกนี้ และโลกหน้า
3. ผู้บวชได้มีโอกาสช่วยดำรงพุทธศาสนาให้ยืนยาวต่อไป
4. ผู้บวชได้มีโอกาสทำประโยชน์ให้แก่เพื่อนมนุษย์ และสร้างสังคมให้ดีขึ้น เช่น ได้ทำการสั่งสอนศีลธรรมแก่ประชาชน ให้ประชาชนได้มีโอกาสสร้างบุญกุศลต่อพระสงฆ์
5. ผู้บวชได้แสดงความกตัญญูต่องานที่ต่อผู้มีอุปการะต่อตน เช่น บิดา มารดา เป็นต้น

ตามหลักความเป็นจริงแล้ว การบวชไม่ใช่เรื่องที่ยุ่งยากอะไรนัก เพียงเตรียมผ้าไตร คือ สบง จีวร สังฆาฏิ กับเครื่องอัฐบริขารทั้ง 8 ซึ่งมีความจำเป็นในการดำรงชีวิตในสถานะนักบวชแล้วเข้าไปเฝ้าทูลหาขอบวชด้วยตนเองเป็นภาษาบาลีกับ อุปัชฌาย์ และกล่าวแสดงคำยืนยันในการเป็นมนุษย์ ไม่มีมลทิน และพันธะไม่มีหนี้สินค้างชำระ และได้รับอนุญาตจากผู้ปกครองแล้ว เป็นอันว่า บวชได้ ซึ่งพิธีต่างๆ ต้องกระทำกันในโบสถ์เท่านั้น แต่เนื่องจากคนไทยถือว่า การบวชเป็นพิธีที่สำคัญและยิ่งใหญ่สำหรับชีวิตลูกผู้ชาย จึงจำเป็นต้องมีพิธีและขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

1. การกำหนดฤกษ์ยาม

ก่อนจะทำการบวชจะต้องหาฤกษ์อันเป็นมงคลหรือหาหมายกำหนดการที่แน่นอน โดยพ่อแม่ต้องนำบุตรชายผู้ที่จะบวชและมีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ไปพบกับอุปัชฌาย์หรือท่านเจ้าอาวาส เพื่อให้ท่านตรวจวันเดือนปี และดูฤกษ์ยามกำหนดวันบวชให้ ครั้นเมื่อได้กำหนดฤกษ์ยามอันเป็นมงคลแล้ว ผู้ที่จะบวชจะต้องมาร่ำลาญาติมิตร แล้วจึงไปอยู่วัดเพื่อเตรียมฝึกหัดท่องคำขานนาคและฝึกซ้อมเกี่ยวกับพิธีบวช ในช่วงที่เข้าอยู่วัดนี้ชาวบ้านจะเรียกผู้ที่เตรียมจะบวชว่า นาค หรือ พ่อ นาค”

ประวัติความเป็นมาของคำว่า "นาค"

เกี่ยวกับคำว่า นาค มีเรื่องเล่ากันว่า ในสมัยพุทธกาล เมื่อครั้งพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ยังดำรงพระชนม์อยู่ มีพระยานาคตัวหนึ่ง มีความประสงค์ที่จะบวชเป็นพระ จึงแปลงร่างเป็นมนุษย์แล้วไปขอบวชกับพระพุทธเจ้า อยู่ต่อมาเมื่อพระยานาคเผลอสติในขณะที่หลับร่างของพระภิกษุ จึงได้กลับเป็นพระยานาคดังเดิม ภิกษุอื่นๆ ไปเห็นเข้าก็เกิดความกลัว เมื่อพระพุทธองค์ทรงตรัสถาม ได้ความว่า เพราะเกิดความศรัทธาในพระพุทธศาสนาจึงปลอมตัวมาบวช พระพุทธองค์ทรงดำริว่า สัตว์เดรัจฉานไม่อยู่ในฐานะที่ควรบวช ดังนั้น พระยานาค จึงไม่อาจที่จะครองเพศสมณะได้อีกต่อไป ด้วยความที่พระยานาคเป็นผู้ที่มีความประสงค์ และศรัทธาแรงกล้าที่จะบวช ผู้คนทั่วไปจึงนิยมเรียกผู้ที่กำลังจะบวช เป็นพระว่า นาค สืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

2. การขอขมาลาญาติมิตรเพื่อเข้าอุปสมบท

หน้าที่สำคัญอันหนึ่งของผู้ที่จะบวช คือ การชักซ้อมขั้นตอนในพิธีกับพระพี่เลี้ยงและต้องท่องคำขอบวช ซึ่งเรียกตามภาษาชาวบ้านว่า คำขานนาค ให้ได้ เมื่อใกล้จะถึงวันบวช จะต้องนำดอกไม้ธูปเทียนไปลาญาติพี่น้องและผู้ใหญ่ที่ตนเคารพนับถือ เพื่อเป็นการแสดงความเคารพและขอโทษกรรมที่ตนเคยล่วงเกิน ส่วนผู้ได้รับการขอขมาต้องกล่าวคำว่า อโหสิ ด้วยใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส เพื่อให้ นาค มีความสบายใจ

คำขอขมาบิดามารดา และญาติผู้ใหญ่เพื่อลาบวช

กายกรรม วจีกรรม และมโนกรรม ที่ข้าพเจ้าได้เคยประมาทล่วงเกินท่าน ต่อหน้าก็ดี ลับหลังก็ดี ทั้งตั้งใจก็ดี มิได้ตั้งใจก็ดี ขอให้ท่านจงอโหสิกรรมแก่ข้าพเจ้านับแต่บัดนี้เป็นต้นไป จนตราบเท่านิพพานเทอญ

3. พิธีอาบน้ำนาค

เมื่อนาคมาถึงบ้านแล้ว จะมีการทำพิธีอาบน้ำนาค โดยให้เจ้านาคนั่งพนมมือบนเก้าอี้หรือในสถานที่อันเหมาะสม นำน้ำที่ผสมน้ำอบ เครื่องหอมต่างๆ มาอาบให้เจ้านาค โดยเริ่มจากบิดามารดา ญาติผู้ใหญ่และบรรดามิตรสหาย

4. การสวดมนต์ฉลองนาคและการเทศน์สอนนาค

ในเย็นวันสุกดิบเจ้าภาพจะนิมนต์พระสงฆ์จำนวน 9 รูป มาสวดพุทธมนต์ฉลองนาค บรรดาญาติมิตร เพื่อนบ้านก็จะมาฟังพระสวดและร่วมทำบุญ จากนั้น พระสงฆ์จะเทศน์สอนนาคเกี่ยวกับคุณของบิดามารดา ตลอดจนกิจวัตรของพระภิกษุสงฆ์ที่ควรปฏิบัติ เมื่อบวชแล้ว

5. การทำขวัญนาค

การทำขวัญนาค คือ การสอนให้เจ้านาครำลึกถึงคุณบิดามารดา คุณประโยชน์ในการบวชเรียน ฯลฯ สิ่งของที่ต้องใช้ในพิธีทำขวัญนาคมี ดังนี้

- 5.1 เครื่องบายศรี 1 สำหรับ
- 5.2 เครื่องกระยาบวช 1 สำหรับ
- 5.3 มะพร้าวอ่อน
- 5.4 ไช้ 1 ฟอง (เรียกว่า ไช้ขวัญ)
- 5.5 กล้วยน้ำว่า 1 หวี
- 5.6 ชันใส่ข้าวสาร
- 5.7 เทียนชัย

พิธีทำขวัญ เมื่อถึงฤกษ์ยามยามดีหลังจากฟังเทศน์สอนนาคแล้ว เจ้าภาพจะนำเจ้านาคมานั่งกลางวงพิธี แวดล้อมด้วยบิดามารดา ญาติผู้ใหญ่และผู้ร่วมอนุโมทนา เตรียมเครื่องอัฐบริขารที่จะใช้ในการบวชนำมาวางให้พร้อม เมื่อทำขวัญแล้วจะมีการเวียนเทียน เบิกบายศรีรับขวัญ ฯลฯ ซึ่งหมอบทำขวัญเก่งๆ จะสามารถพรรณนาถึงคุณบิดามารดาได้อย่างซาบซึ้งใจ จนเจ้านาคต้องหลั่งน้ำตา เป็นการปลุกเร้าให้เจ้านาค มีความตั้งใจในการบวชทดแทนคุณบิดามารดา หลังจากเสร็จพิธีทำขวัญแล้ว จะมีการเลี้ยงอาหารผู้มาร่วมอนุโมทนา และมีการร้องรำกัณอย่างสนุกสนาน หากทำพิธีโดยรวบรัด ในวันสุกดิบเพียงให้เจ้านาคโกนผม โกนคิ้ว นุ่งห่มชุดขาวอยู่ที่วัด รุ่งขึ้นจึงพาเข้าโบสถ์ทำพิธีอุปสมบท

เครื่องอัฐบริขารและเครื่องใช้อื่นๆ ที่ควรมีหรือจำเป็นต้องใช้ ได้แก่

1. ไตรครอง ได้แก่ สบง ประคดเอว อังสะ จีวร สังฆาฏิ ฝักรัดอก ผ้ากราบ
2. บาตร แบบมีเชิงรองพร้อมฝาถลกบาตร สายโยค ถุง ตะเคียว
3. มีดโกน พร้อมทั้งหินลับมีดโกน
4. เข็มเย็บผ้า พร้อมทั้งกล่องเข็มและด้าย
5. เครื่องกรองน้ำ (ธมกรก)
6. เสื้อ หมอน ผ้าห่ม มุ้ง

7. จีวร สบง อังสะ ผ้าอาบ
8. ตาลปัตร ย่าม ผ้าเช็ดหน้า ร่ม รองเท้า
9. โคมไฟฟ้าหรือตะเกียง ไฟฉาย นาฬิกาปลุก
10. ปิ่นโต จานข้าว ช้อนส้อม ผ้าเช็ดมือ
11. กระจกน้ำร้อน กาต้มน้ำ ถ้วยน้ำร้อน เข็ยกน้ำและแก้วน้ำ
12. กระจาด
13. ชั้นอาบน้ำ สบู่และกล่องสบู่ แปรงและยาสีฟัน ผ้าขนหนู กระจกชำระ
14. สันถัด (อาสนะ)
15. หีบไม้หรือกระเป๋าหนังสำหรับเก็บไตรครอง

6. การแห่และ การนำนาคเข้าโบสถ์

ในขบวนแห่นี้ เจ้านาคจะถือดอกไม้ธูปเทียนพนมไว้ในมือ มารดาอุ้มไตรบิดาสะพายบาตร สำหรับหมอนนั้นนิยมให้คนรัก หรือแฟนเจ้านาคเป็นคนอุ้ม เมื่อจัดขบวนเรียบร้อยแล้วก็เคลื่อนขบวนเข้าสู่พระอุโบสถ เวียนขวารอบนอกชั้นทสี่มา จนครบ 3 รอบ ก่อนจะเข้าโบสถ์ก็ต้องวันทาเสมาหน้าพระอุโบสถเสียก่อนว่า วันทามิ อาราเม พัทธะเสมายัง โพธิรุกขัง เจตียัง สัพพะ เม โทสัง ชะมะณะ เม ภันเต เมื่อเสร็จแล้วก็ไปรยทาน โดยมีธรรมเนียมที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาตามความเชื่อเกี่ยวกับโชคลาง คือ เมื่อวันทาเสมาแล้ว ต้องรับนำเจ้านาคเข้าโบสถ์ ไม่ควรชักช้า เพื่อป้องกันเหตุร้ายหรือเภทภัยที่อาจทำให้ไม่สามารถบวชได้ โดยบรรดาญาติพี่น้องจะช่วยกันอุ้มนาคเข้าสู่พระอุโบสถให้บิดามารดาจูงติดกัน โดยไม่ให้เท้าของเจ้านาคเหยียบธรณีประตูโบสถ์ เสร็จแล้วผู้บวชก็ไปกราบพระประธานด้านข้างพระหัตถ์ขวาขององค์พระ รับไตรครองจากมารดาบิดา จากนั้นจึงเริ่มพิธีการบวช ในการบวชนั้น เจ้านาคจะต้องบรรพชา คือ บวชเป็นสามเณรก่อน แล้ว จึงจะอุปสมบทหรือบวชเป็นพระ

การจัดกระบวนแห่ประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้

1. หัวโต หรือหัวสิงโต (มีหรือไม่มีก็ได้)
2. แตร หรือเถิดเทิง (มีหรือไม่มีก็ได้)
3. ของถวายพระอุปัชฌาย์คู่สวด
4. ไตรครอง ซึ่งมักจะอุ้มโดยมารดาหรือนุพการีของผู้บวช (มีสัปทนกัน)
5. ดอกบัว 3 ดอก ฐูป 3 ดอก เทียน 2 เล่ม ให้ผู้บวชพนมมือถือไว้ (มีสัปทนกัน)
6. บาตร และตาลปัตร จะถือและสะพายโดยบิดาของผู้บวช
7. ของถวายพระอันดับ

8. บริหารและเครื่องใช้อย่างอื่นของผู้บวช

สรุปหน้าที่สำคัญสำหรับเจ้าภาพในการจัดงานอุปสมบท

1. พาผู้ที่จะอุปสมบทไปพบพระอุปัชฌาย์ เพื่อฝากตัวและขอฤกษ์หรือกำหนดวันนัดหมายที่จะทำการบวช
2. บอกข่าวงาน จัดเตรียมงานและสถานที่ จัดเตรียมข้าวของเครื่องใช้ในพิธีต่างๆ
3. ติดต่อผู้ที่จะมาทำหน้าที่ประกอบพิธีสงฆ์ เช่น นำสวดมนต์ ขอศีล และนำนาคเข้าโบสถ์
4. จัดเตรียมเครื่องบวช ได้แก่ เครื่องอัฐบริวาร
5. จัดเตรียมอาหาร สำหรับเลี้ยงพระและแขกที่มาร่วมงาน

สรุปหน้าที่สำคัญสำหรับผู้ที่จะอุปสมบท

1. ท่องคำขอบวช หรือ คำขานนาค ได้แก่ คำขอบรรพชาอุปสมบท คำสมาทานสิกขาบท คำขอนิสัย คำตอบคำถามของพระกรรมวาจา ฯลฯ ให้ได้ขึ้นใจ
2. เมื่อใกล้ถึงวันบวชจะต้องไปอยู่วัด เพื่อฝึกซ้อมขั้นตอนวิธีการบรรพชาอุปสมบท จากพระพี่เลี้ยง และดูจากเจ้านาคคนอื่นๆ ที่อุปสมบทก่อนเรา
3. ไปขอ “ฉายา” (ชื่อใหม่เมื่อบวชเป็นพระแล้ว) จากอุปัชฌาย์ หรือ เจ้าอาวาส เพื่อใช้ตอบคำถามของพระกรรมวาจาต่อหน้าที่ประชุมสงฆ์ในเวลาทำพิธีบวช
4. ท่องบทสวดมนต์พระปริตรต่างๆ พร้อมบทให้ศีลให้พร บทอนุโมทนา ฯลฯ หลังจากทีบวชเป็นสามเณรหรือภิกษุแล้ว

2.9 ประเพณีแต่งงาน

การแต่งงาน ถือเป็น การเริ่มต้นชีวิตครอบครัวหรือชีวิตคู่ ตามประเพณีไทย เมื่อได้บวชเรียน ซึ่งเรียกว่าเป็นคน “สุก” หรือผ่านการอบรมมาแล้ว พ่อแม่ฝ่ายชายจะเลือกเพื่อนคู่ครองมาให้ร่วมชีวิตเพื่อช่วยสร้างฐานะและครอบครัวให้อบอุ่น และจะได้มีผู้สืบวงศ์ตระกูลต่อไปในภายภาคหน้า ในปัจจุบัน เมื่อชายหนุ่มได้พบกับหญิงสาวที่มีลักษณะต้องตามอุปนิสัยใจคอของตน มีความรักใคร่ต่อกัน มีความเห็นอกเห็นใจกันและพร้อมที่จะดำเนินชีวิตร่วมกันเป็นครอบครัว อย่างสามีมรรยา จึงแต่งงานกัน ตามประเพณีอันดีงามของไทยควรให้ผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่าย คือ ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงยอมรับ และสังคมต้องรับรู้กับการที่ชาย-หญิงจะมาอยู่ด้วยกันเช่นกัน ด้วยเหตุนี้ประเพณีการแต่งงานจึงจำเป็นต้องจัดให้มีพิธีกรรมตามขั้นตอนของประเพณีไทย เริ่มตั้งแต่การสู่ขอ การหมั้น และแต่งงาน

ประเภทของการแต่งงาน มีท่านผู้รู้หลายท่านได้ให้ความรู้เกี่ยวกับการแต่งงานไว้ โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทด้วยกัน คือ วิวาหมงคล กับ อาวาหมงคล แต่สภาพของสังคมไทย ปัจจุบันนี้เปลี่ยนแปลงไปมากรวมทั้งจิตใจของคนด้วย มักจะยึดตนเองหรือความพึงพอใจของตนเป็นหลักมากกว่าจะยึดถือส่วนรวมเป็นหลัก จึงเกิดความเห็นแก่ตัวตามมา เป็นเหตุให้สังคมไทย วุ่นวาย อยู่ในปัจจุบันนี้อาจแบ่งประเภทของการแต่งงานเป็น 3 ประเภท โดยการเพิ่มการแต่งงานอีก ชนิดเข้ามา คือ การหนีตามกัน หรือพากันหนี หรือวิวาท์เหาะ ซึ่งในสังคมไทยปัจจุบันนี้มีมาก และประเภทที่ 3 นี้ไม่ค่อยจะเหมาะสมนัก เพราะขัดกับประเพณีที่ดีงามของไทย

1. วิวาหมงคล เป็นการกระทำพิธีแต่งงานตามประเพณีไทยที่แท้จริง โดยทำพิธีกันที่บ้านของฝ่ายหญิง และเมื่อพิธีแต่งงานเสร็จเรียบร้อยแล้ว ฝ่ายชายจะไปอยู่บ้านของฝ่ายหญิง โดยอยู่ร่วมกับพ่อตาแม่ยาย ซึ่งเป็นประเพณีที่นิยมกันมากในชนบท หรือผู้ที่นิยมประเพณีตามแบบเก่า หรือมีความคิดแบบเก่าที่เห็นว่าดี ดงงาม ไม่เป็นที่ครหาของสังคม แต่ถ้าเป็นคนรุ่นใหม่หนุ่มสาวที่มีการศึกษาและเป็นคนรุ่นใหม่จะไม่นิยมวิวาหมงคลนี้ เพราะต้องการอิสระ จะไม่อยู่ร่วมกับบิดามารดาของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ต้องการเป็นหัวหน้าครอบครัว เป็นผู้นำครอบครัวอย่างแท้จริง จะมีความภูมิใจมากกว่าอาศัยพ่อแม่อยู่ ด้วยเหตุนี้สังคมไทยในสมัยปัจจุบันจึงนิยมอยู่กันเป็นแบบครอบครัวเดี่ยวมากกว่าครอบครัวขยาย ดังที่ให้เหตุผลในตอนต้นแล้ว

2. อาวาหมงคล เป็นการกระทำพิธีแต่งงานตามแบบประเพณีจีน หรืออินเดีย สำหรับคนไทยก็ยังนิยมกระทำพิธีแต่งงานแบบอาวาหมงคลอยู่บ้าง ซึ่งการแต่งงานแบบนี้ผู้หญิงจะต้องไปทำพิธีแต่งงานที่บ้านของฝ่ายชาย และเมื่อทำพิธีแต่งงานเสร็จเรียบร้อยแล้ว ฝ่ายหญิงจะต้องเข้าไปอยู่บ้านของฝ่ายชาย โดยอยู่ร่วมกับพ่อแม่ของฝ่ายชาย ซึ่งการแต่งงานประเภทนี้หญิงไทยไม่ค่อยชอบเพราะไม่อิสระ ไม่เหมือนอยู่กับพ่อแม่ของตนเอง แต่บางกรณีอาจชอบ ถ้าดูความจำเป็น ความเหมาะสมของสังคม โดยที่ฝ่ายชายมีความร่ำรวย มีเกียรติชื่อเสียงในสังคม ประกอบกับครอบครัวฝ่ายหญิงฐานะทางบ้านไม่ค่อยร่ำรวยนัก ก็จำเป็นหรือยินดีจะมาอยู่บ้านฝ่ายชาย หากพ่อแม่ฝ่ายชายรักใคร่ไม่รังเกียจ และไม่มีสมาชิก ญาติพี่น้องหลายคน

3. วิวาท์เหาะมงคล เป็นพิธีแต่งงานที่ไม่มีพิธีรีตอง อาศัยความรักความเข้าใจ และความพอใจของทั้ง 2 คน จึงตัดสินใจร่วมชีวิตกัน ไม่จำเป็นที่จะต้องทำพิธีแต่งงานที่บ้านฝ่ายใด พิธีแต่งงานแบบนี้จะเกิดจาก พ่อ แม่ ของทั้งสองฝ่ายไม่ชอบซึ่งกันและกัน มีความขัดแย้งกัน หรือตกลงกันไม่ได้ แต่ทั้ง 2 คนรักใคร่กัน จึงจำเป็นต้องพากันหนี เพื่อไปหาความสุข และสร้างครอบครัวของตนเองใหม่ ไม่อยู่กับฝ่ายใดทั้งสิ้น เมื่อมีลูกแล้วค่อยพาครอบครัวมากราบขอขมาจากพ่อแม่ของทั้งสองฝ่าย ถ้าพ่อแม่เห็นว่าทั้งฝ่ายหญิง-ชายรักใคร่กันดี เป็นครอบครัวที่อบอุ่นก็มักจะอภัยให้ลูกเสมอ การแต่งงานประเภทนี้ถ้ามองตามประเพณีไทยก็ไม่เหมาะสมนัก เพราะขัดกับประเพณีที่ดีงาม

พ่อแม่และสังคมไทยยอมรับยาก หากมองมุมกลับก็เป็นการแต่งงานที่เรียบง่าย ไม่ต้องมีพิธียุ่งยากนัก และเป็นการประหยัดทุกอย่าง ไม่ต้องลงทุนตําน้ำพริกละลายแม่น้ำ แต่ต้องจดทะเบียนแต่งงานกันถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งจะเป็นวิธีที่ดีกว่าค่านิยมแบบใหม่ที่เป็นแบบการทดลองอยู่ด้วยกันก่อนแต่งงาน หากไม่ชอบหรือไปด้วยกันไม่ได้ก็แยกทางกัน โดยไม่มีข้อผูกมัดแต่อย่างใด การแต่งงานในรูปแบบที่ 3 นี้ ก็มีผู้นิยมกระทำกันอยู่บ้าง และบางคู่ก็ไม่ได้หนีพ่อแม่ไปอยู่ด้วยกัน หากแต่ไปใช้ชีวิตคู่ร่วมกันโดยไม่บอกพ่อแม่ แต่จดทะเบียนแต่งงานกันถูกต้องตามกฎหมาย

พิธีการสู่ขอ

ผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ไปเจรจาสู่ขอตามธรรมเนียมประเพณีเรียกว่า “เฒ่าแก่” ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นผู้มีฐานะดี มีผู้ให้ความเคารพนับถือ และรู้จักพ่อแม่ของทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงเป็นอย่างดี รวมทั้งรู้จักอุปนิสัยใจคอของฝ่ายชายที่ตนจะเป็นตัวแทนไปสู่ขอด้วย เพราะตัวเฒ่าแก่จะต้องเป็นผู้รับรองนิสัย ความประพฤติ ฐานะทางการเงินให้แก่ฝ่ายชาย

การเจรจาสู่ขอ ถ้าสมัยก่อนหนุ่มสาว ไม่อาจพบปะกันได้สะดวกเหมือนในปัจจุบัน พ่อแม่ของฝ่ายหญิงจะไม่ยอมยกยให้โดยง่ายสำหรับการเจรจาครั้งแรก อาจผิดผ่อน เพื่อจะได้มีโอกาสสืบประวัติของฝ่ายชาย และถามความสมัครใจจากลูกสาวก่อน แต่ในปัจจุบันก่อนที่จะมีการทาบถามสู่ขอนั้น พ่อแม่ทั้งสองฝ่ายต่างรู้จักว่าที่ลูกเขยลูกสะใภ้ของตนตามสมควรแล้ว การเจรจาสู่ขอก็อาจตกลงกันได้เลยในครั้งแรก แต่เป็นธรรมเนียมที่พ่อแม่ของฝ่ายหญิงต้องมีการซักถามเกี่ยวกับฝ่ายชายว่าเป็นลูกเต้าเหล่าใคร บวชเรียนแล้วหรือยัง ทำงานอะไร ขี้เหล้าเมายา หรือติดการพนันหรือไม่ ซึ่งผู้เป็นเฒ่าแก่จะต้องให้คำรับรองเกี่ยวกับตัวฝ่ายชายไปตามความเป็นจริง ดังนั้น จึงขึ้นอยู่กับความสามารถของเฒ่าแก่ว่าจะพูดให้มีน้ำหนักน่าเชื่อถือเพียงใด

พิธีหมั้น

เมื่อผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายตกลงจะให้แต่งงานกันแล้ว ก็ต้องมีการกำหนดฤกษ์ยามในวันหมั้น รวมทั้งกำหนดสินสอดทองหมั้นหรือที่เรียกว่า ช้นหมากหมั้น สำหรับช้นหมากหมั้นเพื่อจะให้เป็นที่ประจักษ์ว่าฝ่ายชายจะทำตามคำสัญญา หากฝ่ายชายไม่สามารถทำการวิวาหให้ได้ตามสัญญา ช้นหมากหมั้นจะตกเป็นของฝ่ายหญิง หญิงผู้นั้นเรียกว่า ม่ายช้นหมาก แต่หากฝ่ายหญิงไม่สามารถทำการมงคลแก่ชายตามสัญญา ช้นหมากหมั้นนั้นต้องคืนแก่ฝ่ายชายทั้งหมด

การจัดช้นหมากหมั้น นอกจากเงินทองคำสินสอดตามที่ตกลงกับทางฝ่ายหญิงไว้แล้ว สิ่งที่ต้องจัดเตรียมไปในช้นหมากหมั้นนั้นอาจแตกต่างกันไปตามแต่ท้องถิ่น เช่น ใช้หมากดิบทั้งลูก 8 ผล พลู 4 เรียง บรรจุลงในช้นใบหนึ่ง สำหรับช้นอีกช้นหนึ่งมีขนาดเล็กกว่าใช้บรรจุเงินทองหรือของหมั้น เช่น สร้อย แหวน กำไล ฯลฯ บางทีแยกช้นหมากเป็น 2 คู่ คือ ใ้

หมากพลู 1 คู่ และใส่ของหมั้น 1 คู่ บางที ก็ไม่แยก แต่เพิ่มขันใส่ใบเงินใบทอง ถูข้าวเปลือกถั่วงา อีกขันหนึ่ง โดยไม่จัดในอยู่ในขันหมากพลูและขันเงินขันทอง

การยกขันหมาก เมื่อขันหมากหมั้นมาถึง จะมีเด็กเล็กๆ โดยมากให้เด็กผู้หญิง ซึ่งทางฝ่ายหญิงจัดเตรียมไว้ทำหน้าที่ถือพานหมากออกมาจับ ในพานมีหมากพลูใส่ไว้เป็นจำนวนคู่ พอขันหมากหมั้นมาถึงเด็กจะส่งพานหมากพลูให้กับเฒ่าแก่ของฝ่ายชาย เมื่อเฒ่าแก่ฝ่ายชายรับแล้ว ก็จะให้เงินเป็นของขวัญพร้อมทั้งคืนพานหมากให้ด้วย ซึ่งก่อนคืนอาจรับไปเคี้ยวกินพอเป็นพิธี

การนับสินสอดของหมั้น ในการตรวจนับสินสอดของหมั้นนี้ จะต้องตรวจนับกันต่อหน้าเฒ่าแก่และญาติมิตรทั้งสองฝ่ายเพื่อให้ช่วยเป็นสักขีพยาน เมื่อเฒ่าแก่ฝ่ายชายบอกให้ลองตรวจนับดู ควรเปิดผ้าคลุมขันหมากหมากมีแหวนหรือสร้อย กำไล เฒ่าแก่จะให้ฝ่ายชาย หรือว่าที่เจ้าบ่าวทำการสวมให้ฝ่ายหญิงหรือว่าที่เจ้าสาวของตน ต่อหน้าทุกคน เพื่อให้เป็นสักขีพยาน ซึ่งพิธีสวมแหวนหมั้นนี้ในปัจจุบันได้นำมาใช้กันมาก คือ ตัดขั้นตอนการยกขันหมากหมั้นออกไป เหลือเพียงแค่การนำสินสอดและของหมั้นมาหมั้นฝ่ายหญิง และมีการกินเลี้ยงฉลองกันในหมู่ญาติมิตร ทั้งนี้แล้วแต่จะเห็นสมควร

ฤกษ์ยามเกี่ยวกับการแต่งงาน เกี่ยวกับฤกษ์ยามนั้น คือ ต้องเป็นวันดี เช่น วันอธิปัตย์ วันธงชัย ส่วนเดือนที่นิยมแต่งงานกัน ได้แก่ เดือน 6 เดือน 8 เดือน 10 เดือน 2 และเดือน 4 แล้วแต่ความนิยมเชื่อถือ การที่นิยมแต่งในเดือน 2 เดือน 4 หรือเดือน 6 เพราะถือเป็นเลขคู่ ซึ่งคำว่า คู่ หรือสิ่งที่เป็นคู่นี้ มีความหมาย และความสำคัญมากในการทำพิธีแต่งงาน เนื่องจากเป็นพิธีที่หญิง และชาย จะเริ่มใช้ชีวิตคู่ร่วมกัน เดือนที่นิยมแต่งงานกันมากที่สุด คือ เดือน 6 เพราะเริ่มเข้าสู่หน้าฝน เดือนที่ไม่นิยมแต่งงาน คือ เดือน 12 เพราะถือว่าเป็นช่วงที่สุนัขติดสัด แม้จะเป็นเดือนเลขคู่ก็ไม่นิยม คงเพราะในสมัยก่อนช่วงนี้ น้ำป่าไหลท่วมบ้านเรือน หรือข้าวปลาอาหารไม่สมบูรณ์ การคมนาคมไม่สะดวกก็เป็นได้ แต่ในปัจจุบันความเชื่อถือ เกี่ยวกับเรื่องเดือนนั้น ไม่ค่อยเคร่งครัดเท่าใดนัก

ปลุกเรือนหอ เมื่อหมั้นกันเสร็จแล้วจึงกำหนดวันเดือนที่จะทำการมงคลต่อไป ช่วงเวลาที่รอนั้นจะเป็นช่วงเวลาที่สร้างเรือนหอ ที่เรียกว่าเรือนหอ นั้นหมายถึง เรือนอันจะเป็นที่อยู่ของชายหญิงซึ่งจะทำการมงคลสมรสกัน ซึ่งผู้ใหญ่ฝ่ายชายจะต้องปลุกเรือนหอที่บ้านฝ่ายหญิงให้แล้วเสร็จก่อนวันมงคลสมรส หรือบางครั้งผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงอาจยกเรือนที่มีอยู่แล้วให้เป็นเรือนหอ โดยคิดเอาราคาแก่ฝ่ายชายพอสมควร

พิธีแห่ขันหมาก

การเตรียมขันหมาก ก่อนจะถึงฤกษ์วันแต่งงาน ผู้ใหญ่ฝ่ายชายต้องจัดเตรียมขันหมากเอก โท และบริวารขันหมากไว้ให้เรียบร้อย สำหรับฝ่ายหญิงจะต้องจัดเตรียมผ้าไหว้

ของสำหรับเลี้ยงแขก และจัดหาผู้ที่จะทำหน้าที่รับขันหมาก ผู้ดูแลเกี่ยวกับพิธีทางศาสนา ในวันพิธี ฝ่ายชาย จะต้องจัดขบวนแห่มาบ้านฝ่ายหญิงในช่วงเช้าแล้วแต่ฤกษ์จะเป็นเวลาใด หรืออาจจะใช้ ฤกษ์สะดวกก็ได้ ซึ่งปัจจุบันจะไม่เคร่งครัดมากนัก ขันหมากที่ฝ่ายจัดเตรียมมาประกอบด้วย

1. **ขันหมากเอก** จะจัดเป็นขันเดี่ยวหรือขันคู่แล้วแต่ประเพณีของแต่ละท้องถิ่น ส่วนใหญ่มีขันใส่หมากพลู ขันใส่เงินทองหรือสินสอด ขันใส่สิ่งของอันเป็นมงคล เช่น ถั่ว งา ข้าวเปลือก ใบเงินใบทอง ดอกรัก ดอกบานไม่รู้รุ่ย ดอกดาวเรือง ดอกกุหลาบ ฯลฯ ส่วนใหญ่จะดูความหมายที่เป็นมงคล และนิยมจัดเป็นคู่ เวลายกขบวนแห่ขันหมาก จะมีคนถือเป็น คู่ๆ โดยถือเคล็ดจากคำว่า “คู่” นั่นเอง

2. **ขันหมากโท** ได้แก่ ของที่ใช้เป็นอาหารและขนม รวมทั้งบริวาร ขันหมากอื่นๆ เช่น เหล้า ต้นกล้วย ต้นอ้อย ซึ่งนิยมจัดเป็นคู่ๆ เช่นกัน อาหารในขบวนขันหมาก โทไม่นิยมอาหารที่ปรุงสุกแล้ว แต่จะเป็นประเภทไก่ หมู ที่ยังสดๆ อยู่ ส่วนต้นกล้วยต้นอ้อยที่ใน ขบวนขันหมากนั้น การขูดต้องให้ติดรากหรือตาและเลือกเอาต้นหรือหน่อที่สมบูรณ์ โดยขูดมาเป็นคู่ แล้วนำมาประดับตกแต่งด้วยกระดาษสีให้สวยงาม ซึ่งเจ้าบ่าวเจ้าสาวจะต้องทำการปลุกร่วมกัน คล้ายเป็นการเสี่ยงทายว่า หากต้นกล้วยต้นอ้อยเจริญเติบโต เชื่อกันว่า ความรักของหนุ่มสาวคู่นี้ จะเป็นไปอย่างราบรื่น มีลูกเต็มบ้านหลานเต็มเมือง นอกจากนี้ ขนมและผลไม้ที่ใช้ในขบวน ขันหมากก็จะจัดเป็นคู่เช่นกัน ขนมที่ใช้ ได้แก่ ขนมกง ขนมชะมด ขนมสามเกลอ ขนมโพรงแสม ขนมรังนก ขนมทองหยิบ ขนมฝอยทอง ขนมเม็ดขนุน ขนมลูกชุบ ขนมชั้น ฯลฯ ผลไม้ที่ใช้ ได้แก่ มะพร้าวอ่อน ส้มโอ กล้วยทั้งหวี เป็นต้น

การปิดประตูขันหมาก ในวันแต่งงาน เจ้าบ่าวและเพื่อนพร้อม ขบวนขันหมากจะไปถึงบ้านเจ้าสาว เมื่อไปถึงจะพบกับการกั้นประตูตามประเพณี โดยฝ่ายหญิง จะจัดญาติ ลูกหลาน หรือเพื่อนเจ้าสาว มากั้นเป็นด่านประตู ด่านแรกจะเป็นประตูรั้ว หรือบางที่ อาจกั้นกันตั้งแต่ปากซอยเลยก็ได้กว่าจะเข้าไปในบ้านเจ้าสาวได้ อาจต้องผ่าน 5 ประตู 7 ประตู แต่ส่วนใหญ่นิยมกันแค่ 3 ประตูเท่านั้น คือ ประตูชัย ประตูเงิน ประตูทอง หรือ ประตูนาถ ประตูเงิน ประตูทอง การจะผ่านด่านแต่ละด่านเจ้าบ่าวหรือเพื่อนเจ้าบ่าวจะต้องให้ซองเงินหรือของ ขำร่วยแก่ผู้กั้นแต่ละประตูเพื่อขอผ่านด่าน ขันหมาก บางครั้งกว่าจะผ่านด่านได้อาจมีหยอกเข้า ต่อรองกันเป็นที่สนุกสนาน เมื่อเข้าไปในบ้านเจ้าสาวก็จะมีกรับขันหมากตามประเพณี ฝ่าย เจ้าสาวจะต้องจ่ายให้คนที่อุ้มขันหมากเอกและขันหมากโทด้วย แต่เน้นให้เงินขันหมากเอก มากกว่า

พิธีแต่งงาน

ตามธรรมเนียมไทยนั้น เมื่อทำพิธีหรือมงคลใดๆ ก็ตาม จะต้องมีการทำบุญด้วยเสมอ เพื่อเป็นความเป็นสิริมงคล ดังนั้นพิธีแต่งงานมีขั้นตอน ดังนี้

1. **พิธีทำบุญตักบาตร** สำหรับพิธีทำบุญตักบาตรของคู่บ่าวสาวนั้น เจ้าภาพจะนิมนต์พระมาสดาเจริญพุทธมนต์ และรับอาหารบิณฑบาต โดยเจ้าบ่าว และเจ้าสาวร่วมกัน ประเคนอาหารถวายพระ เมื่อพระฉันเสร็จและถวายของแล้ว จึงกรวดน้ำร่วมกัน จากนั้นคู่บ่าวสาว จะไหว้พ่อแม่และญาติผู้ใหญ่ของทั้งสองฝ่าย

2. **พิธีรดน้ำหรือหลังน้ำสังข์** เมื่อถึงฤกษ์รดน้ำสังข์ พระสงฆ์ผู้เป็นประธาน จะทำการเจิมให้แก่คู่บ่าวสาวที่หน้าผากเป็นจุดแต้ม 3 จุด หลังจากทำพิธีเจิมเสร็จแล้ว จึงทำมงคลแฝด สวมให้คู่บ่าวสาวคนละข้าง โดยที่คู่บ่าวสาวจะต้องไปนั่งบนตั่งรดน้ำ ให้หญิงนั่งซ้าย ชายนั่งขวา และวางมือบนที่รองหรือหมอนสำหรับรองมือและพานรับน้ำสังข์ การรดน้ำสังข์นั้นจะเริ่มจากพ่อแม่ของคู่บ่าวสาว หรือญาติผู้ใหญ่ไปตามลำดับ นิยมรดใส่มือเจ้าสาวก่อนแล้ว จึงรดให้เจ้าบ่าว ขณะหลังน้ำสังข์ก็กล่าวอวยชัยให้พรให้แก่คู่บ่าวสาว ให้ประสบความสำเร็จ อยู่ด้วยกันจนแก่เฒ่า การแต่งงานในสมัยโบราณไม่มีพิธีรดน้ำสังข์แต่จะใช้พิธีชดน้ำ พระสงฆ์จะเป็นผู้ทำพิธี โดยตักน้ำมนต์จากบาตรชดสาตใส่คู่บ่าวสาว

3. **การกินเลี้ยงฉลองพิธีมงคลสมรส** เมื่อเสร็จพิธีหลังน้ำสังข์หรือพิธีชดน้ำแล้ว จะมีการเลี้ยงอาหารแขกผู้มาร่วมงาน อาจมีดนตรีประกอบเพื่อความสนุกสนานครื้นเครง ถ้ามีการกินเลี้ยงตอนเย็น เจ้าสาวมักจะเปลี่ยนจากชุดไทยเป็นชุดราตรียาว หรือที่เรียกกันว่าชุดเจ้าสาว โฆษกจะกล่าวเชิญเจ้าบ่าวเจ้าสาวให้ขึ้นเวที เพื่อขอบคุณแขก นอกจากนี้โฆษกอาจกล่าวบอกเล่า ถึงความเป็นมาว่า เจ้าบ่าวเจ้าสาวพบกันครั้งแรก เมื่อไร ความรักดำเนินต่อไปอย่างไร ซึ่งในช่วงนี้อาจมีการหยอกล้อคู่บ่าวสาว หลังจากนั้นเจ้าบ่าวเจ้าสาวจะเดินขอบคุณแขกตามโต๊ะต่างๆ อีกครั้งหนึ่ง

4. พิธีปูที่นอนและส่งตัว

4.1 **พิธีปูที่นอน** ในการแต่งงานสมัยโบราณเจ้าบ่าวจะต้องมานอนเฝ้าเรือนหอ 3 คืน 5 คืน หรือ 7 คืน แต่ปัจจุบันหลังงานเลี้ยงฉลองพิธีมงคลสมรสก็ส่งตัวได้เลย โดยพ่อแม่ของฝ่ายเจ้าสาวจะเชิญคู่สามีภรรยาอาวุโสที่แต่งงานอยู่กินกันมาจนแก่เฒ่า มีฐานะดี และมีลูกหลานที่เลี้ยงง่ายและลูกๆ ยังมีชีวิตอยู่กันทุกคนมาทำพิธีปูที่นอนในห้องหอ หรือเรือนหอ โดยสิ่งของอันเป็นมงคลที่ใช้ในพิธีปูที่นอน ได้แก่ หินบดยา พักเปียว แมวตัวผู้สีขาว ซึ่งทาแป้งและของหอมไว้ทั้งตัว พร้อมทั้งพานถ้วยทอง งาเมล็ด ข้าวเปลือก จากนั้น โปรยกลีบดอกไม้ แล้วนอนลงพอบเป็นพิธีแล้วจึงลุกขึ้นเป็นอันเสร็จพิธีปูที่นอน สมัยนี้จะใช้ตุ๊กตาแมวแทน หรือเพียงให้โปรย

กลีบดอกไม้เป็นสิริมงคลก็พอแล้ว

4.2 พิธีส่งตัว เมื่อผู้ปูที่นอนทำหน้าที่เสร็จแล้วเดมาแก่ของทั้งสองฝ่าย จะให้ คู่บ่าวสาวไปยังที่นอน โดยเจ้าบ่าวนอนด้านขวา เจ้าสาวนอนด้านซ้าย พร้อมกับอบรมเจ้าสาวให้ เคารพนับถือยำเกรง ซื่อสัตย์ต่อสามี และอบรมเจ้าบ่าวให้รักใคร่ เลี้ยงดู ซื่อสัตย์ต่อภรรยา และ ปฏิบัติต่อภรรยาอย่างเหมาะสมกับหน้าที่ของสามีที่ดี แล้วเจ้าบ่าวเจ้าสาวจะกราบผู้ใหญ่ อาจจะมี พ่อแม่ของทั้งสองฝ่ายให้โอวาทต่อไป เจ้าบ่าวเจ้าสาวก็จะกราบพ่อแม่ของทั้งสองฝ่าย ก็เสร็จพิธี ทุกคนจะออกจากห้องหอให้เจ้าบ่าวเจ้าสาวอยู่กันตามลำพัง

จากประเพณีการแต่งงานที่จัดทำเป็นพิธีการขั้นตอนต่างๆ นั้น จึงนับว่า มีความสำคัญมาก และเป็นประเพณีที่งดงามเหมาะสม แสดงถึงความเจริญงอกงามทางวัฒนธรรม ด้านจิตใจ และวัฒนธรรมทางด้านวัตถุของบรรพบุรุษของไทยเราที่มองการณ์ไกล และมีความ ละเอียดอ่อน

2.10 ประเพณีตักบาตรเทโว

วันตักบาตรเทโว หมายถึง วันทำบุญตักบาตรในเทศกาลวันออกพรรษา ตามความ เชื่อของพุทธศาสนิกชนว่า เป็นวันที่เสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์หลังจากเทศนาอภิธรรมปิฎก โปรดพุทธมารดา อนึ่ง การที่พระพุทธรเจ้าเสด็จขึ้นไปจำพรรษาอยู่เพียงสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ก็ เนื่องจาก มีพระประสงค์จะให้พระพุทธรมารดา ได้บรรลุโลกุตระธรรมอันเป็นธรรมชั้นสูงสุด ใน พระพุทธศาสนาได้

ในวันออกพรรษาของทุกๆ ปี จะมีงานประเพณีที่สำคัญงานหนึ่งซึ่งถือเป็นงานสำคัญ สำหรับพุทธศาสนิกชน เป็นการสืบทอดพระศาสนาที่มีเอกลักษณ์เด่นชัดสำหรับชาวไทยทั่วประเทศ นั่นคือ ประเพณีตักบาตรเทโว ซึ่งมีการสืบทอดมาจากพุทธตำนานในเรื่อง วันเทโวโรหนะสูตร

ความเป็นมา

เทโว ย่อมาจากคำว่า เทโวโรหนะ ซึ่งแปลว่า การหยั่งลงจาก เทวโลก หมายถึง การเสด็จลงจากเทวโลกของพระพุทธรเจ้า ตามตำนาน กล่าวว่า เมื่อพระพุทธรองค์ได้ตรัสรู้ พระอนุตรตรัสมาสัมโพธิญาณแล้ว ทรงเทศนาโปรดประชาชนในแคว้นต่างๆ ของอินเดียตอนเหนือ ตั้งแต่ เมืองราชคฤห์ เมืองพาราณสี เมืองสาวัตถี ตลอดถึงเมืองกบิลพัสดุ์ ซึ่งเป็นบิณฑูมิของ พระองค์ ทรงเทศนาโปรดพระประยูรญาติทั้งหลายถ้วนหน้าแล้ว ทรงปรารภนาจะสนองพระคุณ มารดา ซึ่งหลังประสูติพระองค์ ได้ 7 วัน ก็สิ้นพระชนม์ และได้ไปเกิดเป็นเทพบุตรอยู่ในสวรรค์ ชั้นดุสิต (ดุสิต หมายถึง สวรรค์ชั้นที่ 4 ในฉกามาพจร) ฉะนั้นในพรรษาที่ 7 หลังจากตรัสรู้ พระพุทธรองค์ จึงเสด็จขึ้นไปจำพรรษาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ (ดาวดึงส์ หมายถึง ชื่อสวรรค์ชั้นที่ 2 แห่งสวรรค์ 6 ชั้นฟ้า ที่พระอินทร์ครอง) เทศนาพระอภิธรรมปิฎกโปรดพระพุทธรมารดาอยู่พรรษา

หนึ่ง ถึงวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 จึงเสด็จลงจาก สวรรค์ชั้นดาวดึงส์มาประทับที่เมืองสังกัสสะ ประชาชนพากันไปเฝ้าพระพุทธองค์ เพื่อทำบุญตักบาตรอย่างหนาแน่น

การตักบาตรเทโว

การตักบาตรเทโวนี้ บางวัดทำในวันออกพรรษา คือ วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 บางวัดก็ทำในวันรุ่งขึ้น คือ วันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ทั้งนี้แล้วแต่ความตกลงร่วมใจทั้งทางวัดและทางบ้านพิธีที่ทำนั้นทางวัดอัญเชิญพระพุทธรูปประดิษฐานบนบุษบก (บุษบก หมายถึง เรือนยอดขนาดเล็ก ซึ่งอาจย้ายเคลื่อนที่ได้) ซึ่งตั้งอยู่บนล้อเลื่อน มีบาตรขนาดใหญ่ใบหนึ่งตั้งไว้หน้าพระพุทธรูป มีคนลากล้อเลื่อนไปช้าๆ นำหน้าพระสงฆ์ พระภิกษุสามเณรถือ บาตรเดินตามไปโดยลำดับพุทธศาสนิกชน ต่างก็นำอาหารคาวหวานมาเรียงรายกันอยู่เป็นแถว ตามแนวทางที่รถบุษบกนั้นจะเคลื่อนผ่าน เพื่อตักบาตร อาหารที่นิยมใช้ตักบาตรในวันนั้น นอกจากอาหารคาวหวานธรรมดาแล้วก็จะมีข้าวต้มมัด ไม้และข้าวต้มลูกโยนด้วย บางทีก็อาจจะเป็นข้าวต้มมัดอย่างที่ผู้ชายทำรับประทานกันอยู่ก็ได้ ซึ่งบางท่านสันนิษฐานว่า ในครั้งนั้นผู้คนรอใส่บาตรกันแออัดมาก เข้าไม่ถึงพระ จึงใช้ข้าวต้มหรือปั้นโยนลงบาตรทำกันในบริเวณพระอุโบสถ แต่บางวัดทำในบริเวณวัดก็มีทั้งนี้แล้วแต่ความเหมาะสม

กิจกรรมต่างๆ ที่ปฏิบัติในวันออกพรรษา

1. ทำบุญตักบาตรอุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติผู้ล่วงลับ
  2. ไปวัดเพื่อปฏิบัติธรรม ฟังพระธรรมเทศนา
  3. ร่วมกุศลธรรม ตักบาตรเทโว
  4. ปิดกวาดบ้านเรือนให้สะอาด ประดับธงชาติตามอาคารบ้านเรือนและสถานที่ราชการ และประดับธงชาติและธงธรรมจักรตามวัดและสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา
  5. ตามสถานที่ราชการ สถานที่ศึกษาและที่วัด ควรจัดให้มีนิทรรศการ การบรรยายหรือบรรยายธรรม เกี่ยวกับวันออกพรรษา ฯลฯ เพื่อให้ความรู้แก่ประชาชนและผู้สนใจทั่วไป
- ประเพณีการตักบาตรเทโวนี้ เนื่องมาจากการเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา เมื่อมีเหตุการณ์อะไรปรากฏในตำนาน ก็จะไปปรากฏเหตุต่างๆ เพื่อบำเพ็ญบุญกุศล เช่น การถวายทาน รักษาศีล เป็นต้น ตักบาตรเทโวจึงเป็นการทำบุญอย่างมโหฬารของพุทธศาสนิกชน

2.11 ประเพณีกวนข้าวยากู

ข้าวยากู มีชื่อเต็มว่า ข้าวมธุปายาสยากู ตามพุทธประวัติกล่าวถึงนายจุลกกาล และมหากาล สองคนพี่น้องทำนาร่วมกัน จุลกาลเป็นน้องชายไปนาพบข้าวสาธีกำลังท้องจึงฉีกรวงข้าวอ่อนทอดลงกินรู้สึกอร่อย จึงคิดจะทำข้าวยากูถวายพระวิปัสสีพุทธเจ้า จึงมาปรึกษาพี่ชาย แต่พี่ชายไม่เห็นด้วย จึงต้องแบ่งนาออกเป็นสองส่วน น้องชายได้รับส่วนแบ่งแล้วหาคนมาช่วยเก็บข้าวส่วนของตัวผ่าออกแล้วต้มในน้ำนมสด แล้วผสมเนยในน้ำผึ้ง และน้ำตาลกรวด จากนั้น จึงถวายแก่พระภิกษุสงฆ์

โดยมีองค์พระพุทธรูปเจ้าเป็นประธาน

พุทธศาสนิกชนชาวนครศรีธรรมราชเชื่อว่า ข้าวยาคุเป็นอาหารทิพย์ที่ช่วยให้สมองดี เกิดปัญญาแก่ผู้บริโภค ทำให้มีอายุยืนยาว มีผิวพรรณผ่องใส มีพละนามัยสมบูรณ์ และยังเป็นโอสถ ขนานเอกที่สามารถขจัดโรคได้ทุกชนิด นอกจากนี้ ยังบันดาลความสำเร็จให้ผู้บริโภคสมปรารถนา ในสิ่งที่ปรารถนาได้อีกด้วย

เดือนสามเป็นระยะเวลาที่ข้าวในนาออกรวง เมล็ดข้าวกำลังเป็นน้านม เหมาะสำหรับนำมากวนเป็นข้าวยาคุ ชาวบ้านจึงนิยมกวนข้าวยาคุในวันขึ้น 13 - 14 ค่ำ เดือนสาม โดยใช้วัดเป็นสถานที่กวนข้าวยาคุ

เครื่องปรุงข้าวยาคุมีมากกว่าห้าสิบชนิด มีทั้งพวกพืชผลและพืชสมุนไพร และผลไม้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นตามฤดูกาลจัดเป็นประเภทต่างๆ ได้ ดังนี้

1. น้านมข้าว เป็นเครื่องปรุงที่สำคัญที่สุด ได้จากเมล็ดข้าวที่กำลังมีน้านม จะใช้กะลามะพร้าวรูดเมล็ดข้าวจากรวง นำเมล็ดข้าวไปตำให้แหลกแล้วมาคั้นเอาน้านมข้าวแบบเดียวกับการคั้นกะทิ

2. ผลไม้ เช่น ขนุน มังคุด ละมุด อินทผาลัม กัลยง เาะ มะละกอ ทุเรียน มะตูม พุทรา และผลไม้อื่นๆ ที่มีตามฤดูกาล นำผลไม้ดังกล่าวปอกเปลือก แกะเมล็ดออก หั่นเตรียมไว้

3. พืชผัก ได้แก่ ข้าวฟ่าง ข้าวเม่า ข้าวตอก พักทอง ถั่วลิสงคั่ว เมล็ดผักชี หอม กระเทียม หั่นซอย และทำให้ละเอียด

4. พืชมีหัว ได้แก่ มันเทศ เผือก มันหอม มันล่า ปอกเปลือก แล้วนำไปต้มในน้ำกะทิ

5. น้ำตาล น้ำผึ้งและนม ได้แก่ น้ำผึ้งรวง น้ำตาลปีบ น้ำตาลกรวด น้ำตาลทราย น้ำอ้อย นมสด น้ำลำไย น้ำใบบัวบก

6. พืชสมุนไพร ได้แก่ พริกไทย กระวาน กานพลู งาแดง งาขาว ชะเอม ดีปลี ลูกจันทร์ รกจันทร์ ดอกจันทร์ นำมาคั่วให้มีกลิ่นหอม แล้วนำไปตำ ร่อนเอาแต่ส่วนละเอียด ส่วนขิง หัวเปราะ หัวกระชาย หัวข่า อบเชยนำไปต้มแล้วกรองเอาแต่น้ำ

7. แป้ง ได้แก่ แป้งข้าวเจ้า แป้งข้าวเหนียว เวลาจะกวน จึงละลายในน้านมข้าว

8. มะพร้าว นำไปชูดแล้วคั้นเป็นน้ำกะทิ จากนั้นนำไปเคี่ยวให้แตกมันจนเป็นน้ำมันมะพร้าว นำเครื่องปรุงทั้งหมดมาผสมเข้าด้วยกัน โดยแบ่งเครื่องปรุงทุกชนิดออกเป็นส่วนๆ เท่าๆ กัน ใส่ภาชนะโอง่ดินพักไว้

การกรวนข้าวยาคุ ต้องใช้ความร้อนสูง เตาที่ใช้นิยมขุดลงไปบนดิน ให้ความร้อนระอุอยู่ตลอดเวลา การกรวนข้าวยาคุต้องใช้สาวพรหมจารีเป็นผู้เริ่มต้นกรวนจนเสร็จพิธีสงฆ์ สาวพรหมจารีดังกล่าว ต้องสมาทานเบญจศีลก่อนเข้าพิธีกรวน โดยมีด้ายสายสิญจน์โยงจากพระสงฆ์มาผูกไว้ที่ไม้พายที่ใช้เป็นไม้กรวน

เริ่มพิธีกรวน สาวพรหมจารีจับไม้กรวน มีการลั่นฆ้องชัย ตั้งให้สามลา พระสงฆ์สวดชยันโต ตั้งแต่เริ่มกรวน เมื่อสวดจบถือว่า เสร็จพิธีต่อไปใครมากรวนก็ได้

การกรวนข้าวยาคุต้องกรวนอยู่ตลอดเวลา เมื่อข้าวยาคุเริ่มเหนียวจะใช้น้ำมันมะพร้าวที่เคี่ยวไว้เติมลงในกระทะ ไม่ให้ข้าวยาคุติดไม้พาย ข้าวยาคุจะเปลี่ยนสีคล้ำเมื่อกรวนเสร็จ และมีกลิ่นหอมของเครื่องเทศ ระยะเวลาที่ใช้ในการกรวน ประมาณแปดถึงเก้าชั่วโมง ส่วนมากเริ่มกรวนเวลา 19.00 นาฬิกา จนถึงประมาณ 03.00 นาฬิกา จึงแล้วเสร็จ

3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

3.1 ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ได้มีนักการศึกษา ให้ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ไว้ ดังนี้

พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2529: 29 – 32) กล่าวถึง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่า หมายถึง คุณลักษณะ รวมถึงความรู้ความสามารถของบุคคล อันเป็นผลมาจากการเรียนการสอน หรือ คือ ประมวลประสบการณ์ทั้งปวงที่บุคคลได้รับจากการเรียนการสอน ทำให้บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในด้านต่างๆ ของสมรรถภาพสมอง

จ่านง พรายแย้มแซ (2529: 19) ได้กล่าวว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ผลสำเร็จในเชิงวิชาการที่เด็กสามารถจดจำเนื้อหา เรื่องราวต่างๆ ได้มากน้อยเพียงใด สามารถนำความรู้ไปใช้ได้ถูกต้องหรือไม่ และรวมถึงสมรรถภาพทางปัญญาตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้ด้วย

วารี ว่องพินัยรัตน์ (2530: 1) ได้กล่าวถึง ความหมายของการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่า หมายถึง การวัดดูว่านักเรียนมีพฤติกรรมต่างๆ ตามที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนมากน้อยเพียงใด เป็นการตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ของสมรรถภาพทางสมอง ซึ่งเป็นผลมาจากการได้รับการฝึกอบรมในช่วงเวลาที่ผ่านมามีอันเป็นเรื่องราวของอดีต

เยาวดี วิบูลย์ศรี (2540: 28) ได้สรุปให้แนวคิดว่า แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ เป็นแบบทดสอบ วัดความรู้เชิงวิชาการ มักใช้วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เน้นการวัดความรู้ ความสามารถจากการเรียนรู้ในอดีต หรือในสภาพปัจจุบันของแต่ละบุคคล

มัทนนี้ กุฎาคาร (2546) กล่าวถึงความหมายของ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ว่า หมายถึง แบบทดสอบที่มุ่งตรวจสอบความรู้ ทักษะ และสมรรถภาพสมองด้านต่างๆ ของผู้เรียน ว่า หลังการเรียนรู้เรื่องนั้นๆ แล้ว ผู้เรียนมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมตามความมุ่งหมายของหลักสูตรวิชานั้นๆ เพียงใด มีความรู้ความสามารถในวิชาที่เรียนมามากน้อยเพียงใด

จากคำกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง การวัดพฤติกรรม และความสามารถของผู้เรียน โดยเน้นการวัดความรู้ ความสามารถจากการเรียนรู้ทั้งในอดีตและปัจจุบัน

3.2 จุดประสงค์ของการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

จุดประสงค์ของการวัดผลสัมฤทธิ์ เป็นการตรวจสอบระดับความสามารถของสมรรถภาพสมองของบุคคลว่า เรียนแล้วรู้อะไรบ้าง และมีความสามารถด้านใดมากน้อยเพียงใด เช่น มีพฤติกรรมด้านความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า มากน้อยอยู่ในระดับใด นั่นคือ การวัดผลสัมฤทธิ์เป็นการตรวจสอบพฤติกรรมของผู้เรียนในด้านพุทธิพิสัยนั่นเอง ซึ่งเป็นการวัด 2 องค์ประกอบ ตามจุดมุ่งหมายและลักษณะของวิชาที่เรียน (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2529: 29 – 30) คือ

1. การวัดด้านการปฏิบัติ เป็นการตรวจสอบความรู้ความสามารถทางการปฏิบัติ โดยให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงให้เห็นเป็นผลงานปรากฏออกมา ให้ทำการสังเกตและวัดได้ เช่น วิชาศิลปศึกษา พลศึกษา การช่าง เป็นต้น การวัดแบบนี้จึงต้องวัดโดยใช้ ข้อสอบภาคปฏิบัติ ซึ่งการประเมินผล จะพิจารณาที่วิธีปฏิบัติและผลงานที่ปฏิบัติ

2. การวัดด้านเนื้อหา เป็นการตรวจสอบความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเนื้อหารวมถึงพฤติกรรมความสามารถในด้านต่างๆ อันเป็นผลมาจากการเรียนการสอน มีวิธีการสอบวัดได้ 2 ลักษณะ คือ

- 2.1 การสอบปากเปล่า การสอบแบบนี้มักกระทำเป็นรายบุคคล ซึ่งเป็นการสอบที่ต้องการดูผลเฉพาะอย่าง เช่น การสอบอ่านฟังเสียง การสอบสัมภาษณ์ ซึ่งต้องการดูการใช้ถ้อยคำในการตอบคำถาม รวมทั้งการแสดงความคิดเห็นและบุคลิกภาพต่างๆ เช่น การสอบปริญญานิพนธ์ ซึ่งต้องการวัดความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องที่ทำ ตลอดจนแง่มุมต่างๆ การสอบปากเปล่าสามารถสอบวัดได้ละเอียดลึกซึ้ง และคำถามก็สามารถเปลี่ยนแปลง หรือเพิ่มเติมได้ตามที่ต้องการ

- 2.2 การสอบแบบให้เขียนตอบ เป็นการสอบวัดที่ให้ผู้สอบเขียนเป็นตัวหนังสือตอบ ซึ่งมีรูปแบบการตอบอยู่ 2 แบบ คือ

- 2.2.1 แบบไม่จำกัดคำตอบ ซึ่งได้แก่ การสอบวัดที่ใช้ข้อสอบแบบอัตนัย

หรือความเรียง

2.2.2 แบบจำกัดคำตอบ ซึ่งเป็นการสอบที่กำหนดขอบเขตของคำถามที่จะให้ตอบ หรือกำหนดคำตอบมาให้เลือก ซึ่งมีรูปแบบของคำถามคำตอบอยู่ 4 รูปแบบ คือ แบบเลือกทางใดทางหนึ่ง แบบจับคู่ แบบเติมคำ และแบบเลือกตอบ

จากข้อความดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า จุดประสงค์ของการวัดผลสัมฤทธิ์ เพื่อตรวจสอบระดับความสามารถ และพฤติกรรมของผู้เรียนว่า ผู้เรียนเรียนแล้วรู้อะไร และสามารถนำความรู้นั้นไปใช้ได้อย่างไรบ้าง

3.3 ประเภทของการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

การทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน สามารถกระทำได้ 2 ลักษณะ (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2529: 31 – 32) คือ

1. การทดสอบแบบอิงกลุ่มหรือการวัดผลแบบอิงกลุ่ม เป็นการทดสอบหรือการสอบวัดที่เกิดจากแนวความเชื่อในเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคลที่ว่า ความสามารถของบุคคลใดๆ ในเรื่องใดนั้น มีไม่เท่ากัน บางคนมีความสามารถเด่น บางคนมีความสามารถด้อย และส่วนใหญ่จะมีความสามารถปานกลาง การกระจายของความสามารถของบุคคล ถ้านำมาเขียนกราฟจะมีลักษณะคล้ายๆ โค้งรูประฆังหรือที่เรียกว่า โค้งปกติ ดังนั้น การทดสอบแบบนี้จึงยึดคนส่วนใหญ่เป็นหลักในการเปรียบเทียบ โดยพิจารณาคะแนนผลการสอบของบุคคลเทียบกับคนอื่นๆ ในกลุ่ม คะแนนจะมีความหมายก็ต่อเมื่อนำไปเปรียบเทียบกับคะแนนของบุคคลอื่นที่สอบด้วยข้อสอบฉบับเดียวกัน จุดมุ่งหมายของการทดสอบแบบนี้ ก็เพื่อกระจายบุคคลทั้งกลุ่มไปตามความสามารถของแต่ละบุคคล นั่นก็คือ คนที่มีความสามารถสูงจะได้คะแนนสูง คนที่มีความสามารถด้อยกว่าก็จะได้คะแนนลดหลั่นลงมาจนถึงคะแนนต่ำสุด

2. การทดสอบแบบอิงเกณฑ์ หรือการวัดผลแบบอิงเกณฑ์ ยึดความเชื่อ ในเรื่อง การเรียนเพื่อรอบรู้ กล่าวคือ ยึดหลักการว่าในการเรียนการสอนนั้น จะต้องมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนทั้งหมดหรือเกือบทั้งหมดประสบความสำเร็จในการเรียน แม้ว่าผู้เรียนจะมีลักษณะแตกต่างกันก็ตาม แต่ทุกคนควรได้รับการส่งเสริมให้พัฒนาไปถึงขีดความสามารถสูงสุดของตน โดยอาจใช้เวลาแตกต่างกัน ในแต่ละบุคคล ดังนั้น การทดสอบแบบอิงเกณฑ์ จึงมีการกำหนดเกณฑ์ขึ้น แล้วนำผลการสอบวัดของแต่ละบุคคลเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ไม่ได้มีการนำผลไปเปรียบเทียบกับบุคคลอื่นๆ ในกลุ่ม ความสำคัญของการทดสอบแบบนี้ จึงอยู่ที่การกำหนดเกณฑ์เป็นสำคัญ

เกณฑ์ในที่นี้ หมายถึง กลุ่มของพฤติกรรมที่ได้กำหนดไว้ในแต่ละรายวิชา ตามจุดมุ่งหมายของการสอนแต่ละบท หรือแต่ละหน่วยการเรียนของรายวิชานั้น ซึ่งอาจเป็นจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม หรือกลุ่มของพฤติกรรมก็ได้ จุดมุ่งหมายของการทดสอบแบบนี้ จึงเป็นการตรวจสอบดู

ว่าใครเรียนได้ถึงเกณฑ์ และใครยังเรียนไม่ถึงเกณฑ์ ควรได้รับการปรับปรุงแก้ไข เช่น อาจให้มีการเรียนซ่อมเสริม เป็นต้น

บุญเชิด ภิญญอนันตพงษ์ (2525: 16 – 17) ได้กล่าวถึง ประเภทของแบบทดสอบ วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. แบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้น เป็นแบบทดสอบที่ครูประจำวิชาสร้างขึ้นมาใช้ ประเมินผลเฉพาะครั้งๆ ไป เช่น การสอบเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน การสอบ เพื่อตัดสินผลได้หรือตก เฉพาะเนื้อหาที่สอบ

2. แบบทดสอบมาตรฐาน เป็นแบบทดสอบที่สร้างขึ้นมาอย่างถูกหลักเกณฑ์ โดยผู้เชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหาวิชาและด้านวัดผล มีการทดลองวิเคราะห์คุณภาพ และปรับปรุงกันมา เป็นขั้นๆ หลายครั้ง จนแน่ใจว่า แบบทดสอบมีคุณภาพ แบบทดสอบมาตรฐาน ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 2 ประการ คือ

2.1 ตัวข้อสอบมีคุณภาพสูง และจัดพิมพ์รูปเล่มเป็นอย่างดี

2.2 คู่มือการใช้แบบทดสอบ เพื่อให้สามารถปฏิบัติเกี่ยวกับการสอบได้อย่างถูกต้องตามจุดประสงค์ รายละเอียดของคู่มือจะประกอบด้วยส่วนสำคัญ 6 ประการ คือ

2.2.1 ระบุจุดประสงค์ของแบบทดสอบใช้วัดสมรรถภาพใด ใช้กับเด็ก ระดับไหน และมีลักษณะข้อสอบอย่างไร

2.2.2 ระบุคุณภาพรายข้อ และทั้งฉบับ บอกที่มาของการตรวจสอบคุณภาพว่า ทดลองกับกลุ่มตัวอย่างกลุ่มใด กี่ครั้ง และทำการปรับปรุงอย่างไร

2.2.3 ระบุวิธีดำเนินการสอบอย่างละเอียด ทั้งการเตรียมตัวก่อนสอบ ขณะกำลังสอบ และหลังสอบ

2.2.4 ระบุวิธีตรวจให้คะแนน และมีค่าเฉลย

2.2.5 ระบุวิธีการแปลความหมายคะแนน เพื่อให้การแปลความหมายมีมาตรฐานเดียวกันหมด จะต้องสร้างตารางคะแนนเกณฑ์ปกติ

2.2.6 ระบุวิธีการนำผลไปใช้

ส่วนประกอบทั้ง 6 ประการนี้ จะมีส่วนสำคัญที่สุด 2 ประการ คือ วิธีดำเนินการสอบ และการแปลความหมายคะแนน จะต้องทำอย่างมีมาตรฐานเดียวกัน

เยาวดี วิบูลย์ศรี (2540: 22 – 26) ได้จำแนกประเภทของแบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามมิติต่างๆ ได้หลายมิติ ดังต่อไปนี้

1. จำแนกตามขอบข่ายของเนื้อหาวิชาที่วัด เช่น แบบสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนบางประเภท จะวัดเนื้อหาวิชาทางคณิตศาสตร์ หรือการสะกดคำ ขอบข่ายเนื้อหาวิชาของ

แบบสอบผลสัมฤทธิ์นั้น อาจกำหนดให้กว้าง หรือแคบได้ ตามปกติแล้ว ยังไม่มีมาตรฐานอ้างอิงสากลที่จะนำไปใช้ในการกำหนดเนื้อหาวิชาสำหรับแบบสอบผลสัมฤทธิ์ ผู้ใช้แบบสอบเท่านั้นที่จะต้องกำหนดเนื้อหาวิชาขึ้นเอง โดยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการสอบ ผู้สร้างแบบสอบสามารถที่จะพัฒนาแบบสอบให้มีเนื้อหาได้ตามขอบข่ายที่ต้องการ

2. จำแนกตามลักษณะหน้าที่ทั่วไปของแบบสอบ โดยแบ่งแบบสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนออกได้ 3 ลักษณะ คือ

2.1 แบบสอบเพื่อการสำรวจผลสัมฤทธิ์ เป็นแบบสอบผลสัมฤทธิ์ที่ทำหน้าที่ในการสำรวจความสามารถทั่วไป ของนักเรียน โดยประเมินความรู้ในเนื้อหาวิชาหรือทักษะต่างๆ เพื่อแสดงระดับความสามารถของนักเรียน ดังนั้น แบบสอบเพื่อการสำรวจผลสัมฤทธิ์ จึงมักจะครอบคลุมเนื้อหาทั้งในระดับกว้างและระดับทั่วไป และถือคะแนนรวมที่ได้จากแบบสอบเป็นตัวชี้ถึงระดับความสามารถที่วัดได้

2.2 แบบสอบเพื่อวินิจฉัยผลสัมฤทธิ์ เป็นแบบสอบผลสัมฤทธิ์ที่ทำหน้าที่ในการวินิจฉัยเกี่ยวกับจุดเด่นและจุดด้อยขององค์ประกอบสำคัญทางด้านทักษะต่างๆ ของนักเรียน จึงสามารถแบ่งออกเป็นแบบสอบชุดย่อยๆ ได้อีก นอกจากนั้นคะแนนจากแบบสอบยังแยกตามองค์ประกอบที่สำคัญของแต่ละองค์ประกอบ

2.3 แบบสอบเพื่อวัดความพร้อม เป็นแบบสอบผลสัมฤทธิ์ซึ่งทำหน้าที่ในการวัดทักษะที่จำเป็นสำหรับการเรียนในชั้นที่สูงขึ้น แบบสอบเพื่อวัดความพร้อมใช้สำหรับทำนายการกระทำในอนาคต จึงทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการวัดความถนัดไปในตัวด้วย

3. จำแนกตามคำตอบที่ใช้ โดยทั่วไปแล้ว แบบสอบผลสัมฤทธิ์ส่วนใหญ่ที่ใช้กันมักจะเป็นแบบสอบประเภทข้อเขียน และที่ใช้กันค่อนข้างมากได้แก่ แบบสอบภาคปฏิบัติ ซึ่งเป็นแบบสอบที่ต้องการให้นักเรียน หรือผู้เข้าสอบได้สาธิตทักษะของตนเอง

นอกจากนี้ มัทชนัน ภูภาคาร (2546: 40 – 44) กล่าวว่า ประเภทของการวัดผล การศึกษามีมากมายหลายชนิด แตกต่างกันไป แล้วแต่หลักเกณฑ์ที่จะใช้ในการพิจารณา ซึ่งสามารถจำแนกได้ ดังนี้

1. จำแนกตามลำดับก่อนและหลังการสอน แบ่งได้ 2 ประเภท คือ

1.1 การวัดผลโดยการใช้แบบทดสอบก่อนสอน เป็นการวัดผลความรู้เดิมก่อนทำการสอน

1.2 การวัดผล โดยการใช้แบบทดสอบหลังสอน เป็นการวัดผลความรู้หลังจากที่ได้ทำการสอนไปแล้ว โดยใช้แบบทดสอบชุดเดิมหรือแบบทดสอบคู่ขนาน ซึ่งผลของการวัดที่ได้นั้น การวัดผลหลังสอนจะต้องได้ผลที่สูงกว่าก่อนสอน จึงจะเป็นการแสดงว่า การสอน

นั้นได้ผล

2. จำแนกตามวัตถุประสงค์ของการวัด แบ่งได้ 2 ประเภท คือ

2.1 การวัดผลโดยใช้แบบทดสอบย่อย เป็นการวัดผลระหว่างทำการสอนในแต่ละวิชา โดยจะทำการวัดผลหลังจากจบการเรียนในแต่ละหน่วยการสอน เพื่อวัดระดับความรู้และค้นหาบางจุดที่นักเรียนไม่สามารถเรียนให้รอบรู้ได้ เพื่อนำไปปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น

2.2 การวัดผลโดยใช้แบบทดสอบรวม เป็นการวัดผลการเรียนรู้ครั้งละหลายๆ หน่วยการสอน หรือสิ้นสุดการเรียนการสอนวิชานั้นแล้ว เพื่อเป็นข้อมูล สำหรับการตัดสินใจตัดสินความสามารถ ของผู้เรียนในวิชานั้นๆ

3. จำแนกตามการตรวจให้คะแนน แบ่งได้ 2 ประเภท คือ

3.1 การวัดผลโดยการใช้แบบทดสอบแบบอัตนัย เป็นการวัดผลการใช้ความสามารถในการใช้ภาษา ใช้ความคิด การแสดงออกทางอารมณ์ ทักษะคติและอื่นๆ ให้ออกมาภายในระยะเวลาที่กำหนด ซึ่งการตรวจให้คะแนนของผู้ตรวจแต่ละคน จะได้ไม่ตรงกัน ด้วยสาเหตุที่มีความคิดเห็น หรือการตัดสินใจของผู้ตรวจเข้ามามีส่วนร่วมด้วย

3.2 การวัดผล โดยการใช้แบบทดสอบแบบปรนัย เป็นการวัดผลที่กำหนดคำตอบออกมาให้เลือก หรือกำหนดขอบเขตของคำถามมาให้ตอบสั้นๆ เช่น ให้เลือกตอบทางใดทางหนึ่ง ถูกหรือผิด จริงหรือไม่จริง ใช่หรือไม่ใช่ หรือให้เลือกคำตอบที่ถูกที่สุดมาตอบ หรือให้จับคู่คำตอบกับคำถามที่มีความสัมพันธ์กัน หรือให้เติมคำตอบข้อความสั้นๆ ลงในช่องว่างให้สมบูรณ์ เป็นต้น ซึ่งการตรวจให้คะแนนของผู้ตรวจแต่ละคนจะตรงกัน

4. จำแนกตามลักษณะการแปลความหมายของคะแนน แบ่งได้ 2 ประเภท คือ

4.1 การวัดผลโดยใช้แบบทดสอบแบบอิงกลุ่ม เป็นการวัดผลในลักษณะการนำคะแนนมาเปรียบเทียบกันในกลุ่มว่า อยู่ ณ ตำแหน่งใด เมื่อเทียบกับคนอื่นๆ โดยใช้แบบทดสอบชนิดเดียวกัน

4.2 การวัดผลโดยใช้แบบทดสอบแบบอิงเกณฑ์ เป็นการวัดผล โดยใช้หลักเกณฑ์ภายนอกมาเป็นจุดเปรียบเทียบ คือ เป็นการวัดในลักษณะของการนำคะแนนไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด โดยไม่สนใจกับคะแนนของคนอื่นๆ

5. จำแนกตามจำนวนผู้เข้าสอบ แบ่งได้ 2 ประเภท คือ

5.1 การวัดผลโดยใช้แบบทดสอบรายบุคคล เป็นการวัดผลในลักษณะตัวต่อตัว คือ มีครู 1 คน ทำการวัดผลนักเรียนทีละคน อาจจะเป็นการสอบสัมภาษณ์ หรือสอบปากเปล่า

5.2 การวัดผลโดยใช้แบบทดสอบรายกลุ่ม เป็นการวัดผลในลักษณะที่ใช้กันในปัจจุบัน คือ มีครู 1 คน ทำการวัดผลนักเรียนหลายๆ คน

6. จำแนกตามเวลาที่ใช้ แบ่งได้ 2 ประเภท คือ

6.1 การวัดผลโดยใช้แบบทดสอบแบบใช้ความเร็ว เป็นการวัดผลที่กำหนดเวลาให้ทำน้อยมาก และมีจำนวนข้อมากขึ้น แต่มักจะเป็นข้อที่ง่ายๆ เนื่องจากต้องการความเร็วในการทำ

6.2 การวัดผล โดยใช้แบบทดสอบแบบให้เวลาเต็มที่ เป็นการวัดผลที่ไม่กำหนดเวลา ผู้สอบสามารถทำจนกระทั่งคิดว่า ไม่สามารถจะทำต่อไปได้อีกแล้ว ซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงระดับความสามารถสูงสุดของบุคคลนั้น

7. จำแนกตามรูปแบบของข้อสอบ แบ่งได้ 2 ประเภท คือ

7.1 การวัดผลโดยใช้แบบทดสอบที่ให้เขียนตอบเอง เป็นการวัดผลที่ประกอบด้วยข้อสอบเติมคำ บรรยาย ความเรียง

7.2 การวัดผลโดยใช้แบบทดสอบที่มีคำตอบให้เลือก เป็นการวัดผลที่ประกอบด้วยข้อสอบถูก ผิด จับคู่ เลือกตอบ

8. จำแนกตามลักษณะการตอบ แบ่งได้ 3 ประเภท คือ

8.1 การวัดผลโดยใช้แบบทดสอบแบบปฏิบัติ เป็นการวัดผลภาคปฏิบัติทั้งหลาย เช่น วิชาพลศึกษา การฝีมือ การแสดงละคร เป็นต้น

8.2 การวัดผลโดยใช้แบบทดสอบปากเปล่า เป็นการวัดผลรายบุคคล เช่น การสอบสัมภาษณ์ การสอบอ่าน การสอบฟังเสียง เป็นต้น

8.3 การวัดผลโดยใช้แบบทดสอบแบบเขียนตอบ เป็นรูปแบบที่พัฒนามาจากการสอบปากเปล่า โดยวัดผลเป็นกลุ่มให้เขียนตอบ จะใช้เวลาสอบน้อยลง

9. จำแนกตามลักษณะการใช้ประโยชน์ แบ่งได้ 4 ประเภท คือ

9.1 การวัดผลโดยใช้แบบทดสอบเพื่อจัดอันดับ เป็นการวัดผล เพื่อดูระดับความรู้ความสามารถของแต่ละบุคคลว่าอยู่ตำแหน่งใด เพื่อประโยชน์ในการจำแนกแยกประเภทแยกกลุ่ม ตามความสามารถนั้นๆ

9.2 การวัดผลโดยใช้แบบทดสอบเพื่อวินิจฉัย เป็นการวัดผลเพื่อค้นหาความบกพร่องของนักเรียน เพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงการเรียนการสอน

9.3 การวัดผลโดยใช้แบบทดสอบเพื่อพยากรณ์ เป็นการวัดผลเพื่อทำนายหรือคาดคะเน ความรู้ ความสามารถ ความสำเร็จในอนาคต เพื่อประโยชน์ในการแนะแนววิชาเลือกวิชาชีพนายกในภาคหน้า

9.4 การวัดผลโดยใช้แบบทดสอบเพื่อคัดเลือก เป็นการวัดผล เพื่อดูระดับความรู้ ความสามารถที่สูงๆ เพื่อประโยชน์ในการคัดเลือกบุคคลที่มีคุณภาพในการเข้าเรียน หรือเข้าทำงาน

10. จำแนกตามกระบวนการในการสร้าง แบ่งได้ 2 ประเภท คือ

10.1 การวัดผลโดยใช้แบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้นเอง เป็นแบบทดสอบที่สร้างขึ้นเฉพาะคราว เพื่อใช้ทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

10.2 การวัดผลโดยใช้แบบทดสอบมาตรฐาน เป็นแบบทดสอบที่สร้างขึ้นด้วยกระบวนการที่มีการนำไปทดลองสอบหลายครั้ง แล้วนำผลมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติ แล้วปรับปรุงให้มีคุณภาพดี มีความเป็นมาตรฐาน

11. จำแนกตามจุดมุ่งหมายของผลการวัด แบ่งได้ 3 ประเภท คือ

11.1 การวัดผลโดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ เป็นแบบทดสอบที่มุ่งวัดพฤติกรรม และประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียน

11.2 การวัดผลโดยใช้แบบทดสอบวัดความถนัด เป็นแบบทดสอบที่มุ่งวัดสมรรถภาพพื้นฐาน อันเป็นความสามารถทางสติปัญญาของบุคคล

11.3 การวัดผลโดยใช้แบบทดสอบวัดบุคลิกภาพ เป็นแบบทดสอบที่มุ่งวัดคุณลักษณะเฉพาะตัวของบุคคล ซึ่งเป็นผลรวมมาจากความรู้ ความคิด อารมณ์ การปรับตัว ความสนใจ และทัศนคติ

12. จำแนกตามสมรรถภาพที่จะวัด แบ่งได้ 6 ประเภท คือ

12.1 การวัดผลโดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ เป็นแบบทดสอบที่ใช้วัดความเจริญงอกงามของความรู้ในการเรียน

12.2 การวัดผลโดยใช้แบบทดสอบวัดเชาวน์ปัญญา เป็นแบบทดสอบที่ใช้วัดสมรรถภาพสมองด้านต่างๆ

12.3 การวัดผลโดยใช้แบบทดสอบวัดความถนัด เป็นแบบทดสอบที่ใช้วัดความถนัดทางด้านวิชาการต่างๆ หรือความถนัดพิเศษ ความถนัดเฉพาะของบุคคล

12.4 การวัดผลโดยใช้แบบทดสอบวัดบุคลิกภาพ เป็นแบบทดสอบที่ใช้วัดคุณลักษณะเฉพาะตัวของบุคคล

12.5 การวัดผลโดยใช้แบบทดสอบวัดเจตคติ เป็นแบบทดสอบที่ใช้วัดทัศนคติทางสังคม เชื้อชาติ การเมือง ศีลธรรม หรือศาสนา

12.6 การวัดผลโดยใช้แบบทดสอบวัดความสนใจ เป็นแบบทดสอบที่ใช้วัดความสนใจในเรื่องต่างๆ ของบุคคล เช่น ความสนใจในอาชีพประมง

จากข้อความข้างต้นจึงสรุปได้ว่า แบบทดสอบที่ใช้ในปัจจุบันมีมากมายหลายชนิด แต่ละชนิดก็มีจุดมุ่งหมายในการทดสอบแตกต่างกัน ดังนั้น ในการนำแบบทดสอบไปใช้ต้องระมัดระวังว่า เลือกใช้แบบทดสอบได้ถูกต้องเหมาะสมกับสิ่งที่เราต้องการหรือไม่ การจำแนกประเภทของแบบทดสอบ จึงช่วยให้สามารถเข้าใจและเลือกใช้แบบทดสอบได้ถูกต้องยิ่งขึ้น

3.4 ขั้นตอนการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

พิตร ทองชั้น (2524: 60 – 61) ได้กล่าวถึง กระบวนการในการสร้างแบบทดสอบว่า การสร้างแบบทดสอบ จะต้องมีการวางแผนในการสร้างอย่างมีขั้นตอน เพื่อช่วยให้การสร้างแบบทดสอบมีประสิทธิภาพ โดยมีลำดับขั้นตอนในการวางแผน ดังนี้

1. กำหนดจุดมุ่งหมาย โดยต้องกำหนดให้ชัดเจนและแน่นอนในเรื่องใด อย่างไร เช่น สร้างแบบทดสอบในเรื่องใด และมีการกำหนดน้ำหนักคะแนน และควรทราบกลุ่มนักเรียนที่จะทดสอบว่าเก่ง – อ่อนเพียงใด เพื่อจะได้ใช้เป็นเกณฑ์ในการสร้างข้อสอบให้เหมาะสมกับความสามารถของนักเรียน และควรมีการกำหนดเวลาในการสอบให้พอเหมาะกับกลุ่มสอบ

2. ขั้นเตรียม เช่น เตรียมหลักสูตร เนื้อหาวิชาตลอดจนตำราหนังสือแบบเรียน รวมถึงต้องมีการวิเคราะห์หลักสูตร และอุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้การทำแบบทดสอบ เช่น กระดาษคำตอบ และครูผู้สอนต้องเลือกแบบและชนิดของข้อทดสอบ เช่น จะใช้แบบเลือกตอบ แบบเรียงความ หรือแบบผสม

3. ขั้นลงมือปฏิบัติ ได้แก่ ขั้นลงมือปฏิบัติการเขียนข้อสอบตามที่กำหนดไว้ สิ่งที่ต้องยึดถือคือ หลักและวิธีการสร้างแบบทดสอบที่ดี ถ้าเกิดข้อสอบข้อใดเกิดปัญหา ควรมีการพูดคุยกับเพื่อนครู หรือผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดผล ทางด้านเนื้อหาวิชานั้นๆ

4. ขั้นตรวจสอบ ควรมีการตรวจตราข้อสอบว่ามีข้อบกพร่อง ดี – ไม่ดีอย่างไร โดยนำมาเปรียบเทียบกับผลการวิเคราะห์ข้อสอบหลังจากที่ได้ทดสอบกับนักเรียนแล้ว

5. ขั้นจัดพิมพ์ สิ่งที่ต้องคำนึง ได้แก่ รูปเล่มต้องจัดให้เรียบร้อย พิมพ์ให้สะอาด ตัวอักษรไม่ผิดพลาด คำชี้แจงในข้อสอบต้องชัดเจน และต้องมีรายละเอียดเกี่ยวกับจำนวนข้อสอบ เวลา คะแนนเต็ม

นอกจากนี้ บุญเชิด ภิญญอนันตพงษ์ (2525: 22 – 29) ได้กล่าวถึงกระบวนการสร้างแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ว่า มีขั้นตอนที่สำคัญ 4 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นวางแผนการสร้างแบบทดสอบ การวางแผนสร้างแบบทดสอบต้องพิจารณาถึงสิ่งสำคัญ 2 ประการ คือ

1.1 จุดประสงค์ของการนำแบบทดสอบไปใช้ หลักการสำคัญ คือ การนำแบบทดสอบไปใช้จะต้องสัมพันธ์อยู่กับการสอน เช่น สอบเพื่อตรวจสอบความรู้เดิม สอบก่อนทำ

การสอน การสอบเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน และวินิจฉัยข้อบกพร่องของข้อสอบในระหว่างการดำเนินการสอน และการสอบเพื่อสรุปผลการเรียน ดังนั้น จุดประสงค์ของการนำแบบทดสอบไปใช้ จึงแบ่งได้เป็น 4 จุดประสงค์ คือ

1.1.1 ใช้ตรวจสอบความรู้เดิม ก่อนที่จะเริ่มต้นการสอน เพื่อพิจารณาว่า ถ้านักเรียนยังขาดความรู้พื้นฐาน ก็จำเป็นต้องทำการสอนเสริมเสียก่อน แต่ถ้านักเรียนมีความรู้พื้นฐานเพียงพอ ก็พิจารณาต่อไปว่า นักเรียนมีระดับความสามารถสูงต่ำเพียงใด เพื่อจัดกลุ่มการเรียนและเลือกวิธีการสอนให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียน

1.1.2 ใช้ตรวจสอบความก้าวหน้า และปรับปรุงการเรียนการสอน โดยจะทำการสอบในระหว่างดำเนินการสอนเป็นระยะๆ

1.1.3 ใช้วินิจฉัยผู้เรียน เพื่อหาสาเหตุข้อบกพร่องของผู้เรียนเป็นรายบุคคล

1.1.4 ใช้สรุปผลการเรียน เพื่อตัดสินผลการเรียนว่านักเรียนควรได้เกรดอะไร สอบผ่านหรือไม่ผ่านเกณฑ์ที่กำหนด

1.2 เนื้อหาวิชาและพฤติกรรมที่ต้องการจะวัด ซึ่งได้มาจากการวิเคราะห์หลักสูตร ซึ่งเป็นกระบวนการในการจำแนกแยกแยะว่าวิชานั้นๆ มีหัวข้อเนื้อหาสาระที่สำคัญอะไรบ้าง มีจุดประสงค์ที่จะก่อให้เกิดพฤติกรรมอะไรบ้าง ซึ่งประกอบด้วยการวิเคราะห์ 2 อย่าง คือ

1.2.1 การวิเคราะห์เนื้อหาวิชา ซึ่งต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ คือความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันของเนื้อหา ความยากง่ายของเนื้อหา ขนาดความยาวของเนื้อหา เวลาที่ใช้สอน

1.2.2 การวิเคราะห์จุดประสงค์ เป็นการจำแนกและจัดหมวดหมู่พฤติกรรมที่ต้องการปลูกฝัง หรือต้องการให้เกิดขึ้นกับนักเรียน โดยใช้เนื้อหาวิชาเป็นสื่อ นำ การวิเคราะห์จุดประสงค์ ซึ่งควรดำเนินการดังนี้ รวบรวมจุดประสงค์ของเนื้อหาวิชาทั้งหมด จากหลักสูตร และคู่มือครู หลังจากนั้น จึงเขียนพฤติกรรมที่สำคัญของแต่ละจุดประสงค์ทั้งหมด และนิยามความหมายของพฤติกรรมดังกล่าว

การสร้างตารางวิเคราะห์หลักสูตร หรือตารางลักษณะเฉพาะ เป็นตารางสองมิติ มิติที่หนึ่ง เป็นจุดประสงค์การสอน ซึ่งประกอบด้วยพฤติกรรมด้านต่างๆ และมิติที่สอง เป็นหัวข้อเนื้อหา ในแต่ละหัวข้อเนื้อหาและพฤติกรรม จะกำหนดคะแนนน้ำหนักความสำคัญไว้ ซึ่งคะแนนน้ำหนักความสำคัญนี้ จะนำมาใช้ในการเขียนข้อสอบว่า ต้องเขียนข้อสอบวัดพฤติกรรมในหัวข้อเนื้อหาใดมากน้อยเพียงใด

วิธีกำหนดน้ำหนักความสำคัญ และจำนวนข้อสอบทำได้ ดังนี้

1. กำหนดน้ำหนักความสำคัญของแต่ละหัวข้อเนื้อหา โดยพิจารณาจากเวลาที่ใช้สอนในแต่ละหัวข้อเนื้อหา

2. กำหนดน้ำหนักความสำคัญของแต่ละพฤติกรรม โดยพิจารณาจากความสำคัญของจุดประสงค์ที่ใช้สอน

3. กำหนดจำนวนข้อที่จะใช้สอบทั้งหมด โดยพิจารณาจากจุดประสงค์ของการนำแบบทดสอบไปใช้

4. คำนวณจำนวนข้อสอบในแต่ละหัวข้อเนื้อหา โดยคิดจากน้ำหนักความสำคัญ

5. คำนวณจำนวนข้อสอบในแต่ละหัวข้อเป็นรายพฤติกรรม โดยคิดจากน้ำหนักความสำคัญของแต่ละพฤติกรรม

2. ขั้นตอนเตรียมงานและเขียนข้อสอบ ควรคำนึงถึงสิ่งต่างๆ ดังนี้

2.1 เตรียมแบบทดสอบฉบับยกร่าง โดยเขียนจากตารางวิเคราะห์หลักสูตร แล้วนำมาพิจารณาปรับปรุงแก้ไข การเขียนข้อสอบต้องเลือกชนิดข้อสอบ และรูปแบบคำถามให้เหมาะสมและควรเขียนข้อสอบให้มากกว่าข้อสอบที่ต้องการจริง โดยเผื่อไว้ประมาณ 25 – 50%

2.2 ควรเขียนข้อสอบให้ยากพอเหมาะ ข้อสอบถูกผิดควรมีคนตอบถูก 75% ข้อสอบเลือกตอบ 5 ตัวเลือกควรมีคนตอบถูก 60% ข้อสอบเติมคำควรมีคนตอบถูก 50%

2.3 เมื่อเขียนข้อสอบเสร็จแล้ว ควรนำกลับมาพิจารณาข้อบกพร่องต่างๆ เช่น คำถามต้องไม่กำกวม ไม่คลุมเครือ ไม่ผิดหลักภาษา ไม่ยากและซับซ้อนเกินไป

2.4 ควรเขียนข้อสอบให้เนื้อหาบังคับคำตอบ มากกว่าใช้ฟอร์มข้อความบังคับตอบ เช่น การใช้คำว่า อาจจะ บางที จะมีโอกาสเป็นคำตอบถูกมากกว่าผิด

2.5 ควรจัดข้อสอบให้เป็นหมวดหมู่ตามประเภทของข้อสอบ

2.6 ควรสร้างข้อสอบแบบระดมพลังมากกว่าแบบเร่งรีบ

2.7 อย่าจัดข้อสอบให้มีข้อถูกเรียงกันอย่างเป็นระบบ

2.8 ควรออกแบบข้อสอบให้มีวิธีตอบที่สะดวกและง่ายต่อการตรวจให้คะแนน

2.9 ควรเขียนคำสั่งหรือคำชี้แจงให้ละเอียด และชัดเจน

2.10 ควรระลึกอยู่เสมอว่า พฤติกรรมทุกพฤติกรรม ไม่สามารถวัดด้วยข้อสอบเพียงข้อเดียว หรือฟอร์มเดียว

2.11 หลีกเลี่ยงข้อสอบแบบถูกผิด เพราะมีโอกาสเดาตอบถูกได้ง่าย

3. ขั้นตอนทดลองสอบ เมื่อเขียนข้อสอบและจัดพิมพ์เรียบร้อยแล้วก็นำไปทดลองสอบเพื่อนำผลมาแก้ไขปรับปรุงข้อสอบซึ่งมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

3.1 กำหนดกลุ่มตัวอย่างนักเรียนที่จะนำไปทดลองสอบให้นักเรียนทุกคนเก่งกลาง และอ่อนคนละกันไป

3.2 กำหนดเวลาที่ใช้สอบให้เหมาะสมกับจำนวนข้อสอบ สำหรับแบบทดสอบที่สร้างขึ้นครั้งแรกจะพิจารณาเวลาที่ใช้ทำข้อสอบ จากเวลาที่นักเรียน 90% ทำแบบทดสอบเสร็จเป็น การหมดเวลาสอบ

3.3 การคุมสอบต้องพยายามจูงใจให้นักเรียนมีสมาธิ และพยายามทำแบบทดสอบ อย่างเต็มความสามารถ เพราะถ้านักเรียนรู้ว่าการทดลองสอบนี้ จะไม่มีผลต่อการสอบได้ สอบตก อาจทำให้นักเรียนตอบแบบทดสอบอย่างขอไปที ซึ่งจะส่งผลต่อคะแนนที่จะนำมา ประเมินผล ข้อสอบได้

3.4 ครูต้องเตรียมตัวล่วงหน้าในการคุมสอบ อย่าให้มีสิ่งผิดพลาดใดๆ เกิดขึ้น และการคุมสอบ ครูควรวางท่าทางให้มีความเป็นกันเองให้มากที่สุด

3.5 สถานการณ์ทดสอบ ต้องทำให้เหมาะสมที่สุด ห้องสอบต้องปราศจากเสียงรบกวนใดทั้งสิ้น ต้องมีแสงสว่างเพียงพอ อากาศถ่ายเทสะดวก ที่นั่งสอบเหมาะสม

4. ชั้นประเมินผลแบบทดสอบ เป็นการตรวจสอบแบบทดสอบมีคุณภาพหรือไม่ โดยพิจารณาตามคุณลักษณะที่ดีของแบบทดสอบ 10 ประการ คือ

4.1 ความแม่นยำ หมายถึง แบบทดสอบสามารถวัดพฤติกรรมได้ตรงตาม ที่ระบุไว้ในจุดประสงค์ และตามที่ทำการสอนจริง

4.2 ความเชื่อมั่น หมายถึง แบบทดสอบให้ผลการสอบสอดคล้องตรงกัน ทุกครั้ง

4.3 อำนาจจำแนก หมายถึง ข้อสอบที่แบ่งแยกคนเก่งอ่อนออกจากกันได้ กล่าวคือ คนเก่งจะตอบถูก คนอ่อนจะตอบผิด

4.4 ความยากง่าย หมายถึง จำนวนเปอร์เซ็นต์ผู้ตอบถูก โดยทั่วไปแล้ว ความยากง่ายที่เหมาะสมจะมีคนครึ่งหนึ่งตอบถูก

4.5 ความเป็นปรนัย หมายถึง ข้อสอบที่มีคำถามชัดเจนและการให้คะแนน ชัดเจน

4.6 ความเฉพาะเจาะจง หมายถึง คนที่มีความสามารถเฉพาะเรื่องนั้น จะตอบข้อสอบข้อนั้นถูก แต่ถ้ามีความสามารถทั่วไปจะตอบข้อสอบไม่ถูก

4.7 ประสิทธิภาพ หมายถึง แบบทดสอบที่ใช้เวลานั้นประหยัดเวลาการสร้าง การดำเนินการสอบ การตรวจให้คะแนน แต่ให้ผลการสอบถูกต้อง

4.8 ความสมดุล หมายถึง แบบทดสอบสามารถวัดได้ครอบคลุม ตาม จุดประสงค์และเนื้อหา มีสัดส่วนจำนวนข้อสอดคล้องตามตารางวิเคราะห์หลักสูตร

4.9 ความยุติธรรม หมายถึง แบบทดสอบมีความชัดเจนไม่คลุมเครือ และเปิดโอกาสให้ทุกคนมีโอกาสที่จะตอบถูกได้เท่ากัน

4.10 ความเหมาะสมของเวลา หมายถึง แบบทดสอบกำหนดเวลาให้เพียงพอในการตอบข้อสอบจนเสร็จ

จากข้อความที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า กระบวนการสร้างแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ มีขั้นตอนสำคัญ คือ ขั้ววางแผน ขั้วเตรียม ขั้วทดลองสอบ และขั้วประเมินผลแบบทดสอบ กระบวนการนี้จะทำติดต่อกันไปเรื่อยๆ จนกว่าจะได้คุณภาพแบบทดสอบตามที่ต้องการ การวางแผนสร้างแบบทดสอบนับว่า เป็นขั้นสำคัญมาก เพราะจะเป็นตัวกำหนดการเขียนข้อสอบให้ถูกต้องตั้งแต่แรก ดังนั้น ตารางวิเคราะห์หลักสูตร จึงเป็นส่วนสำคัญที่จะต้องสร้างขึ้นก่อนที่จะทำการสร้างแบบทดสอบทุกครั้ง

3.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

วันเพ็ญ สุภิกิต (2528: 63) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบความเข้าใจในการอ่านและทัศนคติต่อภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยวิธีอ่านแล้วเขียนลำดับเรื่องราวด้วยวิธีอ่านและทำแบบฝึกหัด ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนโดยวิธีอ่านแล้วเขียนลำดับเรื่องราวมีความเข้าใจในการอ่านสูงกว่านักเรียนที่เรียนโดยวิธีอ่านแล้ว ทำแบบฝึกหัดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับที่ .01

สายสุนีย์ สกุลแก้ว (2534: บทคัดย่อ) ได้พัฒนาชุดฝึกทักษะการอ่าน เพื่อจับใจความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีจุดมุ่งหมาย เพื่อสร้างชุดฝึกทักษะการอ่านภาษาไทย เพื่อจับใจความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นชุดฝึกทักษะด้วยตนเอง กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดมหาบุศย์ (พิทักษ์ถาวรคุณ) กรุงเทพมหานคร จำนวน 105 คน ผลการวิจัยพบว่า หลังจากที่นักเรียนฝึกทักษะการอ่านจากชุดฝึกทักษะการอ่านภาษาไทยเพื่อจับใจความสูงกว่าคะแนนทดสอบก่อนการฝึก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ลัดดา ไชว์พันธุ์ (2542) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยด้านการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่สอนด้วยวิธีทางกระบวนการวิทยาศาสตร์กับวิธีการสอนตามคู่มือครู ผลการวิจัยพบว่า ระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย ด้านการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่สอนด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ อยู่ในระดับปานกลาง และผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนที่สอนด้วยวิธีสอนตามคู่มือครูอยู่ในระดับผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำ ที่กำหนด ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยด้านการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่าง

มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ฉันทนา การสะอาด (2547: บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง การสร้างแบบฝึกทักษะ การอ่านเชิงวิเคราะห์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัย มหาสารคาม โดยใช้แผนการสอนอ่านเชิงวิเคราะห์จำนวน 1 ชุด ชุดการสอนให้ความรู้เกี่ยวกับ ข้อปฏิบัติในการอ่านเชิงวิเคราะห์จำนวน 1 ชุด แบบฝึกทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ จำนวน 6 ชุด และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ผู้ศึกษาค้นคว้าสร้างขึ้น จำนวน 1 ฉบับ ผลการศึกษา ค้นคว้าพบว่า แบบฝึกทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่สร้างขึ้น มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 และนักเรียนที่เรียนด้วยแบบฝึกทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ มี ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มขึ้นกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ชวลีพร ฤทธิเดช (2547: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียน เรื่อง ชนิดของคำในภาษาไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่จัดการเรียนรู้ โดยใช้ และไม่ใช้แผนที่ความคิด (Mind Mapping) พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนกับ หลังเรียน ของกลุ่มทดลองที่จัดการเรียนรู้โดยใช้แผนที่ความคิด มีความแตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนกับหลังเรียนของกลุ่มควบคุม ที่จัดการเรียนรู้โดยไม่ใช้ แผนที่ความคิด มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ระดับของค่าเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องชนิดของคำในภาษาไทยที่จัดการเรียนรู้ โดย ใช้แผนที่ความคิดของกลุ่มทดลองอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.17 และกลุ่ม ควบคุมอยู่ในระดับน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.24

นพนภา อีอกดั่ง (2547: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ ทาง การเรียน เรื่อง คำและหน้าที่ของคำในภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับ การสอนโดยการเรียนแบบร่วมมือกันเทคนิค STAD กับการสอนแบบปกติ มีวัตถุประสงค์ เพื่อ เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการสอน โดย การเรียนแบบร่วมมือกันเทคนิค STAD ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิตกวิทยา อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม จำนวน 48 คน ผลจากการศึกษา พบว่า

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องคำและหน้าที่ของคำในภาษาไทยของนักเรียน ที่ได้รับการสอนโดยการเรียนแบบร่วมมือกันเทคนิค STAD กับนักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยกลุ่มที่ได้รับการสอนโดยการเรียนแบบ ร่วมมือกันเทคนิค STAD สูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการสอนแบบปกติ

ปัทมา ไตรคุป (2547: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย เรื่อง การเขียนสะกดคำ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่สอนโดยนำความรู้ทางคติชนมาเป็นเครื่องมือในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกับวิธีสอนตามคู่มือครู และศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการสอน โดยนำความรู้ทางคติชนมาเป็นเครื่องมือในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน กลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสารสิทธิ์พิทยาลัย อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี จำนวน 80 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ t-test แบบอิสระ เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์และความคงทนทางการเรียนภาษาไทย และใช้วิธีหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการวิเคราะห์ความคิดเห็นของนักเรียน พบว่า

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย เรื่อง การเขียนสะกดคำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มที่สอนโดยนำความรู้ทางคติชนมาเป็นเครื่องมือ สูงกว่ากลุ่มที่สอนตามคู่มือครู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ความคงทนทางการเรียนภาษาไทย เรื่อง การเขียนสะกดคำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มที่สอนโดยนำความรู้ทางคติชนมาเป็นเครื่องมือในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกับกลุ่มที่สอนตามคู่มือครูไม่แตกต่างกัน

3. ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการสอน โดยนำความรู้ทางคติชนมาเป็นเครื่องมือส่วนใหญ่อยู่ในระดับเห็นด้วย

สุนันท์ กล่อมฤทธิ์ (2547: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชา ท 32101 ภาษาไทย เรื่อง ขุนช้างขุนแผน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียน โดยการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการกับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ เป็นงานวิจัยกึ่งทดลอง มีวัตถุประสงค์ เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนแบบบูรณาการ กลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนเสนา "เสนาประสิทธิ์" อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 60 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ วิชาภาษาไทย แผนการจัดการเรียนรู้แบบปกติวิชาภาษาไทย แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่เรียน โดยการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่เรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ และการจัดการเรียนรู้แบบปกติ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชา ท 32101 ภาษาไทย ไม่แตกต่างกัน และมีความคิดเห็นต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระดับดี

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สรุปได้ว่า การใช้รูปแบบการสอน กลวิธีการคิด กลวิธีการสอน และเนื้อหาการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นนั้นเป็นสิ่งที่สามารถพัฒนาทักษะการอ่าน และการเรียนรู้ของนักเรียนได้สูงขึ้น

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดประชากรและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง
2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนนานาชาติฮาร์โรว์ กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2551 จำนวน 7 ห้องเรียน จำนวนนักเรียน 187 คน

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2551 จำนวน 1 ห้องเรียน นักเรียนจำนวน 25 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) จาก 7 ห้องเรียน สุ่มห้องเรียนมา 1 ห้องเรียน

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. หนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนนานาชาติฮาร์โรว์ กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วยเนื้อหา 8 หน่วย โดยใช้เวลาเรียนหน่วยละ 2 คาบ คือ

- หน่วยที่ 1 ประเพณีเป็ง (ภาคเหนือ)
- หน่วยที่ 2 ประเพณีบุญบั้งไฟ (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)
- หน่วยที่ 3 ประเพณีผีตาโขน (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)
- หน่วยที่ 4 ประเพณีสงกรานต์ (ภาคกลาง)
- หน่วยที่ 5 ประเพณีบวช (ภาคกลาง)
- หน่วยที่ 6 ประเพณีแต่งงาน (ภาคกลาง)
- หน่วยที่ 7 ประเพณีตักบาตรเทโว (ภาคกลาง)
- หน่วยที่ 8 ประเพณีกวนข้าวยากู (ภาคใต้)

2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย
แบบปรนัย 4 ตัวเลือก

3. แบบทดสอบประเมินผลก่อนและหลังการเรียนรู้ด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติม
ทั้ง 8 หน่วย เป็นแบบปรนัย 4 ตัวเลือก

ขั้นตอนในการสร้างและหาคุณภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติม

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและหาคุณภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติมตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาเทคนิค และวิธีการสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม จากเอกสาร และหนังสือต่างๆ
ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เป็นคู่มือในการสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม รวมถึงการประเมินคุณภาพของ
หนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย

2. ศึกษาเกี่ยวกับความหมาย ความสำคัญ และประเภทของประเพณีไทย รวมทั้ง
ประเพณีไทย 4 ภาค ได้แก่ ประเพณียี่เป็ง (ภาคเหนือ) ประเพณีบุญบั้งไฟ (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)
ประเพณีผีตาโขน (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) ประเพณีสงกรานต์ (ภาคกลาง) ประเพณีบวช
(ภาคกลาง) ประเพณีแต่งงาน (ภาคกลาง) ประเพณีตักบาตรเทโว (ภาคกลาง) และประเพณีกวนข้าว
ยาคุ (ภาคใต้) จากเอกสารและหนังสือต่างๆ

3. สร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม ตามหลักเกณฑ์และวิธีการของ บันลือ พฤกษ์วัน โดยมี
หลักเกณฑ์ ดังนี้

3.1 ลักษณะรูปเล่ม ขนาดรูปเล่มใหญ่สุดมีขนาด 10" x 13" และขนาดเล็กสุด
5" x 8" การเย็บเล่ม เข้าปกควรมั่นคงแข็งแรงทนทานต่อการใช้ การจัดหน้าชัดเจน มีช่องว่างดู
สวยงาม ลักษณะตัวอักษรเรียบไม่มีการผิดพลาดในการพิมพ์ตัวอักษร มีภาพประกอบเพื่อดึงดูดใจ
และช่วยสร้างความเข้าใจ

3.2 การวางโครงเรื่อง แต่ละโครงของประเพณีต่างๆ นั้นวางให้สัมพันธ์กับพื้นฐาน
และประสบการณ์ของเด็ก โดยใช้บรรยายโวหารที่มีเนื้อหาสืบเนื่องเป็นเรื่องราวและมีเหตุผลเป็นไป
ตามที่มาและเป็นไปตามความเป็นจริงของประเพณีนั้นๆ มุ่งสอนให้เกิดความรู้สึกนึกคิดไปในตัว ซึ่ง
จะช่วยพัฒนาในด้านความสนใจ และชี้ให้เห็นถึงลักษณะของคุณธรรมทั้งในด้านความรัก ความ
สามัคคี และความเพียรพยายาม

3.3 การใช้ภาษา เหมาะกับวัย เข้าใจง่าย เป็นภาษาที่นิยมใช้ในสังคม

3.4 การจัดภาพ ภาพแสดงอาการเคลื่อนไหว มีชีวิตชีวา การเคลื่อนไหวตรงกับ
ความเป็นจริง ไม่ก่อให้เกิดความเข้าใจผิดได้

4. นำหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่สร้างเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน
เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง เหมาะสมในด้านเนื้อหา ด้านภาษาที่ใช้ ด้านการจัดรูปเล่มและการพิมพ์

ด้านการใช้ภาพประกอบ และด้านคุณค่าและประโยชน์ที่จะได้รับ โดยใช้แบบประเมินคุณภาพหนังสือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แล้วนำไปปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำเพื่อให้ได้หนังสืออ่านเพิ่มเติมที่ถูกต้องเหมาะสม โดยมีรายละเอียด ดังนี้

รายการประเมินคุณภาพหนังสือ	ระดับคะแนนที่ได้				
	5	4	3	2	1
1. ด้านเนื้อหา					
1.1 เนื้อหาเหมาะสมกับวัยและระดับความรู้ของผู้อ่าน					
1.2 การจัดลำดับเนื้อหา มีความเหมาะสมและต่อเนื่อง					
1.3 ความยาวของเนื้อหา มีความเหมาะสม					
1.4 เนื้อหามีส่วนช่วยสอนให้รู้จักและเข้าใจในประเพณีไทยโดยที่เด็กไม่รู้ตัว					
1.5 เนื้อหามีส่วนปลูกฝังให้รักและภูมิใจในประเพณีไทย					
1.6 ผู้อ่านได้รับความรู้เรื่องประเพณีไทย 4 ภาค					
1.7 ผู้อ่านได้รับความเพลิดเพลินจากการอ่าน					
1.8 ผู้อ่านสามารถสรุปเรื่องราวหรือใจความสำคัญของประเพณีไทยแต่ละภาคได้					
2. ด้านภาษาที่ใช้					
2.1 ภาษาที่ใช้ อ่านเข้าใจง่าย					
2.2 ภาษาที่ใช้ มีความเหมาะสมกับระดับความรู้ของผู้อ่าน					
2.3 ภาษาที่ใช้ สื่อความหมายได้ชัดเจน					
2.4 ภาษาที่ใช้ น่าสนใจชวนติดตาม					
3. ด้านการจัดรูปเล่มและการพิมพ์					
3.1 ขนาดและความหนาของหนังสือสามารถจับถือได้สะดวก					
3.2 รูปเล่มภายนอกสวยงามและน่าสนใจ					
3.3 ตัวอักษรที่พิมพ์สวยงาม อ่านง่ายและชัดเจนเหมาะสมกับวัยของผู้อ่าน					
3.4 การจัดวางหน้าหนังสือและขนาดตัวอักษรเหมาะสม					

รายการประเมินคุณภาพหนังสือ	ระดับคะแนนที่ได้				
	5	4	3	2	1
4. ด้านการใช้ภาพประกอบ					
4.1 ภาพประกอบสวยงามและสอดคล้องกับเนื้อหา					
4.2 ภาพประกอบดึงดูดใจให้อยากอ่านเนื้อหา					
4.3 การจัดวางภาพประกอบมีความเหมาะสม					
5. ด้านคุณค่าและประโยชน์ที่ได้รับ					
5.1 ช่วยให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีหนังสืออ่านเพิ่มเติมประเภท ร้อยแก้ว					
5.2 ช่วยให้นักเรียนได้ฝึกทักษะทางภาษาไทยและมีทักษะในการอ่านบท ร้อยแก้ว					
5.3 ช่วยปลูกฝังให้นักเรียนได้เห็นคุณค่าของประเพณีไทย 4 ภาค					
5.5 ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักใช้เวลาว่างในการแสวงหาความรู้จากการอ่าน					
5.6 เป็นแนวทางหรือตัวอย่างให้ครูหรือผู้สนใจในการจัดทำหนังสืออ่าน เพิ่มเติมสำหรับ					
รวม					

แบบประเมินคุณภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติม เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแนวของ ลิเคอร์ท (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2543: 107) มีรายละเอียด ดังนี้

- ระดับคะแนน 5 หมายถึง หนังสือมีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก
- ระดับคะแนน 4 หมายถึง หนังสือมีคุณภาพอยู่ในระดับดี
- ระดับคะแนน 3 หมายถึง หนังสือมีคุณภาพอยู่ในระดับพอใช้
- ระดับคะแนน 2 หมายถึง หนังสือมีคุณภาพอยู่ในระดับควรปรับปรุง
- ระดับคะแนน 1 หมายถึง หนังสือมีคุณภาพอยู่ในระดับใช้ไม่ได้

นำคะแนนที่ได้จากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญมาพิจารณาค่าเฉลี่ยเพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการยอมรับคุณภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติม โดยมีเกณฑ์ ดังนี้

คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 4.51 – 5.00	หมายถึง ผลการประเมินอยู่ในระดับดีมาก
คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 – 4.50	หมายถึง ผลการประเมินอยู่ในระดับดี
คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 2.51 – 3.50	หมายถึง ผลการประเมินอยู่ในระดับปานกลาง
คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 1.51 – 2.50	หมายถึง ผลการประเมินอยู่ในระดับพอใช้
คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 1.00 – 1.50	หมายถึง ผลการประเมินอยู่ในระดับต้องปรับปรุง

เกณฑ์ในการยอมรับว่าหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่สร้างขึ้นมีคุณภาพหรือไม่ ผู้วิจัยได้กำหนดให้ มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.5 ขึ้นไป โดยผู้วิจัยได้ปรับปรุงจากแนวคิดของ ธรรมนูญ นาคหอม (2545: 52)

5. นำหนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย ไปทดลองหาประสิทธิภาพ ตามเกณฑ์ 80/80 กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนนานาชาติฮาร์วีย์ กรุงเทพมหานคร โดยดำเนินการทดลอง ดังนี้

5.1 ขั้นทดลองรายบุคคล ผู้วิจัยนำหนังสืออ่านเพิ่มเติมไปทดลองใช้กับนักเรียน 3 คน ที่ได้มาจากการสุ่มอย่างง่ายจากนักเรียนที่มีผลการเรียนอยู่ในระดับเก่ง ปานกลาง อ่อน อย่างละ 1 คน แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

5.2 ขั้นทดลองกลุ่มเล็ก ผู้วิจัยนำหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่แก้ไขปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียน 9 คน ที่ได้จากการสุ่มนักเรียนเก่ง ปานกลาง อ่อน อย่างละ 3 คน โดยเริ่มจากการทำแบบทดสอบก่อนเรียน ทำแบบฝึกหัดระหว่างเรียนและทำแบบทดสอบหลังเรียน

5.3 ขั้นทดลองภาคสนาม ผู้วิจัยนำหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 25 คน จากนั้นนำผลที่ได้มาหาประสิทธิภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่สร้างขึ้น

ขั้นตอนการสร้างและหาคุณภาพแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติม

1. ศึกษาวิธีการสร้างแบบทดสอบ จากเอกสารคำสอน การสร้างแบบทดสอบของ บุญเชิด ภิญญอนันตพงษ์ (2525)
2. วิเคราะห์เนื้อหาและวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมของบทเรียนที่ใช้ในการทดลอง เพื่อนำมาเขียนแบบทดสอบ
3. สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 50 ข้อ เป็นข้อสอบแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก มีคำตอบที่ถูกต้องเพียงคำตอบเดียว เกณฑ์การให้คะแนนข้อที่ตอบถูกให้ 1 คะแนน ข้อที่ตอบผิด ไม่ตอบ หรือตอบเกิน 1 ตัวเลือก ให้ 0 คะแนน

4. นำแบบทดสอบที่สร้างเสร็จแล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความถูกต้องจากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไข

5. นำแบบทดสอบไปตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ความเหมาะสมของคำถาม และความเหมาะสมทางภาษาที่ใช้เกณฑ์การให้คะแนนโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้องที่มีระดับการประเมิน 3 ระดับ ดังนี้

+1 หมายถึง แน่ใจว่าแบบทดสอบมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าแบบทดสอบมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้หรือไม่

-1 หมายถึง แน่ใจว่าแบบทดสอบไม่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

จากนั้นนำผลการพิจารณาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำไปหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC โดยค่าดัชนีความสอดคล้อง ควรมีค่ามากกว่าหรือเท่ากับ .05 จึงจะถือว่าข้อคำถามนั้นเป็นตัวแทนของลักษณะกลุ่มพฤติกรรมที่วัด

6. นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนนานาชาติศรียาโรวี ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน

7. นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่นักเรียนทำแล้ว มาตรวจให้คะแนนโดยนำข้อมูลที่ได้ไปทำการวิเคราะห์หาค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) แล้วคัดเลือกเฉพาะข้อที่มีความยากง่ายอยู่ระหว่าง .20 – .80 และค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ .20 ขึ้นไป ส่วนข้อที่ไม่ถึงเกณฑ์ให้ตัดออก เลือกรายข้อสอบที่ใช้ได้ พร้อมทั้งหาค่าความเชื่อมั่น ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ โดยใช้สูตร K-R 20 ของ คูเดอร์ ริชาร์ดสัน

8. นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ที่ได้มาใช้เป็นแบบทดสอบก่อนเรียน และแบบทดสอบหลังเรียน เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

ขั้นตอนในการสร้างและหาคุณภาพของแบบฝึกหัดระหว่างเรียนด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติม

1. ศึกษาวิธีการสร้างแบบฝึกหัดระหว่างเรียนด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติม จากหนังสือหลักการวัดและประเมินผลการศึกษาของ บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์ (2525)

2. วิเคราะห์เนื้อหาในแต่ละหน่วยของหนังสืออ่านเพิ่มเติม

3. สร้างแบบฝึกหัดจากเนื้อหาในหนังสืออ่านเพิ่มเติมเป็นแบบปรนัย 4 ตัวเลือก

4. นำแบบฝึกหัดระหว่างเรียนที่สร้างเสร็จแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านสาระวิชาภาษาไทย ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม โดยใช้แบบประเมินที่มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วน

ประมาณค่า 5 ระดับ โดยกำหนดความหมายของคะแนนและเกณฑ์การประเมิน ดังนี้

คะแนน	5	หมายถึง	มีคุณภาพระดับดีมาก
คะแนน	4	หมายถึง	มีคุณภาพระดับดี
คะแนน	3	หมายถึง	มีคุณภาพระดับพอใช้
คะแนน	2	หมายถึง	มีคุณภาพระดับต้องปรับปรุง
คะแนน	1	หมายถึง	มีคุณภาพระดับใช้ไม่ได้

ที่	รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
1	ความสอดคล้องของเนื้อหากับจุดประสงค์					
2	ความถูกต้องของเนื้อหา					
3	เนื้อหามีความต่อเนื่องกัน					
4	ความชัดเจนของการอธิบายเนื้อหา					
5	ภาษาที่ใช้เหมาะสมกับผู้เรียน					
6	ความยากง่ายเหมาะสมกับระดับของผู้เรียน					
7	ความเหมาะสมของจำนวนข้อคำถามในแต่ละหน่วย					
8	ความเหมาะสมของระยะเวลาที่ใช้					
9	ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์					
10	ส่งเสริมการคิดแก้ปัญหาและการนำไปใช้					
รวม						

5. นำผลการประเมินมาพิจารณาค่าเฉลี่ยค่าความสอดคล้อง IOC เพื่อใช้เป็นเกณฑ์การประเมินคุณภาพแบบฝึกหัดระหว่างเรียนด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติม โดยกำหนดเกณฑ์ ดังนี้

คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่	4.51 – 5.00	หมายถึง	คุณภาพดีมาก
คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่	3.51 – 4.50	หมายถึง	คุณภาพดี
คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่	2.51 – 3.50	หมายถึง	คุณภาพพอใช้
คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่	1.51 – 2.50	หมายถึง	ต้องปรับปรุงคุณภาพ
คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่	1.00 – 1.50	หมายถึง	ไม่มีคุณภาพ

เกณฑ์ในการยอมรับว่า หนังสืออ่านเพิ่มเติมที่สร้างขึ้นมีคุณภาพหรือไม่ ผู้วิจัยได้ปรับปรุงเกณฑ์จากแนวคิดของ ธีรญา นาคหอม (2545: 52) โดยกำหนดให้มีค่าเฉลี่ย ตั้งแต่ 3.5 ขึ้นไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยในขั้นตอนการทดลองใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมมีแบบการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ในการทดสอบสมมติฐานมีรูปแบบเป็นกลุ่มเดียวทดสอบก่อนและหลังอ่าน

(Randomized one Group Pretest – posttest Design) (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2543: 60 – 61)

ดัง ตาราง 1

ตาราง 1 แสดงแบบแผนการวิจัยในการทดสอบสมมติฐาน

กลุ่ม	ก่อนอ่าน	ทดลอง	หลังอ่าน
E	T ₁	X	T ₂

เมื่อ	E แทน	กลุ่มตัวอย่าง
	T ₁ แทน	การสอบวัดผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ก่อนอ่าน
	X แทน	การอ่านหนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย
	T ₂ แทน	การสอบวัดผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้หลังอ่าน

การวิจัยในขั้นตอนการทดลองใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม เป็นการวิจัยที่มีรูปแบบการทดลองกลุ่มเดียว ทำการทดลองก่อนอ่านและหลังอ่าน ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. ติดต่อผู้บริหาร โรงเรียนนานาชาติฮาร์โรว์ กรุงเทพมหานคร เพื่อขอความร่วมมือในการวิจัย
2. สุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เป็นกลุ่มทดลองโดยการสุ่มอย่างง่ายมาจำนวน 1 ห้อง จากจำนวนทั้งหมด 5 ห้องเรียน
3. ผู้วิจัย ชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับหนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 25 คน

4. ทำการเก็บข้อมูลก่อนการอ่าน โดยให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์จำนวน 30 ข้อ เพื่อนำคะแนนที่ได้เป็นคะแนนทดสอบก่อนการเรียน

5. ให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างอ่านหนังสืออ่านเพิ่มเติมทั้ง 8 หน่วย โดยเริ่มอ่านจากหนังสืออ่านเพิ่มเติมหน่วยที่ 1 – 8 เมื่อศึกษาสาระในแต่ละหน่วยจบแล้ว ให้นักเรียนทำแบบฝึกหัดระหว่างเรียน

6. หลังจากเรียนด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติม ทั้ง 8 หน่วย จบแล้วให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์หลังการเรียน ซึ่งเป็นชุดเดียวกับแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนการเรียน จำนวน 30 ข้อ

7. นำคะแนนที่ได้จากการทดสอบก่อนอ่าน และหลังอ่านหนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ เพื่อทดสอบสมมติฐานต่อไป

การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. พัฒนาเครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1.1 วิเคราะห์คุณภาพหนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย โดยนำแบบทดสอบไปตรวจความเที่ยงตรงของเนื้อหา ความเหมาะสมของคำถาม และความเหมาะสมของภาษาที่ใช้เกณฑ์การให้คะแนน โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ที่มีระดับการประเมิน 3 ระดับ ดังนี้

+1 หมายถึง แน่ใจว่าแบบทดสอบมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าแบบทดสอบมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้หรือไม่

- 1 หมายถึง แน่ใจว่าแบบทดสอบไม่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

1.2 วิเคราะห์หาค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย

1.3 วิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย โดยใช้สูตร K-R 20

1.4 หาประสิทธิภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติม โดยใช้สูตรเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80 80 ตัวแรก หมายถึง ค่าเฉลี่ยของคะแนนที่นักเรียนทั้งหมดทำแบบฝึกหัดในระหว่างเรียนถูก คิดเป็นร้อยละ 80

80 ตัวหลัง หมายถึง ค่าเฉลี่ยของคะแนนที่นักเรียนทั้งหมดทำทดสอบหลังเรียน ถูก คิดเป็นร้อยละ 80

2. ทดสอบสมมติฐานวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

2.1 วิเคราะห์คะแนนก่อนและหลังอ่านหนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย จากการทำแบบฝึกหัดท้ายบท โดยใช้ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS

3. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 สถิติพื้นฐาน

3.1.1 หาค่าเฉลี่ยของคะแนนทดสอบหลังเรียนของกลุ่มทดลอง (ล้วน สายยศ. 2538: 73) โดยคำนวณจากสูตร

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ	$\bar{X}$	แทน	คะแนนเฉลี่ย
	$\sum X$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
	N	แทน	จำนวนนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

3.1.2 หาค่าแปรปรวนของแบบทดสอบ (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2543: 142) โดยคำนวณจากสูตร

$$S^2 = \frac{N\sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}$$

เมื่อ	S^2	แทน	ค่าความแปรปรวนของคะแนน
	$\sum X$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
	$\sum X^2$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมดยกกำลังสอง
	N	แทน	จำนวนนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

3.2 สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

3.2.1 หาค่าความตรง โดยทำการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์การเรียนรู้หนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย กับแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ของหนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย (IOC) คำนวณจากสูตร (ณัฐพงษ์ เจริญพิทย์. 2542 : 235)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ	IOC	แทน	ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์
	$\sum R$	แทน	ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเนื้อหาทั้งหมด
	N	แทน	จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

3.2.2 หาค่าความยากง่าย และค่าอำนาจจำแนก ของแบบทดสอบ โดยใช้การวิเคราะห์ข้อสอบในรายข้อ (ถนัญรุพงษ์ เจริญพิทย์. 2542: 215) โดยคำนวณจากสูตร

ค่าความยากง่าย

$$P = \frac{R}{N}$$

เมื่อ	P	แทน	ค่าความยากง่ายของคำถามแต่ละข้อ
	R	แทน	จำนวนนักเรียนที่ทำข้อนั้นถูก
	N	แทน	จำนวนนักเรียนที่ทำข้อนั้นทั้งหมด

ค่าอำนาจจำแนก

$$r = \frac{R_H - R_L}{\frac{N}{2}}$$

เมื่อ	r	แทน	ค่าอำนาจจำแนก
	R_H	แทน	จำนวนนักเรียนที่ตอบถูกในกลุ่มเก่ง
	R_L	แทน	จำนวนนักเรียนที่ทำถูกในกลุ่มอ่อน
	N	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มเก่งและกลุ่มอ่อน

3.2.3 การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบหนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย ของ คูเดอร์ ริชาร์ดสัน (Kuder-Richardson 20 หรือ K-R 20) (ถนัญรุพงษ์ เจริญพิทย์. 2542: 228) โดยคำนวณจากสูตร ดังนี้

$$R_{ii} = \frac{K}{K-1} \left[1 - \frac{\sum pq}{S_i^2} \right]$$

เมื่อ	R_{ii}	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ
	K	แทน	จำนวนข้อของเครื่องมือ
	S_i^2	แทน	ความแปรปรวนของคะแนนทั้งฉบับ
	p	แทน	สัดส่วนผู้ตอบถูกต้องผู้เข้าสอบทั้งหมด
	q	แทน	สัดส่วนผู้ตอบผิดต่อผู้เข้าสอบทั้งหมด หรือ $q = 1-p$

3.3 หาประสิทธิภาพของหนังสือตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 โดยใช้สูตร E_1/E_2 เพื่อทดสอบสมมติฐาน (เสาวนีย์ สิกขาบัณฑิต. 2528: 294 – 295)

80 ตัวแรก หมายถึง ค่าเฉลี่ยของคะแนนที่นักเรียนทั้งหมดทำแบบฝึกหัดในระหว่างเรียนถูก คิดเป็นร้อยละ 80

80 ตัวหลัง หมายถึง ค่าเฉลี่ยของคะแนนที่นักเรียนทั้งหมดทำทดสอบหลังเรียนถูก คิดเป็นร้อยละ 80

$$E_1 = \frac{\sum X}{N} \times 100$$

เมื่อ	E_1	แทน	ประสิทธิภาพของกระบวนการที่จัดในหนังสืออ่านเพิ่มเติมคิดเป็นร้อยละจากการทำแบบฝึกหัดระหว่างเรียน
	$\sum X$	แทน	คะแนนรวมจากการทำแบบฝึกหัดหลังเรียน
	A	แทน	คะแนนเต็มของแบบฝึกหัด
	N	แทน	จำนวนผู้เรียน

$$E_2 = \frac{\sum F}{B} \times 100$$

เมื่อ	E_2	แทน	ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ คิดเป็นร้อยละจากการทำแบบทดสอบหลังเรียน
-------	-------	-----	--

$\sum F$	แทน	คะแนนรวมจากการทำแบบทดสอบหลังเรียน
B	แทน	คะแนนเต็มของแบบฝึกหัด
N	แทน	จำนวนผู้เรียน

3.4 สถิติที่ใช้ตรวจสอบสมมติฐาน

ทดสอบสมมติฐานโดยใช้ t-test dependent เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการอ่านหนังสืออ่านเพิ่มเติม โดยคำนวณจากสูตร (ล้วน สายยศ. 2538 : 104)

$$t = \frac{\sum D}{\sqrt{\frac{N \sum D(\sum D)^2}{N-1}}} ; df = N - 1$$

เมื่อ	t	แทน	ค่าที่ใช้ในการพิจารณาของการแจกแจงแบบที
	D	แทน	ความแตกต่างของคะแนนแต่ละคู่
	N	แทน	จำนวนคู่
	$\sum D$	แทน	ผลรวมของความแตกต่างจากการเปรียบเทียบกันเป็นรายบุคคลระหว่างคะแนนที่ได้จากการทดสอบก่อนเรียนกับทดสอบหลังเรียน
	$\sum D^2$	แทน	ผลรวมกำลังสองของความแตกต่างจากการเปรียบเทียบกันเป็นรายบุคคลระหว่างคะแนนที่ได้จากการทดสอบก่อนเรียนกับทดสอบหลังเรียน

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อความเข้าใจตรงกันผู้วิจัยจึงกำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

n	แทน	จำนวนนักเรียน
E_1	แทน	ประสิทธิภาพของกระบวนการที่จัดไว้ในแบบฝึกคิดเป็นร้อยละจากการทำแบบฝึกระหว่างเรียน
E_2	แทน	ประสิทธิภาพของผลลัพท์คิดเป็นร้อยละจากการทำแบบทดสอบหลังเรียน
$\bar{X}$	แทน	คะแนนเฉลี่ย
$\sum D$	แทน	คะแนนรวมของผลต่างของคะแนนการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน
$\sum D^2$	แทน	คะแนนรวมของผลต่างของคะแนนการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนยกกำลังสอง
t	แทน	ค่าที่ใช้ในการพิจารณาใน t – test dependent
p	แทน	ค่าความน่าจะเป็นของค่าสถิติที่ใช้ทดสอบ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 การหาประสิทธิภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติมเรื่อง ประเพณีไทย

ผู้วิจัยได้นำหนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้ปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญเรียบร้อยแล้วไปทดลองกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง แล้วดำเนินการหาประสิทธิภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติม ตามเกณฑ์ 80 / 80 ตามขั้นตอนต่อไปนี้

การทดลองครั้งที่ 1 ชั้นทดลองรายบุคคล

นำหนังสืออ่านเพิ่มเติมไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 3 คน เพื่อหาข้อบกพร่องของหนังสืออ่านเพิ่มเติมในด้านต่างๆ โดยการบันทึกและสังเกตพฤติกรรมในขณะทดลอง และสัมภาษณ์ถึงปัญหาในการเรียน ซึ่งผู้วิจัยพบว่ามีปัญหาและสิ่งที่ต้องปรับปรุงแก้ไข ดังนี้

1. ภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติมมีน้อยเกินไปและยังไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ ผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไขครบถ้วนสมบูรณ์และเหมาะสมดี
2. เนื้อหาของหนังสืออ่านเพิ่มเติมบางตอนไม่ชัดเจน และมีคำผิดอยู่บ้าง ผู้วิจัยจึงได้ทำการปรับปรุงแก้ไขเสร็จสมบูรณ์ดี

ผู้วิจัย ได้ทำการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

การทดลองครั้งที่ 2 ชั้นทดลองกลุ่มเล็ก

นำหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่ได้ทำการปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 9 คน โดยให้ผู้เรียนเริ่มทำแบบทดสอบก่อนเรียน แบบฝึกหัดระหว่างเรียน และแบบทดสอบหลังเรียน ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลที่เป็นข้อบกพร่อง และปัญหาต่างๆ ในขณะทดลอง การสังเกตขณะเรียน และการสัมภาษณ์นักเรียน ปัญหาที่พบ และสิ่งที่ต้องปรับปรุง มีดังนี้

1. แบบทดสอบบางข้อ คำถามมีเนื้อหาไม่ชัดเจนผู้วิจัยได้ทำการปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้ว
2. แบบทดสอบบางข้อยาวเกินไป ผู้วิจัยได้ทำการปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยทำการปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ขึ้น

การทดลองครั้งที่ 3 ชั้นทดลอง

นำหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่ได้ทำการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 25 คน เพื่อหาประสิทธิภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติม โดยให้ผู้เรียนทำแบบฝึกหัดระหว่างเรียน และแบบทดสอบหลังเรียน แล้วนำคะแนน

ที่ได้มาวิเคราะห์ เพื่อหาประสิทธิภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติมเกณฑ์ 80/80 ซึ่งได้ผลการทดลอง
 ดังแสดงในตาราง 2

ตาราง 2 การพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ประเพณีไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
 โรงเรียนนานาชาติฮาร์โรว์ ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

แบบฝึกหัดระหว่างเรียน			แบบทดสอบหลังเรียน			ประสิทธิภาพ
คะแนนเต็ม	ค่าเฉลี่ย	E_1	คะแนนเต็ม	ค่าเฉลี่ย	E_2	E_1/E_2
40	34.44	86.10	20	17.16	85.80	86.10 / 85.80

จากตาราง 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ประสิทธิภาพหนังสืออ่านเพิ่มเติม สำหรับ
 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 86.10/85.80

ตอนที่ 2 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนการทดลอง และหลังการทดลอง

การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ประเพณีไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการสอน โดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมก่อนการทดลอง และหลังการทดลอง โดยวิธีการทางสถิติ t-test แบบ Dependent Sample ได้ผลดัง ตาราง 3

ตาราง 3 แสดงการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนนานาชาติฮาร์โรว์ ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ประเพณีไทย

ผลการทดสอบ	n	$\bar{X}$	$\sum D$	$\sum D^2$	t	p
ก่อนเรียน	25	11.60				
			196.83	4,724	23.11**	.000
หลังเรียน	25	24.56				

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

บทที่ 5

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนนานาชาติฮาร์โรว์ กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อหาประสิทธิภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย ที่สร้างขึ้นตามเกณฑ์ 80/80
3. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อน และหลังการเรียนด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย

ความสำคัญของการวิจัย

1. ได้หนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80
2. เป็นแนวทางให้ครูผู้สอนวิชาภาษาไทย สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการสอนวิชาภาษาไทย เรื่อง วัฒนธรรมและประเพณีไทย
3. เน้นการส่งเสริมให้นักเรียนมีความเข้าใจในประเพณีไทยทั้ง 4 ภาค มากขึ้น

สมมติฐานของการวิจัย

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย หลังการเรียนสูงกว่าก่อนการเรียน

ขอบเขตการวิจัย

ประชากร

ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนนานาชาติฮาร์โรว์ กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2551 จำนวน 7 ห้องเรียน จำนวนนักเรียน 187 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนนานาชาติฮาร์โรว์ กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2551 จำนวน 1 ห้องเรียน นักเรียนจำนวน 25 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling)

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

เนื้อหาที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ ประเพณีไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ประกอบด้วยเนื้อหา 8 หน่วย ได้แก่

- หน่วยที่ 1 ประเพณียี่เป็ง (ภาคเหนือ)
- หน่วยที่ 2 ประเพณีบุญบั้งไฟ (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)
- หน่วยที่ 3 ประเพณีผีตาโขน (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)
- หน่วยที่ 4 ประเพณีสงกรานต์ (ภาคกลาง)
- หน่วยที่ 5 ประเพณีบวช (ภาคกลาง)
- หน่วยที่ 6 ประเพณีแต่งงาน (ภาคกลาง)
- หน่วยที่ 7 ประเพณีตักบาตรเทโว (ภาคกลาง)
- หน่วยที่ 8 ประเพณีกวนข้าวยากู (ภาคใต้)

ระยะเวลาในการทดลอง ใช้เวลาในการทดลองทั้งสิ้น 18 คาบ ๆ ละ 50 นาที ใช้เวลาสอน 6 สัปดาห์ ๆ ละ 3 คาบ ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2551

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. หนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย
2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ประเพณีไทย

วิธีดำเนินการทดลอง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

ขั้นตอนในการสร้างและหาคุณภาพหนังสืออ่านเพิ่มเติม

1. ศึกษาเทคนิค และวิธีการสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม จากเอกสาร และหนังสือต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เป็นคู่มือในการสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม รวมถึงการประเมินคุณภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย
2. ศึกษาเกี่ยวกับความหมาย ความสำคัญ และประเภทของประเพณีไทย รวมทั้งประเพณีไทย 4 ภาค ได้แก่ ประเพณียี่เป็ง (ภาคเหนือ) ประเพณีบุญบั้งไฟ (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) ประเพณีผีตาโขน (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) ประเพณีสงกรานต์ (ภาคกลาง) ประเพณีบวช (ภาคกลาง) ประเพณีแต่งงาน (ภาคกลาง) ประเพณีตักบาตรเทโว (ภาคกลาง) และประเพณีกวนข้าวยากู (ภาคใต้) จากเอกสารและหนังสือต่าง ๆ

3. สร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม ตามหลักเกณฑ์และวิธีการของ บัณฑิตวิทยาลัย โดย มีหลักเกณฑ์ ดังนี้

3.1 ลักษณะรูปเล่ม ขนาดรูปเล่มใหญ่สุด มีขนาด 10" x 13" และขนาดเล็กสุด 5" x 8" การเย็บเล่ม เข้าปกควรมั่นคงแข็งแรงทนทานต่อการใช้ การจัดหน้าชัดเจน มีช่องว่างดูสวยงาม ลักษณะตัวอักษรเรียบไม่มีการผิดพลาดในการพิมพ์ตัวอักษร มีภาพประกอบเพื่อดึงดูดใจ และช่วยสร้างความเข้าใจ

3.2 การวางโครงเรื่อง แต่ละโครงของประเพณีต่าง ๆ นั้น วางให้สัมพันธ์กับพื้นฐาน และประสบการณ์ของเด็ก โดยใช้บรรยายโวหารที่มีเนื้อหาสืบเนื่องเป็นเรื่องราวและมีเหตุผลเป็นไปตามที่มาและเป็นไปตามความเป็นจริงของประเพณีนั้นๆ มุ่งสอนให้เกิดความรู้สึกนึกคิดไปในตัว ซึ่งจะช่วยพัฒนาในด้านความสนใจ และชี้ให้เห็นถึงลักษณะของคุณธรรมทั้งในด้านความรัก ความสามัคคี และความเพียรพยายาม

3.3 การใช้ภาษา เหมาะกับวัย เข้าใจง่าย เป็นภาษาที่นิยมใช้ในสังคม

3.4 การจัดภาพ ภาพแสดงอาการเคลื่อนไหว มีชีวิตชีวา การเคลื่อนไหวตรงกับความเป็นจริง ไม่ก่อให้เกิดความเข้าใจผิดได้

4. นำหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่สร้างเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง เหมาะสมในด้านเนื้อหา ด้านภาษาที่ใช้ ด้านการจัดรูปเล่มและการพิมพ์ ด้านการใช้ภาพประกอบ และด้านคุณค่าและประโยชน์ที่จะได้รับ โดยใช้แบบประเมินคุณภาพ หนังสือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ผู้วิจัยได้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.88

วิธีการหาคุณภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติม

การทดลองหาประสิทธิภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติมตามเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80 ผู้วิจัยได้ทดสอบหาประสิทธิภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติมกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนนานาชาติฮาร์โรว์ กรุงเทพมหานคร โดยดำเนินการทดลอง ดังต่อไปนี้

1. ชั้นทดลองรายบุคคล ผู้วิจัยนำหนังสืออ่านเพิ่มเติมไปทดลองใช้กับนักเรียน 3 คน ที่ได้มาจากการสุ่มอย่างง่ายจากนักเรียนที่มีผลการเรียนอยู่ในระดับเก่ง ปานกลาง อ่อน อย่างละ 1 คน ในเดือนกันยายน 2550

2. ชั้นทดลองกลุ่มเล็ก ผู้วิจัยนำหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่แก้ไขปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียน 9 คน ที่ได้จากการสุ่มนักเรียนเก่ง ปานกลาง อ่อน อย่างละ 3 คน

3. ชั้นทดลองภาคสนาม ผู้วิจัยนำหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 25 คน ในเดือนตุลาคม 2550 จากนั้นนำผลที่ได้มาหาประสิทธิภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติมตามเกณฑ์ 80/80

ขั้นตอนการสร้างและหาคุณภาพแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติม

1. ศึกษาวิธีการสร้างแบบทดสอบ จากเอกสารคำสอน การสร้างแบบทดสอบของ บุญเชิด ภิญโญอนันตพงษ์ (2525)
2. วิเคราะห์เนื้อหาและวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมของบทเรียนที่ใช้ในการทดลอง เพื่อนำมาเขียนแบบทดสอบ
3. สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจำนวน 50 ข้อ เป็นข้อสอบแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก มีคำตอบที่ถูกต้องเพียงคำตอบเดียว เกณฑ์การให้คะแนนข้อที่ตอบถูกให้ 1 คะแนน ข้อที่ตอบผิด ไม่ตอบ หรือตอบเกิน 1 ตัวเลือกให้ 0 คะแนน
4. นำแบบทดสอบที่สร้างเสร็จแล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความถูกต้องจากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไข
5. นำแบบทดสอบไปตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ความเหมาะสมของคำถาม และความเหมาะสมทางภาษาที่ใช้เกณฑ์การให้คะแนน โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้องที่มีระดับการประเมิน 3 ระดับ ดังนี้

- +1 หมายถึง แน่ใจว่าแบบทดสอบมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้
- 0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าแบบทดสอบมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้หรือไม่
- 1 หมายถึง แน่ใจว่าแบบทดสอบไม่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

จากนั้น นำผลการพิจารณาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำไปหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC โดยค่าดัชนีความสอดคล้องมีค่าเท่ากับ 1

6. นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนนานาชาติฮาร์โรว์ ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน
7. นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่นักเรียนทำแล้วมาตรวจให้คะแนน โดยนำข้อมูลที่ได้ไปทำการวิเคราะห์หาค่าความยากง่าย (p) เท่ากับ .35 และค่าอำนาจจำแนก (r) เท่ากับ .31 คัดเลือกเฉพาะข้อที่มีความยากง่ายอยู่ระหว่าง .20 – .80 และค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ .20 ขึ้นไป ส่วนข้อที่ไม่ถึงเกณฑ์ให้ตัดออก เลือกข้อสอบที่ใช้ได้ พร้อมทั้งหาค่าความเชื่อมั่น ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ โดยใช้สูตร K-R 20 ของ คูเดอร์ ริชาร์ดสัน เท่ากับ .58
8. นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ที่ได้มาใช้ เป็นแบบทดสอบก่อนเรียน และหลังเรียน เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

ขั้นตอนในการสร้างและหาคุณภาพของแบบฝึกหัดระหว่างเรียนด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติม

1. ศึกษาวิธีการสร้างแบบฝึกหัดระหว่างเรียนด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติม จากหนังสือหลักการวัดและประเมินผลการศึกษาของ บุญเชิด ภิญโญอนันตพงษ์ (2525)
2. วิเคราะห์เนื้อหาในแต่ละหน่วยของหนังสืออ่านเพิ่มเติม
3. สร้างแบบฝึกหัดจากเนื้อหาในหนังสืออ่านเพิ่มเติมเป็นแบบปรนัย 4 ตัวเลือก
4. นำแบบฝึกหัดระหว่างเรียนที่สร้างเสร็จแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านสาระวิชาภาษาไทย ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม
5. นำผลการประเมินมาพิจารณาหาค่าเฉลี่ยค่าความสอดคล้อง IOC เพื่อใช้เป็นเกณฑ์การประเมินคุณภาพแบบฝึกหัดระหว่างเรียนด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติม โดยกำหนดให้มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.5 ขึ้นไป
6. หาค่าความเชื่อมั่นในการตรวจให้คะแนนของผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน วิธีคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สูตรสัมพันธ์ของเคินดัล ที่เรียกว่า สัมประสิทธิ์ของคอนคอร์ดแนนซ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. การวิเคราะห์คุณภาพหนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย โดยนำแบบทดสอบไปตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา ความเหมาะสมของคำถาม และความเหมาะสมของภาษา ที่ใช้เกณฑ์การให้คะแนนโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง ที่มีระดับการประเมิน 3 ระดับ
2. การวิเคราะห์หาค่าความตรง ระหว่างจุดประสงค์การเรียนรู้ กับหนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ของหนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)
3. การหาประสิทธิภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติมโดยใช้สูตรเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80
4. การวิเคราะห์หาค่าความยากง่าย (p) เท่ากับ .35 และค่าอำนาจจำแนก (r) กับ .31 ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์หนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย
5. การวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ หนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย โดยใช้สูตร K-R 20 เท่ากับ .58
6. เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย ของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติม ก่อนการเรียนและหลังการเรียน โดยใช้ t-test Dependent

สรุปผลการวิจัย

จากการดำเนินการพัฒนา และหาประสิทธิภาพหนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สรุปผลได้ ดังนี้

1. การพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยการประเมินผลระหว่างเรียนและหลังเรียนกับกลุ่มทดลอง แสดงให้เห็นว่า หนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 86.10/85.80
2. ผลจากการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า หนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับดี
3. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการเรียนสูงกว่าก่อนการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

การอภิปรายผล

จากการศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้ด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย มีผลการวิจัย ดังนี้

1. การพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนนานาชาติฮาร์โรว์ กรุงเทพมหานคร ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 เมื่อพิจารณาภาพรวมของหนังสืออ่านเพิ่มเติมทั้ง 8 หน่วย ที่สร้างขึ้นจะเห็นได้ว่ามีคุณภาพในระดับดี เนื่องจากมีประสิทธิภาพ 86.10 / 85.80 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นผลเนื่องมาจาก การจัดการเรียนการสอนโดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง มีเนื้อหาที่ต่อเนื่องสัมพันธ์กันและเข้าใจง่ายเพราะเป็นเรื่องเกี่ยวกับประเพณีไทยที่อยู่ใกล้ตัวนักเรียน และการพัฒนาหนังสือได้คำนึงถึงความเหมาะสมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการอ่าน เช่น เนื้อหามีภาพสีประกอบ กระตุ้นความรู้ และแบบฝึกหัดท้ายหน่วย ส่งผลให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้เร็วขึ้นและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรรวรรณ กลิ่นเทียน (2534: บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่อง การสร้างหนังสืออ่านประกอบวิชาภาษาไทยชุด วัฒนธรรมพื้นเมือง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 4 เรื่อง คือ ชีวิตใหม่ของต้น พาดผ้า... พาไปเหยย ลำปลาบึก และ เรือไฟของนาง พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านก่อนเรียน และหลังเรียนของนักเรียน ซึ่งเรียนด้วยหนังสืออ่านประกอบ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนให้ความเห็นว่า หนังสืออ่านประกอบชุด วัฒนธรรมพื้นเมือง มีความเหมาะสมที่จะใช้เป็นหนังสืออ่านประกอบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่ง

สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชนัญฐิตา ฤทธิ์แดง (2542: 88) ได้สร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ประเพณีท้องถิ่น สมุทรปราการ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า หนังสือส่งเสริมการอ่านที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ 87.78/86.67 เป็นไปตามเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80 ที่กำหนดไว้และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ประเพณีท้องถิ่นสมุทรปราการ หลังการอ่าน สูงกว่าก่อนการอ่าน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ นุจรินทร์ ถิ่นทัพไทย (2547: 83) ได้ศึกษา การพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง เหตุในระบบนิเวศป่าสะแกราช สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ผลการวิจัย พบว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองหลังอ่านหนังสืออ่านเพิ่มเติมสูงกว่าก่อนอ่านหนังสืออ่านเพิ่มเติม คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนกลุ่ม ทดลองหลังอ่านหนังสืออ่านเพิ่มเติม ครั้งที่ 2 สูงกว่าก่อนอ่านหนังสืออ่านเพิ่มเติม ครั้งที่ 1 และ นักเรียนมีความพึงพอใจต่อหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง เหตุในระบบนิเวศของป่าสะแกราช อยู่ใน เกณฑ์ดีมาก จากเหตุผลดังกล่าว จึงทำให้หนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย มีคุณภาพอยู่ในระดับดี มีความเหมาะสม และสามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนได้

2. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้อ่านหนังสืออ่านเพิ่มเติม วิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นนั้น เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยก่อนการเรียน และหลังการเรียน พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการเรียนสูงกว่าก่อนการเรียน อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัย ทั้งนี้อาจเป็นผลเนื่องมาจาก หนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย ได้ผ่านการประเมินคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ในด้านเนื้อหา ภาษาที่ใช้ การจัดรูปเล่มและการพิมพ์ การใช้ภาพประกอบ คุณค่า และประโยชน์ที่ได้รับ ทั้งนี้ ผลการประเมินอยู่ในระดับดี ดังนั้น เมื่อนักเรียนได้อ่านหนังสืออ่าน เพิ่มเติมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จึงส่งผลให้นักเรียน มีผลการเรียนหลังการเรียนสูงกว่าก่อนการเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศจีพร สมบูรณ์ทรัพย์ (2542: บทคัดย่อ) และ กิตสุภา เจริญพร (2544: บทคัดย่อ) พบว่า หนังสืออ่านเพิ่มเติมที่ผ่านการประเมินคุณภาพหนังสือจากผู้ทรงคุณวุฒิ อยู่ในเกณฑ์ดีมาก จะช่วยให้ผู้อ่านมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น นอกจากนี้หนังสืออ่านเพิ่มเติม วิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นหนังสือที่มุ่งเน้นให้ความรู้ และข้อเท็จจริง ต่างๆ เกี่ยวกับประเพณีไทย อีกทั้งมีภาพสีประกอบ ใช้ภาษาเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน และเรียบ เรียงได้เหมาะสม ดังนั้นหนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย ที่สร้างขึ้นจึงเป็น ไปตามเกณฑ์หนังสือที่ดีสำหรับเด็ก เมื่อนักเรียนได้อ่านหนังสืออ่านเพิ่มเติมเล่มนี้ นักเรียนจึงมี ผลการเรียนหลังการเรียนสูงกว่าก่อนการเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กรกนก ลัทธิพันธ์ (2539: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาโดยพัฒนาและทดลองใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมสิ่งแวดล้อม เรื่อง

เรื่องของป่า สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 พบว่า คะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนกลุ่มทดลองหลังการอ่านหนังสืออ่านเพิ่มเติมสูงกว่าก่อนการอ่านหนังสืออ่านเพิ่มเติม จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ทำให้นักเรียนที่อ่านหนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณี ไทย มีผลการเรียนหลังการเรียนสูงกว่าก่อนการเรียน

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 ก่อนการพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติมครูควรศึกษารายละเอียดต่างๆ เกี่ยวกับหนังสืออ่านเพิ่มเติม เช่น ลักษณะของหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่ดี วิธีการสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม หรือหนังสือสำหรับเด็กที่ถูกต้องและเหมาะสม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติม และสามารถทำให้ผู้เรียนมีความสนใจมากยิ่งขึ้น

1.2 ควรมีการพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทยในทุกระดับชั้น เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารและการใช้ภาษาของนักเรียนและส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ที่กว้างขวางขึ้น

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติมเกี่ยวกับวรรณคดีไทย เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ของนักเรียนโรงเรียนนานาชาติให้มากขึ้น

2.2 ควรมีการศึกษาโดยการพัฒนาเป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์ประกอบการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาทักษะการดูและการฟัง เช่น วีดิโอ วีซีดี เป็นต้น ช่วยสอนควบคู่กันไปด้วย ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมีความสนใจมากขึ้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรกนก ลัทธิพันธ์. (2539). การพัฒนาและทดลองใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมสิ่งแวดลอม เรื่อง "เรื่อง
ของป่า" สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (สิ่งแวดลอมศึกษา).
กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2520). การพัฒนาสื่อการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
การศาสนา.
- . (2531, สิงหาคม). รายงานการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาวชิราภษาไทย
ชั้นมัธยมศึกษาปี 6 ปีการศึกษา 2528. วิจัยสนเทศ. 19 – 23.
- . (2531). รายงานการสำรวจความสนใจและรสนิยมในการอ่านของเด็กและเยาวชนไทย
ปี 2519. กรุงเทพฯ: เจริญการพิมพ์.
- . (2534). การพัฒนาสื่อการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- กรมวิชาการ องค์การยูเนสโก. (2534). รายงานวิเคราะห์เรื่องปัญหาสิ่งแวดลอมกับนโยบาย
การศึกษาของไทย. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ.
- กองวิจัยทางการศึกษา. (2529). รายงานการวิจัยทางการศึกษาทดลองรูปแบบการพัฒนา
คุณภาพของการประถมศึกษา ปีงบประมาณ 2528. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ
กระทรวงศึกษาธิการ
- ก่อ สวัสดิพานิชย์. (2532). ชุมทรัพย์ในหนังสือ : หนังสือคือชุมทรัพย์แห่งปัญญา. กรุงเทพฯ:
รุ่งศิลป์การพิมพ์.
- กิตสุภา เจริญพร. (2544). การสร้างและการทดลองใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง "แนวปะการัง
บ้านหลังใหญ่ของสิ่งมีชีวิตใต้ทะเล" สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วิทยานิพนธ์
ศษ.ม. (สิ่งแวดลอมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- คณาจารย์แห่งโรงพิมพ์เลียงเชียง. (2536). วินัยมุขเล่ม 2. กรุงเทพฯ: เลียงเชียงพิมพ์.
- ชนกาล มาตยศิริ. (2542). ยโสธร: ข้าวหอมมะลิ ถิ่นบั้งไฟ. กรุงเทพฯ: แสงปัญญาเลิศ.
- จ. เปรี๊ยะ. (2518). ประเพณีและพิธีมงคลไทย. กรุงเทพฯ: ธรรมบรรณาการ.
- จำนง พรายแย้มแซ. (2529). เทคนิคการวัดผลและการประเมินผลการเรียนรู้กับการซ่อมเสริม.
(ตามกระบวนการทางวิทยาศาสตร์). กรุงเทพฯ: ไชยวัฒนาพานิช.
- จินตนา ไบกาชویی. (2522). หลักเกณฑ์ในการอ่านหนังสือเพิ่มเติม. ใน เอกสารประกอบ
การประชุมการจัดทำหนังสืออ่านเพิ่มเติม. ไทย. กรุงเทพฯ: ศูนย์พัฒนาหนังสือ
กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.

- จินตนา ไบกาชฎี. (2542). *เทคนิคการเขียนหนังสือสำหรับเด็ก*. กรุงเทพฯ: ครูสภาลาดพร้าว.
- ฉวีลักษณ์ บุญยกาญจน์. (2523). *แบบเรียนการอ่านและพิจารณาหนังสือ*. กรุงเทพฯ: กรุงเทพฯ การพิมพ์.
- ฉวีวรรณ คูหาภินันท์. (2527). *การทำหนังสือสำหรับเด็ก*. กรุงเทพฯ: อมรการพิมพ์.
- ฉันทนา การสะอาด. (2547). *การสร้างแบบฝึกทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม*. ปรินูญานินพนธ์ กศ.ม. (ภาษาไทย). มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- ชนัญสุดา ฤทธิแดง. (2542). *การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ประเพณีท้องถิ่นสมุทรปราการ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5*. ปรินูญานินพนธ์ กศ.ม. (การประถมศึกษา). ชลบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา. ถ่ายเอกสาร.
- ชม ภูมิภาค. (2524). *เทคโนโลยีการสอนและการศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ประสานมิตร.
- ชไมพร พรเพ็ญพิพัฒน์. (2546). *มีตาโซน มรดกแผ่นดินศรีสองรัก*. กรุงเทพฯ: ที เจ เจ.
- ชฎีพร ฤทธิเดช. (2547). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ชนิดของคำในภาษาไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่จัดการเรียนรู้โดยใช้และไม่ใช้แผนที่ความคิด (Mind Mapping)*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การสอนภาษาไทย). นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.
- ณัฐพงษ์ เจริญพิทย์. (2542). *การวัดผลการเรียนวิทยาศาสตร์*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ถวัลย์ มาศจรัส. (2538). *เทคนิคและตัวอย่างการเขียนหนังสือส่งเสริมการอ่านและหนังสืออ่านเพิ่มเติม*. กรุงเทพฯ: มิติใหม่.
- ทัศน์ีย์ ศุภเมธี. (2527). *วิธีสอนภาษาไทยระดับประถมศึกษา*. กรุงเทพฯ: ธนการพิมพ์.
- . (ม.ป.ป.). *หลักสูตรและแบบเรียนประถมศึกษา*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน วิทยาลัยครูธนบุรี.
- ธนพล จาดใจดี. (2537). *เรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: ห.จ.ก. ไทยเจริญการพิมพ์.
- ธนาภิต. (2539). *ประเพณี พิธีมงคล และวันสำคัญของไทย*. กรุงเทพฯ: ชมรมเด็ก.
- ธัญญา นาคหอม. (2545). *การพัฒนาชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองวิชาภาษาไทย เรื่อง การเขียนสะกดคำให้ถูกต้อง*. ปรินูญานินพนธ์ กศ.ม. (เทคโนโลยีทางการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- นพณา อีอกด้วง. (2547). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องคำและหน้าที่ของคำ ในภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการสอนโดยการเรียนแบบร่วมมือกัน เทคนิค STAD กับการสอนแบบปกติ. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การสอนภาษาไทย). นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.
- นภาลัย สุวรรณธาดา. (2524). การสร้างหนังสืออ่านประกอบวิชาภาษาไทย เรื่อง หิโตปเทศ ค่ำกลอน สำหรับระดับมัธยมศึกษาตอนต้น. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การสอนภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2536). ท่องเที่ยวบุญบังไฟในอีสาน : บุญบังไฟต้องรับใช้ชาวยโสธร ไม่ใช่ชาวยโสธรรับใช้บุญบังไฟ. มติชน.
- นิตา ชูโต; กล่อมจิตต์ พลายเวช; และ กานต์มณี ศักดิ์เจริญ. (2524). หนังสือสำหรับเด็ก รายชื่อ และบรรณนิทัศน์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เจริญผล.
- นุจรินทร์ ถิ่นทัฬหไทย. (2540). การพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง เห็ดในระบบนิเวศของป่าสะแกราช สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3. กรุงเทพฯ: ปริญญาณิพนธ์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- บุญเชิด ภิญโญอนันตพงษ์. (2525). เอกสารคำสอนวิชาวัดผล 301 : การสร้างแบบทดสอบ 1. กรุงเทพฯ: ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- บุญเทือง สิงห์สี. (2533). การสร้างหนังสืออ่านประกอบจากจารีต "ฮีต 12" ของอีสาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนประถมศึกษา อำเภอบัวใหญ่ จังหวัด นครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การสอนภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- บันลือ พุกชะวัน. (2524). วรรณกรรมกับเด็ก. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ประกิต วัฒนานุกิจ. (2533). หนังสือสำหรับเด็ก. ใน เอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการ เปิดโลกหนังสือเด็กและเยาวชน ครั้งที่ 4 วันที่ 18 – 30 ตุลาคม 2533.
- ปราณี เชียงทอง. (2526). วรรณกรรมสำหรับเด็ก. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ปัทมา ไตรคุป. (2547). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย เรื่อง การเขียนสะกด คำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่สอนโดยนำความรู้ทางคติชนมาเป็นเครื่องมือ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกับวิธีสอนตามคู่มือครู. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การสอนภาษาไทย). นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) ป.ธ. ๙. (2548). ราชบัณฑิต พจนานุกรม เพื่อการศึกษา พุทธศาสน์ ชุต คำวัด, วัดราชโอรสาราม. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.

- พวงผกา ประเสริฐศิลป์. (2542). *ประเพณีไทยกับการเปลี่ยนแปลงตามกระแสวัฒนธรรมโลก*. กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2529). *การสร้างและการพัฒนาแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์*. กรุงเทพฯ: สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- . (2543). *วิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พิตร ทองชั้น. (2524). *หลักการวัดผล*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- ภิญญาพร นิตยะประภา. (2534). *การผลิตหนังสือสำหรับเด็ก*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะศึกษามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์พระนคร.
- มณี พยอมยงค์. (2529). *วัฒนธรรมล้านนาไทย*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2542). *เอกสารการสอนชุดวิชา ภาษาไทย 8 (คติชนวิทยา สำหรับครู) (Thai 8) หน่วยที่ 8 – 15*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- มัทนณี ภูฏาการ. (2546). *เอกสารคำสอนวิชา วม 401 การวัดผลการศึกษา*. ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- แม่นมมาส ขวลิต. (2530). *การสร้างสมาคมการอ่านและการใช้สารนิเทศ*. กรุงเทพฯ: สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย.
- เยาวดี วิบูลย์ศรี. (2540). *การวัดผลและการสร้างแบบสอบผลสัมฤทธิ์*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฤดีมล ปรีดีสนิท. (2524). *หนังสือส่งเสริมการอ่านระดับประถมศึกษาตอนปลาย เรื่อง บทร้อยกรอง นิทานพื้นบ้านอีสาน*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การสอนภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- ลมุล รัตตากร. (2529). *การเขียนและการแปลหนังสือสำหรับวัยรุ่น*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ล้วน สายยศ, & อังคณา สายยศ. (2538). *เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ลัดดา ไขว้พันธุ์. (2542). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยด้านการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่สอนด้วยวิธีสอนกระบวนการวิทยาศาสตร์กับวิธีสอนตามคู่มือครู*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การสอนภาษาไทย). นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.

- วันเพ็ญ สุภิกิตย์. (2528). *การศึกษาเปรียบเทียบความเข้าใจในการอ่านและทัศนคติต่อภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยวิธีการอ่านแล้วเขียนลำดับเรื่องราวกับวิธีอ่านแล้วทำแบบฝึกหัด*. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- วารี ว่องพินัยรัตน์. (2530). *การสร้างข้อทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาทดสอบและวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยครูสวนสุนันทา สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์.
- วิสันต์ ทำวสูงเนิน. (ม.ป.ป.). *ประเพณีพื้นบ้าน ตำนานพื้นเมือง*. นนทบุรี: วีทีเอส.
- ศัจิพร สมสุธทรัพย์. (2542). *การพัฒนาใช้นั่งสืออ่านเพิ่มเติมชุดป่า : ห้องเรียนชีวิต สำหรับนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (สิ่งแวดล้อมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- ศิวกร โควสวนนท์. (2533). *การวิเคราะห์หนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยประเภทร้อยกรองในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- สมชัย ใจดี; และ ยรรยง ศรีวิริยาภรณ์. (2528). *ประเพณี และวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สมถวิล วิเศษสมบัติ. (2525). *วิธีสอนภาษาไทยมัธยมศึกษา*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- สมปราชาญ์ อัมมะพันธ์. (2536). *ประเพณีและพิธีกรรมในวรรณคดี*. กรุงเทพฯ: โอ. เอส. พริ้นติ้งเฮ้าส์.
- สมศรี ทองซัน. (2524). *การสร้างหนังสือส่งเสริมการอ่านระดับประถมศึกษาตอนปลาย เรื่องนิทานพื้นบ้านท้องถิ่นโคราช*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- สายสุนีย์ สกุลแก้ว. (2534). *การพัฒนาชุดฝึกทักษะการอ่านภาษาไทยเพื่อจับใจความของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- สื่อธรรม. (2540). *คู่มือการชม บั้งไฟพญานาค จังหวัดหนองคาย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: น้ำฝน.
- สุนันท์ กล่อมฤทธิ์. (2547). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชา ท 32101 ภาษาไทย เรื่องขุนช้างขุนแผน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการกับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การสอนภาษาไทย). นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.

- สุพัตรา ชมเกตู. (2522). *วรรณกรรมสำหรับเด็กและวัยรุ่น*. กรุงเทพฯ: ภาคพื้นฐานทางการศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุเมธ เมธาวิทยกุล. (2532). *สังกัปพิธีกรรม*. กรุงเทพฯ: พริ้นติ้งเฮ้าส์.
- เสาวนีย์ สิกขาบัณฑิต. (2528). *เทคโนโลยีทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สถาบันพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- เสฐียรโกเศศ. (2501). *ประเพณีเรื่องแต่งงานบ่าวสาวของไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ.
- . (2507). *แต่งงาน*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- แสงฉาย อนงคาราม. (ม.ป.ป.). *อานิสงส์จากพระไตรปิฎก*. กรุงเทพฯ: ส.ธรรมภักดี.
- อรวรรณ กลิ่นเทียน. (2534). *การสร้างหนังสืออ่านประกอบวิชาภาษาไทยชุด วัฒนธรรมพื้นเมืองสำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- อุดม เขยกังศ์. (2545). *ประเพณีพิธีกรรมท้องถิ่นไทย*. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- อุดม เขยกังศ์ ; วิมล จิโรจพันธ์ ; และ ประชิต สกณะพัฒน์. (2548). *ศิลปะและวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพฯ: แสงดาว.

Carter, J.D. (1996, February). *Comic Book Violence and Aggression*. Dissertation Abstracts International. p 33. Texas: Texas Woman's -University.

Fusco, E.T. (1983). *The Relationship between Children's Cognitive Level of Development and Their Responses to Literature*. New York: Holster University.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือในการวิจัย

รายนามผู้เชี่ยวชาญ

รายนามผู้เชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือในการวิจัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุมานัน รุ่งเรืองธรรม	ภาควิชาการมัธยมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
อาจารย์ขวัญใจ สีลีย์	โรงเรียนนานาชาติฮาร์โรว์ กรุงเทพมหานคร
อาจารย์ชนิษฐา พระวิเชนทร์	โรงเรียนนานาชาติฮาร์โรว์ กรุงเทพมหานคร

ภาคผนวก ข

- ตัวอย่างหนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย
- แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

หนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย
เรื่องประเพณีไทย สำหรับนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ หน่วยที่ ๑

ประเพณียี่เป็ง

[Type the company name]

โดย กิตติยา กิตติมงคล

ประเพณียี่เป็ง

ประเพณียี่เป็ง เป็น
ประเพณีลอยกระทงตาม
ประเพณีล้านนา นิยมทำกันใน
วันเพ็ญเดือน ๑๒ คำว่า "ยี่เป็ง"
เป็นภาษาคำเมืองในภาคเหนือ
คำว่า "ยี่" แปลว่า สอง และคำ
ว่า "เป็ง" มีความหมายตรงกับคำว่า "เพ็ญ" หรือพระจันทร์เต็มดวง ซึ่งชาวไทยภาคเหนือ
จะนับเดือนทางจันทรคติเร็วกว่าไทยภาคกลาง ๒ เดือน ทำให้เดือนสิบสองของไทยภาค
กลาง ตรงกับเดือนยี่ หรือเดือน ๒ ของไทยล้านนา ซึ่งหมายถึงวันเพ็ญ เดือน ๑๒
ตามปฏิทินพุทธศาสนา

ประเพณียี่เป็ง จะเริ่มตั้งแต่วันขึ้น ๑๓ ค่ำ ซึ่งถือว่าเป็น "วันดา" หรือวันจ่ายของ
เตรียมไปทำบุญเลี้ยงพระที่วัด

และกระทงเล็กๆ ของส่วนตัวไปลอยในลำน้ำ

ครั้นถึงวันขึ้น ๑๔ ค่ำ ชาวบ้าน
จะพากันไปถือศีล ฟังธรรม และทำบุญ
เลี้ยงพระที่วัด มีการทำกระทงขนาด
ใหญ่ตั้งไว้ที่ลานวัด ในกระทงจะใส่ซอง
กินของใช้ ใครจะเอาของมาร่วมสันท
ด้วยก็ได้เพื่อเป็นทานแก่คนยากจน ใน
วันขึ้น ๑๕ ค่ำ จึงนำกระทงใหญ่ที่วัด

ก่อนจะถึงวันยี่เป็ง ๒-๓ วัน
ชาวบ้านจะนำเอากำนมะพร้าว ต้น
กล้วย ต้นอ้อย ดอกไม้ มาทำเป็นซุ้ม

ประตู่ที่หน้าบ้าน ตามประตู่วัด เรียกว่า ประตู่
ป่า และทำความสะอาดบ้านเรือน เมื่อถึง
ตอนเช้าวันยี่เป็งก็จะมีการทำบุญและนำข้าว
ปลาอาหารถวายพระสงฆ์เพื่ออุทิศส่วนกุศล
ให้แก่บรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว เรียกว่า ตาน
ขันข้าว จากนั้นก็ฟังเทศน์ พอหัวค่ำก็จะนำ
กระถางเทียนหรือ ซี่ผึ้ง เรียกว่า ผางปะตี๊ป มาจุดเรียงไว้หน้าบ้านหรือตามรั้วบ้านหรือ
จุดโคมแขวนไว้ตามหน้าบ้าน และจะมีการจุดโคมลอย

โคม หรือ โคม หมายถึง

ตะเกียงหรือสิ่งประดิษฐ์สำหรับจุดไฟให้แสงสว่าง ซึ่งชาวล้านนาโบราณจะมีโคมใช้ไม่แพ้อะไรหลาย จะมีแต่ในราชสำนัก วัด และบ้านของผู้มีอันจะกินเท่านั้น เพราะน้ำมันเชื้อเพลิงเป็นสิ่งที่หาได้ยาก ชาวบ้านทั่วไปจะใช้ก้อไฟด้วยฟืนท่อนโตๆ เพื่อให้แสงสว่างในเรือน และใช้ขี้ยา (อ่าน “ขี้เถ้า”) หรือชันผสมเศษไม้ฟุ่ห่อด้วยใบตอง มัดเปลาะทำเป็นท่อนจุดไฟไว้ในที่ซึ่งไม่อาจก้อกองไฟได้ เมื่อเดินทางเวลากลางคืนจะใช้ไม้แคร่ คือไม้ไผ่ทาบแล้วมัดรวบเป็นเปลาะๆ จุดไฟ ซึ่งทั้งขี้ยาและไม้แคร่นั้นจะต้องมีการเชียวไฟเป็นระยะๆ ให้ไฟลุกอยู่เสมอ

ประเภทของการจุดโคมลอย

เพื่อให้โคมลอยขึ้น ทำให้เห็นเป็นแสงไฟลอยขึ้นไปบนท้องฟ้า ดูสวยงามยิ่งนัก การจุดโคมลอยนี้ ตามตำนานกล่าวว่า ทำเพื่อบูชา พระเกษแก้วจุฬามณี และในช่วง ค่ำๆ ก็จะพากันนำเอากระทงที่ได้จัดทำไว้ไปลอยในแม่น้ำ

แต่เดิมนั้นพิธีสำคัญของเทศกาลนี้อยู่ที่พิธีกรรมตั้งธรรมหลวงหรือฟังเทศน์ มหาชาติ

การจุดโคมลอย แบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ

๑. แบบที่ใช้ปล่องในตอนกลางวัน จะ เรียกว่า **ว่าว** จะเน้นที่ตัวโคม ทำด้วย กระดาษหลากสีให้เห็นได้ชัด จะใช้ การรมควันในการทำให้โคมลอยขึ้นไปบน ท้องฟ้า การจุดโคมลอยในตอนกลางวัน มักจะนำเงินหรือสิ่งของหรือเขียนข้อความ ว่า ผู้ใดเก็บโคมนี้ ได้ก็นำไปรับของรางวัล จากผู้จุด

๒. โคมลอยที่ปล่องในตอนกลางคืน จะ เรียกว่า **โคมไฟ** ตัวโคมจะทำด้วย กระดาษสีขาว เพื่อให้เห็นแสงไฟที่ใช้จุดรม เอาไอร้อน

จุดเด่นของงานนี้อยู่ที่การปล่อยโคมลอยขึ้นไปในท้องฟ้า ในยามค่ำคืนตามความเชื่อที่ว่าโคมเหล่านี้จะนำโชคร้ายต่างๆ ออกไป ชาวบ้านเชื่อว่าถ้าหากได้ทำโคมแล้วนำไปถวายพระ พวกเขาก็จะได้รับปัญญาหรือความฉลาดเป็นสิ่งตอบแทน เพราะกล่าวกันว่า เปลวไฟในโคมเป็นสัญลักษณ์ของความรู้ และแสงสว่างที่ได้รับจากโคมจะนำพวกเขาไปในทางที่ถูกต้องของการดำเนินชีวิต ชาวบ้านจะมีการประดับประดา

วัดวาอารามบ้านเรือนด้วยประทีปโคมไฟ โคมระย้า ทำอุบะดอกไม้ไปถวายวัด ทำซุ้มประตูป่าด้วยต้นกล้วย อ้อย ทางมะพร้าว เตรียมข้าวปลาอาหารเป็นพิเศษ เช่น ห่อหนึ่งแกงอ่อม แกงฮังเล ลาบ และขนมต่างๆ ไปทำบุญ บางแห่งมีพิธีกว่นข้าวมธุปายาสหรือบ้างเรียก ข้าวพระเจ้าหลวง ถวายเป็นพุทธบูชา

ในตอนเช้ามีดของวันเพ็ญเดือน ๑๒ นี้ด้วย จากนั้นก็จะมีການຫັນຂ້າວหรือສໍາຮັບອາຫານເື່ອຍໄປຫາພຣະທານທີ່ລ່ວງລັບໄປ ແລ້ວ ຄວາຍອາຫານແລະກິດຕະກຳທຳອຳນາດ ແຕ່ພຣະກິດສຸສະໄໝ ແລະມີ

ການປິ່ງຮຣຣມມະຫາສາດີ ຕັ້ງແຕ່ເຂົ້າເື່ອຍກາງຄືນ ບາງແຫ່ງກໍ່ຈະມີການສືບຮະຕາດ້ວຍ ຈະມີການປ່ອຍໂຄມລອຍ ເື່ອຍກວ່າ "ວ່າວສມ" ຫຼື "ວ່າວວັນ"

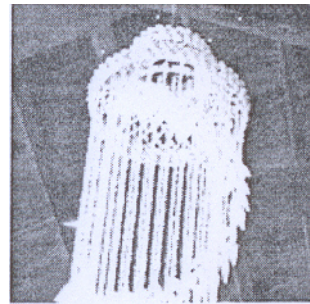
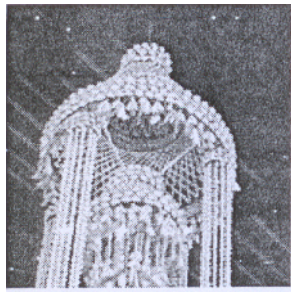

ในช่วงพลบค่ำจะมีการเทศน์ธรรม ชื่อ "อานิสงส์ ผางประทีป" และชาวบ้านจะมีการจุด ประทีปหรือประทีป โคมหุกระต่าย โคมเขวน เป็น พุทธบูชากันทั่วครัวเรือน สว่างไสว หนุ่มสาวก็จะมี การเล่นบอกไฟแข่งขันบอกไฟ และปล่อยยวาวไฟกัน อย่าง สนุกสนาน

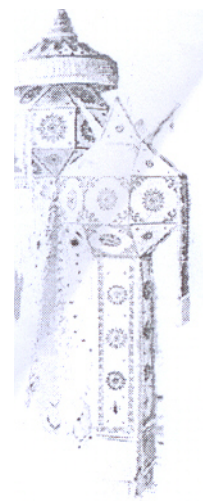
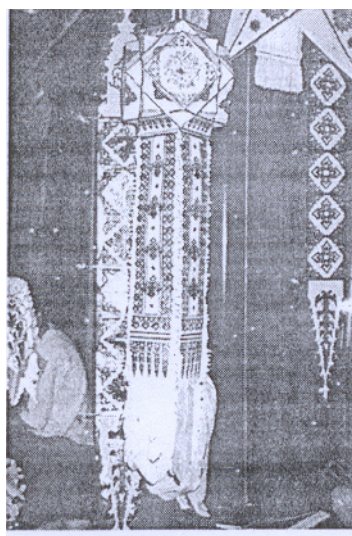
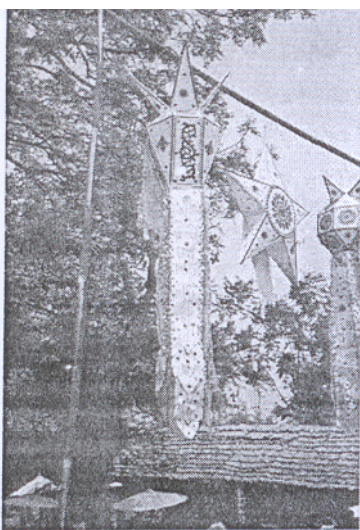

ตามวัฒนธรรมของล้านนาจะแบ่งโคมไฟออกเป็น 4 แบบ คือ

๑. โคมตัว หรือโคมไฟเล็กที่ห้อยอยู่กับซีกไม้ไผ่ ซึ่งผู้คนจะถือไปในขบวนแห่ และนำไปแขวนไว้ที่วัด

๒. โคมแขวน ที่ใช้แขวนบูชาพระพุทธรูป มีหลายแบบด้วย เช่น รูปดาว รูปตะกร้า โดยปกติจะใช้แขวนตามวัดหรือตามห้องพระก็ได้

๓. โคมผัด (โคมพัด) ทำด้วยกระดาษสา

เป็นรูปกรวยสองอันพันรองแกนเดียวกัน ด้านนอก จะไม่มีลวดลายอะไร ส่วนด้านในจะตัดแต่งเป็น รูปทรงต่างๆ ในทางพุทธศาสนา เมื่อจุดโคมด้านใน แสงสว่างจะทำให้เกิดเงาบนกรวย ด้านนอกก็จะ เคลื่อนไหวคล้ายตัวหนังสือตะลุม

โคมผัด คือ โคมที่หมุนได้ ซึ่งคล้ายกับที่ทาง ภาคกลาง เรียกว่า โคมเวียน โคมนี้ ทำเป็นรูปทรงกระบอก ขนาดกว้างประมาณ ๕๐ เซนติเมตร สูงประมาณ ๗๐ เซนติเมตร หุ้มด้วย กระดาษสาหรือกระดาษว่าวสีขาว อาจทำเป็น สองชั้นหรือชั้นเดียวก็ได้ หากทำครอบสองชั้นแล้ว ชั้นในจะมีภาพต่างๆ ปิดไว้เป็นระยะๆ พองาม มี

สายหรือซี่โยงจากกรอบเข้าหาแกนกลาง ซึ่งทำเป็นตุ่มไว้ในก้นถ้วย ปิดแถบกระดาษ เข้ากับสายหรือซี่ชั้นในโดยให้มีมุมและระยะที่ลงตัว เมื่อจุดเทียน ซึ่งติดตั้งไว้กลาง โคมนั้น ความร้อนจากเปลวเทียนจะไปกระทบแถบกระดาษและจะผลัดส่วนที่เป็น โครงครอบนั้นให้ผัดหรือหมุนไปเรื่อยๆ เงาของภาพที่ปิดไว้จะส่องไปกระทบกับ ครอบชั้นนอก สร้างความเคลื่อนไหวด้วยแสงและเงาได้ในระดับหนึ่ง

๔. **โคมลอย** เป็นโคมใหญ่มีรูปร่างคล้ายบอลลูน ตัวโครงทำจากซี่ไม้ไผ่หุ้มด้วยกระดาษสา เมื่อจุดโคม ความร้อนจากเปลวไฟจะทำให้โคมลอยตัวขึ้น การปล่อยโคมลอยนี้ จะทำกันที่วัดหรือตามบ้านคน โดยเชื่อกันว่าโชคร้ายทั้งหลายจะลอยไปกับโคม เพื่อร่วมฉลอง โอกาสอันเป็นมงคล ชาวบ้านจะช่วยกันจุดโคมลอย โดยเชื่อว่าโชคร้ายทั้งหลายจะลอยไปกับโคม ถ้าหากบอลลูนของพวกเขาขึ้นไปได้สูงและลอยไปได้ไกลมากแสดงว่าเขาจะประสบความสำเร็จรุ่งเรือง กล่าวกันว่า บอลลูนที่ใช้ความร้อนชนิดนี้สามารถลอยขึ้นได้สูงถึง ๑,๒๕๐ เมตร และลอยไปไกลได้ ถึง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ของภาคใต้

ขนาดของโคมลอยและโคมควัน

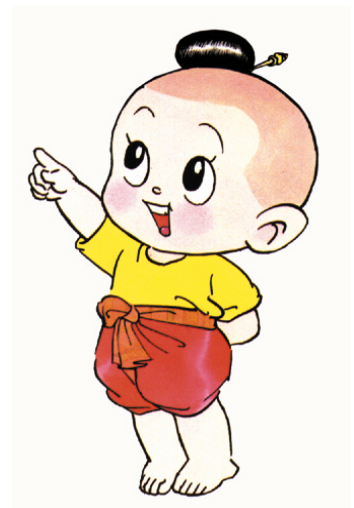
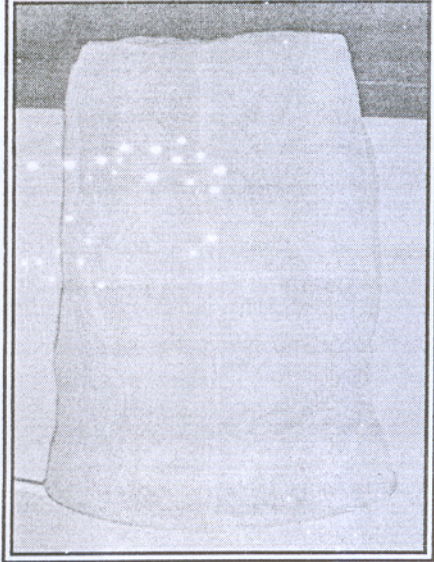

ปากโคม ๙๕ ซม.

โคมลอยมี ๔ ขนาด ๑ ชุดประกอบด้วย โคมลอย ๑ ลูก + ไม้โคม ๑ อัน

๑. ขนาดเล็ก เส้นผ่าศูนย์กลาง ๕๕ ซม. สูง ๗๐ ซม.
๒. ขนาดกลาง เส้นผ่าศูนย์กลาง ๗๐ ซม. สูง ๑๐๐ ซม.
๓. ขนาดใหญ่ เส้นผ่าศูนย์กลาง ๙๕ ซม. สูง ๑๕๐ ซม.
๔. ขนาดจัมโบ้ กว้าง ๑๕๐ ซม. ยาว ๑๕๐ ซม. สูง ๑๕๐ ซม. เส้นผ่าศูนย์กลางของ

โคมควัน มี ๑ ขนาด ได้แก่ ขนาดจัมโบ้ กว้าง ๑๕๐ ซม. ยาว ๑๕๐ ซม.
สูง ๑๕๐ ซม. เส้นผ่าศูนย์กลางของไม้ไผ่ ๔๐ ซม. มีสีขาวสลัปสี

ในงานบุญยี่เป็งนอกจากจะมีการปฏิบัติธรรม ฟังเทศน์มหาชาติตามวัดวาอารามต่างๆ และการจุดโคมลอยขึ้นสู่ท้องฟ้า เพื่อบูชาพระเกตุแก้วจุฬามณีบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์แล้ว ยังมีการตกแต่งประกวดวัด บ้านเรือน และถนนหนทางด้วย ต้นกล้วย ต้นอ้อย ทางมะพร้าว ดอกไม้ ตุง ซ้อประทีป และชักโคมยี่เป็งแบบต่างๆ ขึ้นเป็นพุ่มบูชา พอตกลงกลางคืน จะมีมหรสพและการละเล่นมากมาย มีการแห่โคมทอง พร้อมทั้งมีการจุดถ้วยประทีป (การจุดแบบผางประทีป) เพื่อบูชาพระรัตนตรัย การจุดบอกไฟ การจุดโคมประดับตกแต่งวัดวาอาราม “โคมไฟ (โคมไฟ)” หรือ “ว่าวไฟ” ปัจจุบัน การปล่อยโคมไฟ นอกจาก จะปล่อยในเดือนยี่เป็งของล้านนาแล้ว บางแห่งยังนิยมปล่อยในวันขึ้นปีใหม่ งานบุญศพในคืนสุดท้ายก่อนนำศพไปเผา บางแห่งปล่อยในงานขึ้นบ้านใหม่และงานบุญต่างๆ แล้วแต่เจ้าภาพจะทำกันซึ่งเป็นตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมตามกาลเวลา ยามค่ำคืนผู้คน ในล้านนามักจะเห็นลูกไฟดวงใหญ่ลอยเลื่อนไหลตามแรงลม เปล่งแสงสกาแวแต่มีท้องฟ้าในยามราตรีให้สวยงาม โดยเฉพาะในคืนเดือนยี่เป็ง ของทางล้านนา ผู้คนเรียกดวงไฟนี้ว่า “โคมไฟ (โคมไฟ)” หรือ “ว่าวไฟ”

จากคำบอกเล่า ของผู้เฒ่าได้เล่ากันว่า “การปล่อยโคมไฟ เป็นการปล่อยเคราะห์ ปล่อยโศกให้หมดไป บ้างก็ว่า เป็นการบูชาเทวดาบนสวรรค์ บ้างก็ว่าปล่อยเพื่อบูชาพระเกตุแก้วจุฬามณี” การปล่อยโคมไฟ จะมีเฉพาะคืนเดือน ยี่เป็ง ตรงกับวันเพ็ญเดือน ๑๒ หรือวันลอยกระทงของชาวภาคกลาง ในการปล่อยโคมไฟ จะมีลูกเล่นต่างๆ แล้วแต่คนนั้นๆ จะทำขึ้นมา เช่น ประทัด ลูกไฟหวาด (ดอกไม้ไฟแตก ออกเป็นแสงตกลงมา) ทำให้มีสีสันมากขึ้น

ในส่วนของการจัดงานสำหรับประชาชนทั่วไป จะมีการนำกระทงประดิษฐ์มาร่วมลอยกระทงที่แม่น้ำ แต่ก็จะมีบางท้องถิ่นที่จะมีกิจกรรมที่แสดงลักษณะเฉพาะ ของตน เช่น งานประเพณียี่เป็ง จังหวัดเชียงใหม่ ความพิเศษของประเพณียี่เป็ง คือ การปล่อย “โคมลอย” ทั้งชนิด “โคมไฟ” และ “โคมควัน” ขึ้น ซึ่งเชื่อว่าเป็นการบูชาพระธาตุจุฬามณีบนสรวงสวรรค์

การทำโคมลอยนับเป็นกิจกรรมที่ต้องใช้ศิลปะและเทคนิคเข้าช่วยเป็นอย่างมาก ผู้จัดทำจะต้องมีความชำนาญ การทำโคมลอยนั้นจะต้องใช้เทคนิควิทยาศาสตร์ เหมือนกับการทำบอลลูนของฝรั่ง โดยใช้กระดาษแก้วหรือกระดาษสา ทำเป็นถุงลม รูปปร่างต่างๆ ตามแต่จะคิดทำ ความเชื่อในการจัดทำโคมลอยนั้นถือว่าเป็นการ นำเอาเคราะห์เอาไสกลอยออกจากตัวเราและบ้านเรือน หรืออีกนัยหนึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็น การลอยเคราะห์ก็ได้

ประมาณ ๒-๓ ปีที่
ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน เป็น
ประเพณีที่สะท้อนให้เห็นถึง
ความร่วมมือร่วมใจของ
ชาวบ้าน เห็นได้ว่าการ

ปล่อยโคมไฟ นอกจากจะปล่อย ในเดือนยี่เป็งของล้านนาแล้ว บางแห่งยังนิยมปล่อยในวันขึ้นปีใหม่ งานบุญศพบในคืนสุดท้าย ก่อนนำศพไปเผา บางแห่งปล่อยในงานขึ้นบ้านใหม่ งานบุญต่างๆ แล้วแต่เจ้าภาพ จะทำกันตามความเชื่อของแต่ละคน บ้างก็ว่าเพื่อให้วิญญาณได้ขึ้นสวรรค์ บ้างก็ว่าเพื่อเป็นสิริมงคลแก่บ้านและชีวิต ยิ่งกว่านั้นตามรีสอร์ต หรือโรงแรมมีการปล่อยโคมไฟ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ดูกัน กลายเป็นประเพณีธุรกิจการค้า

งานประเพณีลอยกระทงเผาเทียนเล่นไฟในจังหวัดอื่นๆ จัดให้มีขบวนแห่พนม
หมาก พนมดอกไม้ ขบวนแห่กระทง และมีขบวนต่างๆ นอกจากประเพณีที่รู้จักกันในชื่อ
ของประเพณีลอยกระทงแล้ว ในภาคอีสานของไทย โดยเฉพาะจังหวัดที่มีพื้นที่ติดกับ

แม่น้ำโขง ยังมีการ
จัดงานประเพณีที่
สืบเนื่องมาจาก
ความเชื่อเดียวกันนี้
แต่จัดในช่วงวันเพ็ญ
(๑๕ ค่ำ) เดือน ๑๑
เรียกกันว่า ประเพณี
ไหลเรือไฟ โดย
หมู่บ้านต่างๆ จะ
แข่งกันทำเรือไฟ ซึ่ง

ทำด้วยท่อนกล้วยหรือไม้ไผ่ต่อเป็นลำเรือยาวประมาณ ๑๐-๑๒ เมตร ภายในเรือบรรจุ
ขนม ข้าวต้มมัด หรือสิ่งของที่ต้องการบริจาคทาน ด้านนอกเรือประดับด้วยดอกไม้ ธูป
เทียน ตะเกียง ชีได้ ซึ่งในปัจจุบันมีการประดิษฐ์เรือไฟเป็นรูปต่าง ๆ เช่น รูปสถานที่
สำคัญ หรือสัตว์ในหิมพานต์ เมื่อถึงช่วงเวลาปล่อยเรือไฟลงน้ำ แม่น้ำ ท้องน้ำจึงสวยงาม
สว่างไสวด้วยแสงตะเกียงนับหมื่น ๆ ดวง นับเป็นภาพที่ประทับใจอย่างยิ่งสำหรับผู้ที่มี
โอกาสได้เห็น ในไม่ช้าความเชื่อ ประเพณีและวัฒนธรรมที่ถูกต้อง จะค่อยๆ หายไปกับ
กาลเวลา ดังเช่นวัฒนธรรมการปล่อยโคมไฟของล้านนา

ในอนาคตผู้ปฏิบัติอาจจะทราบเพียงแต่ว่า การปล่อยโคมไฟนั้นเป็นการปล่อยเคราะห์ปล่อยโศก หากความเป็นสิริมงคลในชีวิต และใช้ประเพณีของล้านนาในเชิงพาณิชย์โดยไม่ทราบเป้าหมายที่แท้จริงของประเพณีการปล่อยโคมไฟล้านนา

บรรณานุกรม

- ธนพล ใจดี. (2537). *เรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด.
ไทยเจริญการพิมพ์.
- ธนาภิต. (2539). *ประเพณี พิธีมงคล และวันสำคัญของไทย*. กรุงเทพฯ: ชมรมเด็ก.
- มณี พยอมยงค์. (2529). *วัฒนธรรมล้านนาไทย*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สมชัย ใจดี และ ยรรยง ศรีวิริยาภรณ์. (2528). *ประเพณี และวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพฯ:
ไทยวัฒนาพานิช.

แบบฝึกหัดระหว่างเรียนด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย
เรื่อง ประเพณียี่เป็ง หน่วยที่ ๑

คำสั่ง จงเลือกตอบข้อที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว

๑. คำว่า **เป็ง** มีความหมายตรงกับคำว่าอะไร

- ก. สวຍ
- ข. เพ็ญ (พระจันทร์เต็มดวง)
- ค. โคม
- ง. ดาว

๒. **กระถางเทียนหรือขี้ผึ้ง** เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าอะไร

- ก. ผางปะตี๊ป
- ข. พระเจ้าหลวง
- ค. ตานขันข้าว
- ง. พระประทีป

๓. โคมไฟตามวัฒนธรรมล้านนามีกี่แบบ

ก. ๔	ข. ๕
ค. ๖	ง. ๗

๔. โคมชนิดใดที่ใช้แขวนบูชาพระพุทธรูป

- ก. โคมตี้ว
- ข. โคมแขวน
- ค. โคมพัด
- ง. โคมลอย

๕. โคมที่ปล่องไฟในตอนกลางวันเรียกว่าอะไร

- ก. โคมไฟ
- ข. โคมกระดาศ
- ค. โคมแขวน
- ง. ว่าว

เฉลยแบบฝึกหัดระหว่างเรียนด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติม
เรื่อง ประเพณีฮีตสิบห้าหน่วยที่ ๑

๑. ข
๒. ง
๓. ก
๔. ก
๕. ก

เพื่อนๆ ทำถูกก็ข้อครับ ถ้าใครทำถูก ๓ ข้อขึ้นไป
เก่งมากครับ
ใครทำถูกไม่ถึง ๓ ข้อ ต้องกลับไปอ่าน
ทบทวน
เรื่อง ประเพณีฮีตสิบห้าอีกครั้งนะครับ

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยเรื่อง ประเพณีไทย

คำสั่ง จงเลือกตอบข้อที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว

๑. คำว่า “เทโวโรหนะ” มีความหมายตรงกับข้อใด
  - ก. การเสด็จขึ้นสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ของพระพุทธเจ้า
  - ข. การเสด็จขึ้นสวรรค์ชั้นดุสิตของพระพุทธเจ้า
  - ค. การเสด็จลงจากเทวโลกของพระพุทธเจ้า
  - ง. การเสด็จลงจากสิลาอาสน์ของพระพุทธเจ้า

๒. สิ่งสำคัญที่สุดของประเพณีตักบาตรเทโวคือข้อใด
  - ก. เพื่อให้ประชาชนได้บำเพ็ญบุญกุศล
  - ข. เพื่อให้ประชาชนได้ซาบซึ้งถึงคุณขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้า
  - ค. เพื่อให้ประชาชนได้ผ่อนคลายโดยการฟังเทศน์
  - ง. เพื่อให้ประชาชนได้ประดับธงชาติและธงธรรมจักรที่วัดและสถานที่สำคัญ

๓. การกระทำลักษณะใดที่เรียกว่า “พนมพระ”

ก. การถวายอาหารพระ	ข. การเดินจงกรม
ค. การไหว้พระ	ง. การนั่งสมาธิ

๔. เครื่องอัฐบริขาร มีความสำคัญอย่างไร
  - ก. เป็นเครื่องใช้ที่ประกอบพิธีการบวช
  - ข. เป็นเครื่องใช้ที่จำเป็นของพระภิกษุ
  - ค. เป็นเครื่องใช้ที่จำเป็นขณะทำขวัญนาค
  - ง. เป็นเครื่องใช้ที่ต้องมอบให้พระอุปัชฌาย์

๕. เพราะสาเหตุใดผู้ที่บวชจะต้องมีการตั้งฉายา
  - ก. เพื่อความไพเราะในการเรียกพระใหม่
  - ข. ง่ายต่อการสวดเพราะเป็นภาษาบาลี
  - ค. เพื่อรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียม
  - ง. เป็นความประสงค์ของเจ้านาค

๖. การทำขวัญนาค มีความสำคัญอย่างไร
- เพื่อสั่งสอนบทธรรมแก่เจ้านาค
  - เพื่อปลุกเร้าให้เจ้านาคมีความตั้งใจในการบวชทดแทนคุณบิดามารดา
  - เพื่อเรียกขวัญเจ้านาคให้กลับมาสู่ตัว
  - เพื่อสั่งสอนเจ้านาคให้เป็นพระภิกษุที่ดี
๗. ประเพณีบวชนาคมีความสำคัญอย่างไร
- เพื่อแสดงความเป็นชายโดยสมบูรณ์
  - เพื่อให้ผู้บวชได้มีโอกาสเรียนรู้พระธรรม
  - เพื่อเป็นการเตรียมพร้อมก่อนจะมีครอบครัว
  - เพื่อให้ชายไทยที่มีอายุครบเกณฑ์ได้แสดงความกตัญญูตงเวที่ต่อบิดามารดา
๘. เพราะเหตุใดจึงต้องมีการ “เฝ้าบั้งไฟ”
- ต้องการสวดขอพรจากบั้งไฟ
  - ต้องการแห่บั้งไฟไปรอบหมู่บ้านก่อนจะมีการจุดบั้งไฟ
  - ต้องการให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล
  - ต้องการประดับตกแต่งบั้งไฟให้สวยงาม
๙. บั้งไฟชนิดใดหมายถึงบั้งไฟเสี่ยงทาย
- บั้งไฟที่มีพราหมณ์เป็นผู้อ่านคำเสี่ยงทาย
  - บั้งไฟที่สร้างขึ้นเพื่อจุดเสี่ยงทายพืชผลประจำปี
  - บั้งไฟที่สร้างขึ้นเพื่อจุดเสี่ยงทายว่าใครจะเป็นช่างทำบั้งไฟในปีต่อไป
  - บั้งไฟที่สร้างขึ้นเพื่อจุดเสี่ยงทายดวงเมือง
๑๐. การขนทรายเข้าวัดในช่วงวันสงกรานต์ มีความสำคัญอย่างไร
- เพื่อก่อพระเจดีย์ทราย
  - เพื่อเก็บทรายที่ขนเข้าวัดไว้ใช้ในการก่อสร้างโบสถ์วิหาร
  - เป็นการสะเดาะเคราะห์
  - เป็นการสร้างความสามัคคีแก่คนในหมู่บ้าน

๑๑. ทานขันข้าว หมายความว่าอย่างไร

- ก. การถวายทานเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว
- ข. การถวายอาหารคาวหวานแก่พระภิกษุ
- ค. การถวายทานเจดีย์ทราย
- ง. การจัดข้าวเป็นสำรับเพื่อรับประทาน

๑๒. กิจกรรมใดที่**ไม่ควร**ส่งเสริมให้เกิดขึ้นในวันสงกรานต์

- ก. การทำความสะอาดวัดวาอาราม
- ข. การสงฆ์น้ำพระพุทธรูป
- ค. การเล่นสาดน้ำโดยใช้น้ำแข็งหรือสีผสม
- ง. การรดน้ำขอพรจากผู้ใหญ่

๑๓. เพราะสาเหตุใดประเพณีสงกรานต์ จึงเป็นประเพณีที่ควรอนุรักษ์และส่งเสริมให้อยู่คู่กับคนไทย

- ก. เป็นประเพณีที่แสดงให้เห็นถึงความรักและความสามัคคีของคนในชาติ
- ข. เป็นประเพณีที่สนับสนุนให้ผู้ที่อยู่ไกลบ้านได้เดินทางกลับบ้าน
- ค. เป็นประเพณีที่ส่งเสริมการละเล่นตามประเพณีไทยและแสดงให้เห็นถึงความกตัญญู

ต่อบรรพบุรุษ

- ง. เป็นประเพณีที่ทุกคนสามารถร่วมกันทำบุญได้อย่างเต็มที่

๑๔. เพราะเหตุใดจึงนิยมกว่นข้าวยาคุในเดือน ๓

- ก. เป็นระยะเวลาที่ข้าวตั้งท้อง เมล็ดข้าวกำลังเป็นน้ำนม
- ข. เป็นระยะเวลาที่ข้าวออกรวง เมล็ดข้าวกำลังเป็นน้ำนม
- ค. เป็นระยะเวลาที่เมล็ดข้าวสมบูรณ์เต็มที่
- ง. เป็นระยะเวลาที่ข้าวมีรสหวานที่สุด

๑๕. หน้ากากผีตาโขนชนิดใดที่นิยมใช้มากที่สุด

- ก. หน้ากากผีตาโขนน้อยชนิดหวดคว่า
- ข. หน้ากากผีตาโขนน้อยชนิดหวดหงาย
- ค. หน้ากากผีตาโขนใหญ่ชนิดหวดคว่า
- ง. หน้ากากผีตาโขนใหญ่ชนิดหวดหงาย

๑๖. เครื่องแต่งกายชนิดใดของผีตาโขนที่มีลักษณะคล้ายกระดิ่งหรือกระดิ่งแขวนคอวัว

ก. สามง่าม	ข. ดาบไม้
ค. ง้าว	ง. หมากกะແหล่ง

๑๗. เพราะสาเหตุใดผีตาโขนใหญ่ในแต่ละหมู่บ้านจึงสร้างขึ้นปีละ ๒ ตัว

- มีผู้เข้าไปอยู่ในหมู่บ้านได้เพียง ๒ คน
- เป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย
- เจ้าพ่อกวนกำหนดไว้
- ต้องทำเป็นคู่ชายหญิงเพียง ๑ คู่

๑๘. ความเชื่อใดที่ได้มาจากการปล่อยโคมลอย

- โชคร้ายทั้งหลายจะลอยไปกับโคม
- การปล่อยโคมลอยเป็นการถวายพระพรให้แก่พระพุทธเจ้า
- ผู้ปล่อยโคมลอยจะได้รับบุญมากกว่าการปล่อยโคมประเภทอื่น
- เป็นการให้ทานคนยากจน

๑๙. การจุดโคมลอยมีความสำคัญอย่างไร

- เพื่อให้สอดคล้องกับประเพณีลอยกระทง
- เพื่อสร้างความสวยงามบนท้องฟ้า
- เพื่อบูชาดวงดาว
- เพื่อบูชาพระเกษแก้วจุฬามณี

๒๐. โคมชนิดใดที่มีรูปร่างคล้ายบอลลูก

ก. โคมตัว	ข. โคมแขวน
ค. โคมพัด	ง. โคมลอย

๒๑. เรือนหอ มีความหมายว่าอย่างไร

- เรือที่ชายหญิงใช้ประกอบพิธีแต่งงาน
- เรือนที่เก็บข้าวของเครื่องใช้ในพิธีแต่งงาน
- เรือนอันจะเป็นที่อยู่ของชายหญิงซึ่งจะทำการแต่งงาน
- เรือนอันเป็นที่อยู่ของฝ่ายชาย

๒๒. การปิดประตูชั้นหมาก ส่วนใหญ่นิยมกันกี่ประตู

ก. ๓	ข. ๔
ค. ๕	ง. ๖

๒๓. ประตูด้านสุดท้ายที่เจ้าบ่าวจะต้องผ่านคือประตูใด

ก. ประตูชัย	ข. ประตูนาก
ค. ประตูเงิน	ง. ประตูทอง

๒๔. เพราะเหตุใด ชายหญิงที่แต่งงานกันจะต้องร่วมกันปลูกต๋องกล้วยและต้นอ้อย

- ก. เป็นการเสี่ยงทายว่าหากต้นกล้วยและต้นอ้อยเจริญเติบโต ความรักของหนุ่มสาวคู่นี้จะเป็นไปอย่างราบรื่น
- ข. ต้องการให้หนุ่มสาวคู่นี้แต่งงานอยู่ด้วยกันจนแก่เฒ่า
- ค. เป็นการเสี่ยงทายว่าหากต้นกล้วยเจริญเติบโตดีจะได้ลูกชาย
- ง. เป็นการเสี่ยงทายว่าหากต้นกล้วยเจริญเติบโตดีจะได้ลูกสาว

๒๕. สิ่งที่คุณ่บ่าวสาวต้องสวมไว้บนศีรษะขณะรดน้ำสังข์ เรียกว่าอะไร

ก. สายมงคล	ข. มงคลแฝด
ค. สายสิญจน์	ง. มงคล

๒๖. พิธีแต่งงานขั้นตอนใดที่คุณ่บ่าวสาวมีโอกาสได้กล่าวขอบคุณแขกที่มาร่วมงาน

- ก. พิธีทำบุญตักบาตร
- ข. พิธีรดน้ำสังข์
- ค. พิธีส่งตัว
- ง. การกินเลี้ยงฉลองพิธีมงคลสมรส

๒๗. เพราะเหตุใด จึงต้องเชิญคู่สามีภรรยาอาวุโสที่แต่งงานอยู่กินกันมาจนแก่เฒ่า มีฐานะดี และมีลูกหลานที่เลี้ยงง่าย มาเป็นผู้ทำพิธีปูที่นอน

- ก. มีความเชื่อว่าเจ้าบ่าวเจ้าสาวจะมีชีวิตครอบครัวเหมือนกับผู้ที่ทำพิธีปูที่นอน
- ข. มีความเชื่อว่าเจ้าบ่าวเจ้าสาวจะอยู่ในโอวาทซึ่งกันและกัน
- ค. มีความเชื่อว่าเจ้าบ่าวเจ้าสาวจะซื่อสัตย์ต่อกัน
- ง. มีความเชื่อว่าเจ้าบ่าวเจ้าสาวจะเคารพบิดามารดาของทั้งสองฝ่าย

๒๘. การจะผ่านประตูแต่ละประตู เจ้าบ่าวต้องปฏิบัติตนอย่างไร

- ก. ต้องนำขนมหวานในพานมอบให้แก่ผู้กั้นประตูนั้นๆ
- ข. ต้องนำสินสอดบางส่วนจากในพานมอบให้แก่ผู้กั้นประตูนั้นๆ
- ค. ต้องให้เต่าแก่เป็นผู้เจรจาขอผ่านประตูนั้นๆ
- ง. ต้องให้ซองเงินหรือซองชำระแก่ผู้กั้นประตูนั้นๆ

๒๙. คำว่า **ตรุษ** มีความหมายว่าอย่างไร

- ก. ลากจาก
- ข. สิ้นปี
- ค. จบ
- ง. เริ่มต้นปี

๓๐. ท้าวภิลพรหม มีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่าอะไร

- ก. ธรรมบาลกุมาร
- ข. ท้าวมหาโพธิ์
- ค. ท้าวมหาสงกรานต์
- ง. ท้าว มหาตรุษ

ภาคผนวก ค

สรุปค่าการประเมินความคิดเห็นของคุณภาพหนังสืออ่านเพิ่มเติม วิชาภาษาไทย
เรื่อง ประเพณีไทย โดยผู้เชี่ยวชาญ

ตาราง 4 สรุปค่าการประเมินความคิดเห็นของคุณภาพหนังสืออ่านเพิ่มเติม วิชาภาษาไทย
เรื่อง ประเพณีไทย โดยผู้เชี่ยวชาญ

ความคิดเห็นเกี่ยวกับหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ประเพณีไทย	ผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ			ค่าเฉลี่ย
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	
1. ด้านเนื้อหา				
1.1 เนื้อหาเหมาะสมกับวัยและระดับความรู้ของผู้อ่าน	5	5	5	5
1.2 การจัดลำดับเนื้อหาที่มีความเหมาะสมและต่อเนื่อง	5	5	4	4.6
1.3 ความยาวของเนื้อหาที่มีความเหมาะสม	5	4	5	4.6
1.4 เนื้อหามีส่วนช่วยสอนให้รู้จักและเข้าใจในประเพณีไทย โดยที่เด็กไม่รู้ตัว	5	5	5	5
1.5 เนื้อหามีส่วนปลูกฝังให้รักและภูมิใจในประเพณีไทย	4	5	5	4.6
1.6 ผู้อ่านได้รับความรู้เรื่องประเพณีไทย 4 ภาค	5	5	5	5
1.7 ผู้อ่านได้รับความเพลิดเพลินจากการอ่าน	5	5	5	5
1.8 ผู้อ่านสามารถสรุปเรื่องราวหรือใจความสำคัญของ ประเพณีไทยแต่ละภาคได้	4	4	5	4.3
2. ด้านภาษาที่ใช้				
2.1 ภาษาที่ใช้อ่านเข้าใจง่าย	4	5	4	4.6
2.2 ภาษาที่ใช้มีความเหมาะสมกับระดับความรู้ของผู้อ่าน	4	5	4	4.6
2.3 ภาษาที่ใช้สื่อความหมายได้ชัดเจน	5	5	5	5
3. ด้านการจัดรูปแบบและการพิมพ์				
3.1 ขนาดและความหนาของหนังสือสามารถจับถือได้สะดวก	5	5	5	5
3.2 รูปแบบภายนอกสวยงามและน่าสนใจ	5	5	5	5
3.3 ตัวอักษรที่พิมพ์สวยงาม อ่านง่าย และชัดเจนเหมาะสม กับวัยของผู้อ่าน	5	5	5	5
3.4 การจัดวางหน้าหนังสือและขนาดตัวอักษรเหมาะสม	5	5	5	5
4. การใช้ภาษา				
4.1 ความยากง่ายของภาษาเหมาะสมกับระดับชั้นเรียน	5	5	5	5
4.2 ภาพประกอบดึงดูดใจให้อยากอ่านเนื้อหา	5	5	5	5
4.3 การจัดวางภาพประกอบมีความเหมาะสม	5	5	5	5

ตาราง 4 (ต่อ)

ความคิดเห็นเกี่ยวกับหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ประเพณีไทย	ผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ			ค่าเฉลี่ย
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	
5. ด้านคุณค่าและประโยชน์ที่ได้รับ				
5.1 ช่วยให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีหนังสืออ่านเพิ่มเติมประเภทร้อยแก้ว	5	5	5	5
5.2 ช่วยให้นักเรียนได้ฝึกทักษะทางภาษาไทยและมีทักษะในการอ่านบทร้อยแก้ว	5	5	5	5
5.3 ช่วยปลูกฝังให้นักเรียนได้เห็นคุณค่าของประเพณีไทย 4 ภาค	5	5	5	5
5.4 ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักใช้เวลาว่างในการแสวงหาความรู้จากการอ่าน	5	5	5	5
5.5 เป็นแนวทางหรือตัวอย่างให้ครูหรือผู้สนใจในการจัดทำหนังสืออ่านเพิ่มเติมสำหรับ	5	5	5	5
	รวม			4.88

ภาคผนวก ง

- ตารางแสดงค่าประสิทธิภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย
- ตารางแสดงค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ประเพณีไทย

ตาราง 5 ค่าประสิทธิภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย

คนที่	คะแนนระหว่างเรียน (E_1) (40 คะแนน)	คะแนนหลังเรียน (E_2) (20 คะแนน)
1	36	16
2	35	18
3	35	17
4	36	17
5	36	17
6	36	18
7	36	18
8	37	18
9	36	18
10	36	17
11	33	15
12	35	16
13	36	17
14	34	18
15	34	16
16	36	18
17	31	17
18	34	17
19	35	18
20	34	16
21	33	17
22	30	18
23	33	16
24	33	17
25	31	17
รวม	861	429
E1/E2	86.10	85.80

ตาราง 6 ค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย จำนวน 50 ข้อ

ข้อที่	p	r	ข้อที่เลือก
1	.26	.18	
2	.69	.13	
3	.26	.10	
4	.34	.65	✓
5	.36	.32	✓
6	.09	-.10	✓
7	.44	.30	✓
8	.59	.31	✓
9	.46	.48	
10	.11	.18	
11	.54	.19	
12	.50	.18	
13	.36	.32	✓
14	.35	.36	✓
15	.37	.40	✓
16	.59	.64	✓
17	.38	.12	
18	.33	.25	✓
19	.26	-.18	
20	.22	.21	✓
21	.20	.04	
22	.70	.59	✓
23	.52	.22	✓
24	.22	-.21	
25	.31	.29	✓
26	.19	.27	

ตาราง 6 (ต่อ)

ข้อที่	p	r	ข้อที่เลือก
27	.08	.00	
28	.22	.52	✓
29	.50	.21	✓
30	.57	.26	✓
31	.19	.59	
32	.29	.00	
33	.45	-.18	✓
34	.60	.39	✓
35	.29	.34	✓
36	.53	.65	✓
37	.12	.38	
38	.22	.00	
39	.23	.35	✓
40	.44	.38	✓
41	.28	.57	✓
42	.21	.31	✓
43	.46	.34	✓
44	.52	.52	✓
45	.46	.55	✓
46	.13	-.24	
47	.22	.00	
48	.29	.26	✓
49	.20	.28	✓
50	.40	.07	

หมายเหตุ ✓ หมายถึง แบบทดสอบที่ผ่านเกณฑ์ค่าความยากง่าย ค่าอำนาจจำแนก โดยได้
คัดเลือกไว้ 30 ข้อ แบบทดสอบนี้ นำไปหาค่าความเชื่อมั่น KR-20 ของแบบทดสอบเท่ากับ .58

ภาคผนวก จ

ตารางคะแนนจากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ประเพณีไทย ของนักเรียน
ก่อนเรียนและหลังเรียนที่ได้จากการอ่านหนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย

ตาราง 7 คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ประเพณีไทย ของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน
ที่ได้รับจากการอ่านหนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย

คนที่	ก่อนเรียน (X_1) (30 คะแนน)	หลังเรียน (X_2) (30 คะแนน)	ผลต่าง (D)	ผลต่างกำลังสอง (D^2)
1	16	28	12	144
2	13	26	13	169
3	12	27	15	225
4	14	25	11	121
5	15	28	13	169
6	12	26	14	196
7	10	25	15	225
8	9	24	15	225
9	7	24	17	289
10	12	28	16	256
11	15	24	9	81
12	14	25	11	121
13	16	23	7	49
14	11	22	11	121
15	12	21	9	81
16	9	22	13	169
17	10	27	17	289
18	8	24	16	256
19	12	25	13	169
20	10	26	16	256
21	7	24	17	289
22	13	23	10	100
23	10	22	12	144
24	13	23	10	100
25	10	22	12	144

$\bar{X}_1 = 11.60$ $\bar{X}_2 = 24.56$ $\sum D = 324$ $\sum D^2 = 4388$

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ชื่อ ชื่อสกุล	นางสาวกิตติยา กิตติมงคล
วันเดือนปีเกิด	15 กรกฎาคม 2519
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	71/40 หมู่ 4 ตำบลบึงคำพร้อย อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี รหัสไปรษณีย์ 12150
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2539	ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง วิชาเอกการตลาด จาก สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตจักรพงษ์ขุนนารถ
พ.ศ. 2541	บริหารธุรกิจบัณฑิต บธ.บ. (วิชาเอกการตลาด) จาก มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
พ.ศ. 2545	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ศศ.บ. การจัดการโรงแรม และการท่องเที่ยวนานาชาติ จาก มหาวิทยาลัยนเรศวร พิษณุโลก
พ.ศ. 2551	กศ.ม. การมัธยมศึกษา (การสอนภาษาไทย) จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร